

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015

Pudasjärvi

MAAKUNNALLISESTI JA VALTAKUNNALLISESTI (RKY 2009) ARVOKKAAT ALUEET SEKÄ NIIDEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

HETEJÄRVI

Oinaanperä ja Heikkilänharju

Eerola
Heikkilä
Hetekylän Osuuskauppa
Hetepirtti
Jaakkola
Lantto
Paavola eli Aappola
Raution aitta
Välitalo

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Taipaleenharju ja tuulimyllyt

Repolan tuulimylly ja aitta
Sankala
Taipale
Taipaleenrinne

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

IINATTIJÄRVI

Iinattijärven kylä

Iinattiniemi
Kangas
Kujala
Uusiniemelä

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

JONKU

Liikasenniemi

Aukustila eli Sakkela eli Nurkkala
Heikkilä
Lassila

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

KOLLAJA

Kollajan kylä

Kantola (Repola eli Kujala)
Kivelä
Kollajan koulu
Myllykangas (Tuulimylly)
Seurantalo Tönö

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Kollajanniemi

Aatila
Hemmilä
Kangastalo
Kapan torppa
Takkinen
Uiton talo

maakunnallisesti arvokas

paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Petäjäkangas

Petäjäkangas
Petäjäkankaan koulu
Ristola eli Hinkula

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Veteläisen harju, Ypykkäjärvi

Harjun aitat
Veteläinen eli Aatila

maakunnallisesti arvokas

paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

KORPINEN

Korpinen

Holappa - Alatalo
Niemelä
Villelä

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

LIVO

Aittojärvi

Hiltunen
Puurunen eli Pihlaja
Vanhala

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Kyngäs

Kyngäs, entinen sahakartano
Kynkään entinen sahatyöväen alue
Mannila

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Livon joenrantakylä

Entinen Livon koulu
Etilä
Juutinen
Keskitalo eli Uusi-Puhakka
Laine
Liikasen kesänavetta
Livontien varsi
Mäkelä
Perttu
Perttula
Puhakka
Ylä-Nuurunka

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
valtakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Nurmiharju

Nurmiharju
Saarekkeen vanha asuinrakennus
Tupala

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

Pyramidikattoiset kesänavetat - Mannila (RKY 2009)

valtakunnallisesti arvokas

Pärjänsuo

maakunnallisesti arvokas

Pöykiöniemi

Lybeck
Niemi

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

NAAMANKA

Naamangan kylä (RKY 2009)

valtakunnallisesti arvokas

PUDASJÄRVI

Jukolantie

Entinen Ab Kemi Oy:n konttori
Entinen Pohjoismaiden Yhdyspankin talo
Vanha apteekki ja limonaditehdas
Virastotalo

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

Kauppatien 1930-luvun liikerakennukset

Entinen Ahosen sekatavarakauppa
Hotelli-ravintola Kurenkoski

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Liepeen saari ja Päiväniemi

Heterinne
Kanerva

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

	Liepeen pappila Mäkipuro Päkki	maakunnallisesti arvokas paikallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas
Metsämiehentie	Lakarin koulu Laurila Metsäpirtti Näppärä Päivärinta Verola	maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas paikallisesti arvokas paikallisesti arvokas paikallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas paikallisesti arvokas
Pirinranta (Kurenkoski)	Kaarre Piri Välitalo (Uusitalo)	maakunnallisesti arvokas paikallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas paikallisesti arvokas
Pudasjärven kirkkomaisema - Hilturannan pappila (RKY 2009)	Hiltula Hilturannan pappila	valtakunnallisesti arvokas valtakunnallisesti arvokas valtakunnallisesti arvokas
Pudasjärven kirkkomaisema - kirkko (RKY 2009)	Huhtela (Selpakka) Mäkelä ja Mäkelän kesänavetta Nuorisoseura Havula Pudasjärven kirkko Pudasjärven kotiseutumuseo Riekin ja Paavolan talot Riihelä	valtakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas valtakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas paikallisesti arvokas
PUHOS		
Puhos	Lahtela Mannisen aitat Merjä Puhoksen koulu Timosen aitat	maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas paikallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas
SARAJÄRVI		
Kouva	Latva-Kouva	maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas
Nuukavaara	36-1 Samari Taimela	maakunnallisesti arvokas paikallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas paikallisesti arvokas
Ruuhensuo		maakunnallisesti arvokas
Sarajärvi	Sarakylän koulu	maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas
SIURUA		
Konttiharju (Konttila)	Isola Konttila Rintelä	maakunnallisesti arvokas paikallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas
SOTKAJÄRVI		
Hirvaskosken ruukin alue	Hirvaskosken kartano Hirvaskosken rukoushuone Koskenkorva Mummula	maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas maakunnallisesti arvokas

Sotka		maakunnallisesti arvokas
	Alaparkkila	maakunnallisesti arvokas
	Kaunisranta	paikallisesti arvokas
	Pörhölä	paikallisesti arvokas
	Rintelä	paikallisesti arvokas
	Sotka	maakunnallisesti arvokas
	Sotkan teräsristikkosiila	paikallisesti arvokas
	Vähäsuorsa	maakunnallisesti arvokas
	Yliparkkila	maakunnallisesti arvokas
	Yli-Sotka	paikallisesti arvokas

MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT KOHTEET, JOTKA EIVÄT SISÄLLY ALUEISIIN

Kohteet on merkitty luetteloon maarekisterikylittäin

JONKU

Karvonen
Pelttarinharju

KOLLAJA

Isomursu
Kipinän koulu
Seiteri

KURKI

Kuren entinen kansakoulu
Välitalo

NAAMANKA

Rytivaaran kruununmetsätorppa

PUDASJÄRVI

Aurala
Entinen kunnantalo
Kotikumpu
Kurenalan keskuskansakoulu
Kurenalan Liikekeskus
Lammassaari
Perttala
Pietarila
Saariharju, Harju ja Isomursu
Seurakuntakeskus ja kirkkoherran pappila
Suojalinna
TVH:n varikko

PUHOS

Haukiojan uittorännit
Haukiojan vesimylly

SARAJÄRVI

Haapalan koulu
Nuutila

SIURUA

Muukala

SOTKAJÄRVI

Nivala

alueen nimi: **Oinaanperä ja Heikkilänharju**

pääas. kunta: Pudasjärvi

pääas. kylä/k.osa: Hetekylä

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Eerola
Heikkilä
Hetekylän Osuuskauppa
Hetepirtti
Jaakkola
Lantto
Paavola eli Aappola
Raution aitta
Välitalo

kuvaus:

Oinaanperä (nykyisin Rautionharju) ja Heikkilänharju (nykyisin Paavolankuiva) viljelyalueineen muodostavat keskeiset alueet Hetekylän kyläkokonaisuudesta.

Sammakkolammen ympärillä oleva viljelysalue, jonka talouskeskuksissa on joitakin perinteisiä maaseuturakennuksia, mm. Lantossa. Alueen eteläpuolella on taloryhmä, johon kuuluvat mm. Mattilan ja Jaakkolan vanhat rakennukset.

Hetekylä on noin 400 asukkaan kylä Pudasjärven kaupungin eteläosassa Ylikiimingintien varrella, noin 35 kilometrin päässä Pudasjärven keskustajamasta. Kylä on levittäytynyt laajalle alueelle Hetekyläntien sekä Väliojan ja Heteojan varsille. Kylällä on aiemmin toiminut oma koulu, joka lakkautettiin vuonna 2009. Kylällä toimii edelleen vuonna 1928 perustettu Hetekylän Nuorisoseura.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

historia:

Hetekylän asutus juontaa juurensa jo 1500- ja 1600-lukujen taitteeseen. Claes Claessonin vuonna 1648 tekemien maakirjakarttojen mukaan Oinaan suvulla oli kaksi tilaa Hetejärven alueella, toinen Umpilammen eli nykyisen Sammakkolammen pohjoispuolella ja toinen Hetejärven eteläpäässä nykyisen Heikkilänharjun alueella. Umpilammen talon isäntä oli nimeltään Paavo Oinas ja Heikkilänharjun talon isännän nimi oli Antti Oinas.

Vuonna 1700 Sammakkolammen, Hetejärven ja Alalammen eli Jurvasenlammen ympärille muodostuneessa kylässä oli jo viisi taloa: Parkkilan talo isäntänä Matti Matinpoika Parkkila, kaksi Oinaan taloa isäntinään Antti Heikinpoika Oinas ja Juho Erkinpoika Oinas, Vänälä eli Oinas isäntänä Juho Matinpoika Vänänen sekä Jurvala isäntänä Antti Matinpoika Pätsi.

lähteet:

Claes Claesson: Maakirjakartat vuodelta 1648. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/16125/f1_18-19.jpg

kohteen nimi: **Eerola**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-401-6-12 ja 6-54
kylä/k.osa: Hetejärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
ajoitusselite: Asuinrakennusta rakennettu 1700/1800/1900-luvuilla, eri-ikäisiä ulkorakennuksia
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Eerolan nimellä tunnettu tila on erotettu Heikkilän kantatilasta isojaon yhteydessä 1870-luvulla. Eerolan asuinrakennus sijaitsee nurkittain välittömästi Heikkilän asuinrakennuksen vierellä. Alun perin molemmat asuinrakennukset ovat kuuluneet Heikkilän tilaan. Heikkilän tilasta on erotettu 1900-luvun alussa myös Heikkilän asuinrakennuksen toisella puolella sijaitseva Anttilan tila.

Heikkilän talolle on merkitty kaksi savua jo vuoden 1820 henkikirjoissa eli Eerolan talo oli jo silloin olemassa. Eerolan pitkärunkoinen asuinrakennus on rakennettu useammassa eri osassa, vanhimmat osat voivat olla jopa 1700-luvun lopulta ja rakennusta on jatkettu 1800- ja 1900-lukujen aikana. Eerolan tilaan kuuluu myös vanhoja ulkorakennuksia.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M

lähteet:

Suullista tietoa antaneet Timo Sarkkinen ja Ritva Juvansuu 3.10.2016.

kohteen nimi: **Heikkilä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-401-6-53 ja 6-22
kylä/k.osa: Hetejärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Hetekylässä Heikkilänharjulla sijaitsevan Heikkilän talon tarkkaa rakennusaikaa ei tiedetä. Hirsirunkoisen rakennuksen rakenteista päätellen sen vanhimmat osat lienee valmistuneet viimeistään 1800-luvun alkupuolella.

historia:

Heikkilän tilan historia yltää taaksepäin aina 1600-luvulle saakka. Claes Claessonin vuonna 1648 tekemien maakirjakarttojen mukaan Oinaan suvulla oli kaksi tilaa Hetejärven alueella, toinen Umpilammen eli nykyisen Sammakolammen pohjoispuolella ja toinen Hetejärven eteläpäässä nykyisen Heikkilänharjun alueella. Umpilammen talon isäntä oli nimeltään Paavo Oinas ja Heikkilänharjun talon isännän nimi oli Antti Oinas.

Hetejärven rannalla Heikkilänharjulla sijainnut tila on jaettu historian aikana useaan eri tilaan.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Suullista tietoa antaneet Timo Sarkkinen ja Ritva Jurvansuu 3.10.2016.

kohteen nimi: **Hetekylän Osuuskauppa**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-401-9-4
kylä/k.osa: Hetejärvi
tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: Kaupparakennus valmistunut 1938
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Hetejärven Osuuskaupan tyyliltään funkishenkinen kaupparakennus valmistui vuonna 1938. Sitä ennen Osuuskauppa oli toiminut Hetekylässä useammassa eri rakennuksessa. Hetekylän Osuuskauppa lopetti toimintansa 1990-luvulla.

arviointi:

MRKY 2015; R, M

lähteet:

Suullista tietoa antanut Ritva Jurvansuu 2.10.2016.

kohteen nimi: **Hetepirtti**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-401-7-18
kylä/k.osa: Hetejärvi
tyyppi: kulttuuri
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: 1949
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Hetekylän Nuorisoseura on perustettu vuonna 1928. Nuorisoseurantalo on rakennettu vuonna 1949.

arviointi:

MRKY 2015; H

kohteen nimi: **Jaakkola**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-401-9-46
kylä/k.osa: Hetejärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Jaakkolan vanha asuinrakennus seisoo Hete kyläntien varressa Jurvakaisenkuivan alueella. Se sijaitsee alueella, jonne asettui 1600-luvun lopulla asumaan Pätsi-niminen suku. Vuonna 1700 Alalammen eli Jurvasenlammen rannalla olevan Jurvalan talon isäntänä asui Antti Matinpoika Pätsi.

Jaakkolan talo on maalaamaton hirsirakennus, joka lieenee rakennettu 1800-luvun alkupuolella. Rakennus on ollut autiona pitkään.

kohteen nimi: **Lantto**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-401-7-26
kylä/k.osa: Hetejärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: Asuinrakennus 1700-l loppu/1800-l alku, aitat 1764 ja 1831
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Lanton talon pihapiiri sijaitsee Hetekylän Heikkilänharjulla. Pihapiiriin kuuluu asuinrakennus, jonka vanhimmat osat ovat luultavasti 1700-luvulta ja toinen pää 1800-luvun alusta (kamarin seinässä on vuosiluku 1831). Asuinrakennuksessa on pirtti, keittiö, kaksi kamaria, porstua ja kuisti. Asuinrakennuksen lisäksi Lanton pihapiirissä on kaksi aittaa, toinen on vuodelta 1764 ja toinen vuodelta 1831, kaksiosainen puojirakennus, betonitiilinavetta ja liiteri.

Asuinrakennuksen ikkunat ja vesikatemateriaali on vaihdettu / uusittu.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Suullista tietoa antanut Lauri Heikkilä 12.3.2014.

kohteen nimi: **Paavola eli Aappola**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-401-7-36 ja 21-20
kylä/k.osa: Hetejärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Paavolan eli Aappolan talo sijaitsee Hetejärven Heikkilänharjun eli Paavolankuivan alueella. Se on aikoinaan sijainnut Hetejärven rannalla mutta jäänyt kuivanmaan asumukseksi järven kuivaamisen jälkeen.

Paavolan eli Aappolan pihapiirissä on säilynyt vanha 1800-luvulla rakennettu harmaaseinäinen hirsirunkoinen asuinrakennus, hirsirunkoinen navetta/tallirakennus ja kaksi vanhaa hirsirunkoista aittaa. Aitat ovat 1700-luvulta, toisessa aitassa on kaiverrettuna vuosiluku 1785. Kylmilleen jääneen Aappolan vanhan asuinrakennuksen taakse on rakennettu uusi asuinrakennus.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

kohteen nimi: **Raution aitta**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-401-5-68
kylä/k.osa: Hetejärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
ajoitusselite: vilja-aitta vuodelta 1777
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Raution tila sijaitsee Sammakkolammen pohjoispuolella. Se on osa vanhaa Oinaan tilaa, joka on perustettu jo 1600-luvulla.

Raution pihapiirin vanhin rakennus on vuonna 1777 valmistunut vilja-aitta. Vuosiluku on hakattu rakennuksen seinään.

Raution asuinrakennus on rakennettu 1940-luvulla tulipalossa tuhoutuneen vanhan talon paikalle. Pihapiirissä on myös pieni tuparakennus, joka on rakennettu 1800-luvun lopulla sekä uudehko navettarakennus.

arviointi:

MRKY, H, R

kohteen nimi: **Väliä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-401-5-72
kylä/k.osa: Hetejärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
ajoituslute: Kaksi aittaa 1700-1800-luvuilta, asuinrakennus 1800-luvun loppupuoliskolta
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Väliälön pihapiiri sijaitsee Sammakkolammen pohjoispuolella, Oinaan ja Raution talojen välissä. Asutus tällä paikalla on jatkunut 1600-luvulta lähtien.

Väliälön vanha asuinrakennus on kunnostettu. Kunnostustyön yhteydessä ikkunat ja vesikate on uusittu. Hieman pihapiiriin ulkopuolella on kaksi kaksikerroksista aittaa, jotka on rakennettu 1700-1800-luvuilla. Lisäksi pihapiirissä on uudehko talousrakennus.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

alueen nimi: **Taipaleenharju ja tuulimyllyt**

pääas. kunta: Pudasjärvi

pääas. kylä/k.osa: Hetejärvi

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Repolan tuulimylly ja aitta

Sankala

Taipale

Taipaleenrinne

historia:

Aittojärven ja Taipaleenlammen välissä sijaitseva Taipaleenharju on vanha asuinpaikka. Claes Claessonin maakirjakartassa vuodelta 1648 on paikalle merkitty pihapiiri. Rippikirjoissa ja henkikirjoissa tilan nimi on taipale eli Parkinen. Nimensä paikka on saanut vetotaipaleesta. Vielä 1600-luvulla taipaleen poikki kulki hirsistä rakennettu venetie, joka helpotti siirtymistä vesistöistä toiseen.

Taipaleen eli Parkisen tila säilyi yhtenä tilana 1800-luvun alkuun saakka. Vuoden 1820 henkikirjoissa tilalle on merkitty kaksi savua eli tila oli jaettu kahtia.

Taipaleenharjun tuulimyllyt ovat pyörineet viimeksi 1940-luvulla. Hevosrahdin aikana kylä oli rahtimiesten etappipaikka ja kaikissa taloissa oli tallitilaa kymmenille hevosille. Sankalan kivinavetta on purettu. Repolan tuulimyllyssä on enää yksi siipi jäljellä.

arviointi:

Vuosina 2014-2015 toteutetussa päivitysinventoinnissa Taipaleenharjua on tarkasteltu maisema-alueena. Sen arvot perustuvat ennen muuta maisemalle tyypillisiin ominaispiirteisiin. Alueella on myös arvokasta rakennuskantaa.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

Claes Claesson: Maakirjakartta vuodelta 1648.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/17689/f1_17.jpg

kohteen nimi: **Repolan tuulimylly ja aitta**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-401-2-33

kylä/k.osa: Hetejärvi

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Repolassa on säilynyt vanha aitta sekä tuulimylly, jossa on vuosiluku 1853. Repolan asuinrakennus on purettu vuonna 2013.

historia:

Tuulimylly rakennettu Jongulla Perässä ja siirretty Hetejärven Uuteentaloon, josta Juho Repola siirsi myllyn nykyiselle paikalleen.

arviointi:

Rakennus luultavasti puretaan lähiaikoina. Tuulimyllyssä on jäljellä enää yksi siipi.

arviointi:

MRKY 2015; M, H

lähteet:

Sankala, Lauri: Piisin Paisteella. Koillissanomien Kirjapaino, Kuusamo, 1991
Omistajan haastattelu (17.6.2013)

kohteen nimi: **Sankala**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-401-2-25
kylä/k.osa: Hetejärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Sankalan rakennuksiin kuuluu vanha asuinrakennus (vanhinta osaa on 1800-luvun alussa rakennettu pirtti), hirsirunkoinen kaksiosainen puoji 1800-luvulta, hirsirunkoinen liiterirakennus sekä tuulimylly, joka on Taipaleenharjun kolmesta myllystä parhaassa kunnossa. Myllyssä vanhin vuosiluku 1905.

historia:

Talo sijaitsi alun perin Taipaleen päärakennuksen paikalla, josta se siirrettiin nykyiselle paikalleen. Rakennus on koottu palasista, muun muassa pirtti on siirretty viereisestä talosta. Lähellä ollut kivinavetta purettiin pois 2000-luvun vaihteessa.

arviointi:

MRKY 2015; R, M, H

lähteet:

Haastateltavana omistaja Aune Taipale (17.6.2013)
Kotiseutumme Pudasjärvi, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2005

kohteen nimi: **Taipale**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-401-1-40
kylä/k.osa: Hetejärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kaksiosaisen Taipaleen vanhan päärakennuksen ohella pihapiiriin kuuluu navetta, talli, aittoja sekä kaksi uudempaa asuinrakennusta. Tilalla on lisäksi muusta rakennuskannasta hieman erillään vanha tuulimylly. Tila on kuulunut suvulle vuodesta 1771. Pellot ovat olleet vuokralla vuodesta 1995. Vanhassa päärakennuksessa on kaksi kuistia ja julkisivua verhoilee punainen pystylauditus. Rakennus toimi kieverina vielä vuonna 1924, jolloin tilalla oli myös kaksi taksihevosta. Taipaleen toinen puoli on kesä, toinen talvikäytössä. Toisen puolen pirtissä on suuri leivinuuni, toisessa päässä on aikaisemmin ollut kellari.

historia:

Taipaleen rakennus sijaitsi aikaisemmin rannassa, josta se myöhemmin siirrettiin nykyiselle paikalleen. Huoneita on tehty kolmessa osassa. Sisätilat ovat remontoitu, hirret on peitetty levyillä, lattiat uusittu ja ikkunat vaihdettu. Entinen maitohuone on muutettu saunaksi ja vanha leivinuuni on uusittu. Rakennuksen toimiessa kieverina talossa huolehdittiin ohikulkijoista ja heidän hevosistaan. Kieveriväen tehtävänä oli kyyditä matkalaiset hevosella seuraavaan kieveritaloon sekä tarjota heille yöpaikka ja ruoka.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Haastateltavana omistaja Aune Taipale (17.6.2013)
Kotiseutumme Pudasjärvi, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2005

kohteen nimi: **Taipaleenrinne**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-401-1-26
kylä/k.osa: Hetejärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Taipaleenrinne oli alun perin osa Taipaleen tilaa.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

alueen nimi: **Linattijärven kylä**
pääas. kunta: Pudasjärvi
pääas. kylä/k.osa: Linattijärvi
tyyppi: kyläympäristö
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Linattiniemi
Kangas
Kujala
Uusiniemelä

kuvaus:

Linattijärvi on Pudasjärven kaupungin keskiosissa sijaitseva kylä, jonka asutus on keskittynyt samannimisen järven ympärille. Pohjoisessa kylä rajoittuu Syötekylään, idässä Pintamoon, lännessä Pärjänsuohon ja etelässä Hirvaskoskeen. Järvi itsessään on kauniiden vaaramaisemien ympäröimä, jotka antavat kontrastia rannoilla lepäileville pelloille. Kylällä on poikkeuksellisen voimakas porotalouden keskittymä. Kylän alueella sijaitisi 1700-luvulla myös kuparikaivos.

kohteen nimi: **linattiniemi**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-402-1-27, 1-76, 1-84,
kylä/k.osa: linattijärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
ajoitusselite: neljä asuinrakennusta 1800/1900-luvulta, aittoja 1700- ja 1800-luvulta
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

linattiniemi sijaitsee linattijärven länsipäässä, luonnonkauniilla paikalla järven etelärannalla. Se on linattijärven vanhinta asuinseutua. Niemen vanhin talo on nimeltään Laakkonen. Talosta on käytetty myös nimeä Vanhatalo. Laakkosen nykyinen asuinrakennus on rakennettu 1800-luvun loppupuolella. Laakkosen pihapiiriin kuuluu myös talli/puojirakennus (1900-luvun alku), kaksi aittaa (1800-l) ja navetta (1950-l). Laakkosen talon lisäksi linattiniemellä sijaitsee kolme muuta vanhaa asuinrakennusta: Almala eli Uusitalo (rakennettu 1900-luvun alussa), linattiniemi eli Oskarila ja Aukustila. linattiniemi ja Aukustila on rakennettu 1900-luvun alkuvuosikymmenillä.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M

kohteen nimi: **Kangas**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-402-2-34
kylä/k.osa: linattijärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

linattijärven länsipäässä sijaitseva Kankaan tila on perustettu 1900-luvun alkupuolella. Kankaan pihapiirissä on asuinrakennuksen lisäksi kolme ulkorakennusta.

kohteen nimi: **Kujala**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-402-71-1
kylä/k.osa: linattijärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kujala, entinen Kuopus, sijaitsee linattijärven eteläpuoleisella rantaharjulla. Lukuisten harmaitten rakennusten ryhmä edustaa kylän perinteistä rakentamista. Kuopus-Matti rakensi vanhan tilan 1800-luvulla: tiiviinä rykelmänä kolme asuinrakennusta, navetta, puoji, aittoja, talli ja paja. Pihapiirin ulkopuolella uusi asuinrakennus.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Uusiniemelä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-402-3-30
kylä/k.osa: Iinattijärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: Aitta 1800-luvun alkupuolelta, asuinrakennus 1900-luvun alusta
arvottaminen: paikallisesti arvokas

alueen nimi: **Liikasenniemi**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Jonku
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Aukustila eli Sakkela eli Nurkkala
 Heikkilä
 Lassila

kuvaus:

Jongunjärven rantamaisema, joka muotoutuu rakennusten lisäksi veden rajaamista, kapealla niemellä sijaitsevista viljelyksistä. Kaksi uutta asuinrakennusta ovat vanhan pihapiirin ulkopuolella. Aittoja, riihi sekä ulkorakennuksen osana oleva "massiinihuone", jossa vuosiluku 1691. Rannassa uusia kesäasuntoja.

Liikasenniemen asutus on saanut alkunsa jo 1500-luvun lopulla. Vuoden 1607 kymmenysluettelossa mainitaan Jongun kylässä asukkaina Knut ja Henrik Liikanen. He viljelivät ruista ja ohraa.

Liikasen talosta on Claes Claessonin maakirjakartta vuodelta 1648. Talo on sijainnut Jongun Länsirannan Peränniemessä.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

arviointi:

MRKY 2015; R ,H, M, Ht

kohteen nimi: **Aukustila eli Sakkela eli Nurkkala**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-403-6-7 ja 6-8

kylä/k.osa: Jonku

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Aukustilan asuinrakennus on rakennettu useassa osassa. Vanhin pirttiosa on peräisin 1800-luvun alusta ja kamaripää on rakennuttu 1800-luvun toisella puoliskolla. Rakennuksessa on säilynyt paljon alkuperäisiä piirteitä.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

kohteen nimi: **Heikkilä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-403-6-18
kylä/k.osa: Jonku
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Liikasenniemellä sijaitseva Heikkilän talo on rakennettu useassa osassa. Vanhin osa on luultavasti jo 1800-luvun alusta. Heikkilän toisessa päässä on toiminut kauppa 1900-luvun alussa. Pihapiirissä on uudempi asuinrakennus 1970-luvulta sekä suunnilleen samanaikainen navetta ja muita ulkorakennuksia.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M

kohteen nimi: **Lassila**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-403-7-4
kylä/k.osa: Jonku
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

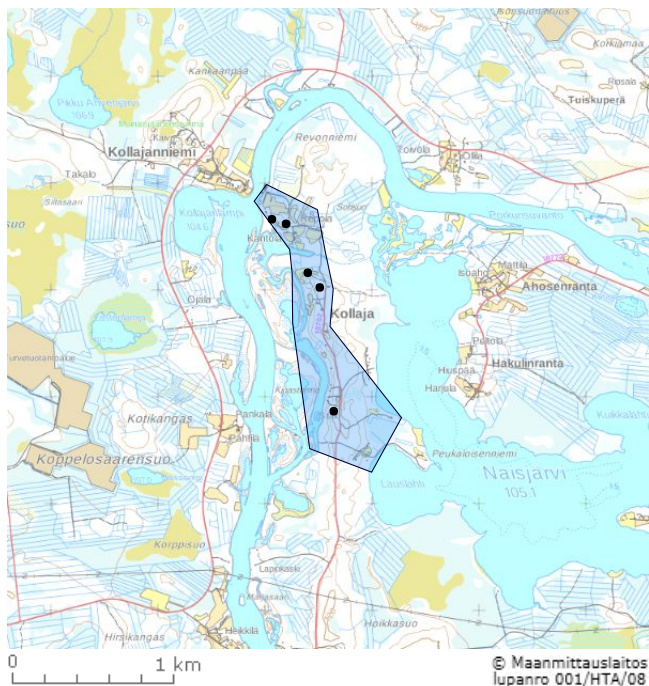
kuvaus:

Lassila on vanhin Liikasenniemen taloista. Lassilan pirttipää on rakennettu 1700-luvun puolella. Pirtin lisäksi rakennuksessa on keskiosassa eteinen ja keittiö sekä toisessa päässä kaksi kamaria. Lassilassa on säilynyt vanha multapenkki alapohjarakenne. Pirtin seiniä kiertävät alkuperäiset pirtin penkit.

Lassilan pihapiirissä on säilynyt kaksi vanhaa aittaa.

arviointi:

MRKY 2015; H, Ht, R, M

alueen nimi: **Kollajan kylä**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Kollaja
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Kantola (Repola eli Kujala)
 Kivelä
 Kollajan koulu
 Myllykangas (Tuulimylly)
 Seurantalo Töno

kuvaus:

Iijoen rantaan sekä kylään johtavan tien varteen syntynyt rivikyläasutus. Joenrannan viljelysaukeilla sijaitsevat vauraimmat talot, kylätien maisemassa vuorottelevat pikkutilojen peltoaukeat ja metsäsaarekkeet. Vielä vuosisadan alussa Kollaja on ollut Pudasjärven suurimpia kyliä: 104 taloa ja 51 torppaa, jäljellä on vielä paljon vanhaa hyvin säilynyttä rakennuskantaa mm. Mursun ja Kumpulan taloissa.

Kollajan kylän vanhimpia tiloja on Kumpula, joka sijaitsee luonnonkauniilla paikalla jokipenkereellä Kollajanniemeä vastapäätä. Vanhempi asuinrakennus on siirretty paikalleen 1700-luvun lopulla. Pihapiirissä hyväkuntoisia aittoja, asuinrakennuksia ja sauna, jokivarressa ranta-aitta.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

arviointi:

Kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen Kollajan kulttuurimaisema.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

kohteen nimi: **Kantola (Repola eli Kujala)**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-404-32-28

kylä/k.osa: Kollaja

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kollajan kylässä, lijoen korkean rantatöyrään päällä luonnonkauniilla paikalla sijaitseva Kantolan eli Repola tila on Kollajan kylän vanhimpia tiloja. Kantolan 1/4 manttaalin tila rakennuksineen ja peltoineen on Claes Claessonin vuonna 1648 Kollajan alueesta laatimassa maakirjakartassa. Tilan omistajana mainitaan Frans Ollinpoika Repola.

Repola on Kantolanharjun vanhin talo. Repolassa asui 1900-luvun alkupuolella harjun suurmies, eläinlääkäri Kantola, elikkä kuohari, kuten häntä kutsuttiin. Repolan rakennusta on purettu, kasattu ja uudelleen muokattu eri uskoon useaan otteeseen, mutta rakennuksen vanhimmat osat ovat 1800-luvulta.

Kantolan eli Repolan ihapiirissä on säilynyt vanha asuinrakennuksen lisäksi kaksi vilja-aittaa (1700/1800-luvuilta), navetta (1900-luvun alkupuoli) ja jokivarressa sijaitseva ranta-aitta.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

kohteen nimi: **Kivelä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-31-65
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
ajoitusselite: aitta 1800-l, asuinrakennus 1900-luvun alku
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kivelän pihapiiri sijaitsee Kollajan kylässä, lijoen sivuhaaran itärannalla, Kantolanlammen eteläpuolella. Pihapiirissä on asuinrakennuksen lisäksi vanha aitta, hieman uudemmat talli- ja liiterirakennus.

kohteen nimi: **Kollajan koulu**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-31-14
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: 1950-l
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kollajan koulu on rakennettu 1950-luvulla. Sen koulukäyttö lakkautettiin jo 1970-luvulla. Luokkatilojen lisäksi koulussa on kolme asuntoa. Koulu on yksityisomistuksessa.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

kohteen nimi: **Myllykangas (Tuulimylly)**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-404-31-60

kylä/k.osa: Kollaja

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1939

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kollajankylän pohjoisosassa lijoen itärannalla sijaitsevan Myllykankaan eli Tuulimyllyn tilan asuinrakennus on rakennettu vuonna 1939. Hirsirunkoisessa pystyrimalaudoitetussa rakennuksessa on alueen ainoa mansardikatto. Katteena on kolmiorimahuopa. Pihapiirissä on talousrakennuksia.

kohteen nimi: **Seurantalo Tönö**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-32-11
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: vapaa-aika ja matkailu
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1920-luvun loppu
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kollajan seurantalo on nimeltään Tönö. Se on rakennettu 1920- ja 1930-lukujen taitteessa. Rakennus rakennettiin Panumalta ostetusta navetan hirsikehästä. Punamullatussa rakennuksessa ei ole lautaverhousta. Rakennuksessa on tanssisali ja keittiö. Noin parinkymmenen metrin päässä rakennuksesta sijaitsee pieni putkarakennus. Tönön toiminta oli vilkkaimmillaan 1930- ja 1940-luvuilla.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

alueen nimi: **Kollajanniemi**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Kollaja
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Aatila
Hemmilä
Kangastalo
Kapien torppa
Takkinen
Uiton talo

kuvaus:

Kollajanniemi sijaitsee Iijokivarressa Kantolanharjua vastapäätä. Niemelle on tullut pysyvä asutus 1600-luvulla. Kylä on taajaan asuttu, talouskeskukset ovat kiinni toisissaan. Alueella on säilynyt paljon vanhaa rakennuskantaa: tie kylään saatiin vasta vuonna 1982. Maatalousmaisema.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

arviointi:

Kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen Kollajan kulttuurimaisema.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

kohteen nimi: **Aatila**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-28-18
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: Asuinrakennus ja kaksiosainen luhti rakennettu 1920- ja 1930-lukujen taitteessa
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Aatilan talon pirttiosa on rakennettu 1920- ja 1930-lukujen taitteessa. Rakennukseen lisättiin hieman myöhemmin keittiö ja kamarit, jotka siirrettiin vieressä sijaitsevasta Jennilän talosta. Siirrettyjen hirsien seinät olivat noen mustaamat, joten keittiö ja kamariosa ovat huomattavasti vanhempaa alkuperää kuin Aatilan pirttiosa.

kohteen nimi: **Hemmilä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-28-7
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
ajoitusselite: Asunrakennuksen nykyinen asu 1950-luvun alusta
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Hemmilän talon pirtti on osa Kollajanniemen vanhimpiin rakennuksiin kuulunutta Akkilan taloa, joka rakennettiin jo 1700- ja 1800-lukujen taitteessa. Monia laajennuksia kokenut Akkilan vanha asuinrakennus jaettiin kahdeksi taloksi sulkemalla huoneiden väliset ovet vuonna 1945. Tällöin muodostuivat Akkila ja Hemmilä. Vuoden 1950 paikkeilla huonokuntoinen Akkilan puoli jäi käytöstä ja Hemmilän puolesta purettiin taloja yhdistävät kamarit ja rakennettiin uudet kaksi kamaria pirtin itäpuolelle ja uusi kuisti rakennuksen pohjoisreunalle. Samaan aikaan rakennettiin Hemmilän pihapiiriin uusi navettarakennus. Hemmilän pihapiiriin länsilaidalla on vanha hirsirunkoinen ulkorakennus.

kohteen nimi: **Kangastalo**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-27-17
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: Asuinrakennus rakennettu 1820-luvulla
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kangastalon asuinrakennuksen vanhin osa on perimätiedon mukaan rakennettu 1820-1830-luvuilla. Rakennus oli alunperin savupirtti. Kangastalon pirtti on toiminut kylän kansakoulun veistoluokkana 1950-luvulla.

Kangastalon pihapiirissä on asuinrakennuksen lisäksi navetta- ja latorakennus, kaksi aittaa, talli-puojirakennus ja kellari 1800-luvulta.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

kohteen nimi: **Kapien torppa**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-33-2
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: ei määritelty
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kapien talo on entinen Takkisen tilan torppa. Tuvasta ja eteisestä koostuva pieni rakennus on rakennettu 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Kapien tila erotettiin itsenäiseksi tilaksi vuonna 1924. Kapien tilalle rakennettiin uusi asuinrakennus vuonna 1950, rakentajana oli tilan omistaja Ville uusitalo. Rakennus on malliltaan jälleerakennuskauden tyylinen. Siinä on vanhaan tyyliin kuusiruutuiset ikkuna.

historia:

MRKY 2015; H, Ht

kohteen nimi: **Takkinen**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-33-24
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: 1948
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Takkisen asuinrakennus on valmistunut vuonna 1948. Sen rakensivat veljekset Matti ja Heimo Pönkkö. Takkisen uusi asuinrakennus rakennettiin osin vanhan Takkisen talon hirsistä. Vanha talo oli panty kylmän eteisen kohdalta kahtia. Pystyssä olevassa osassa asuttiin ja puretun pään hirsistä rakennettiin uudisrakennusta. Vanhan takkisen toinenkin puoli purettiin 1960-luvulla.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

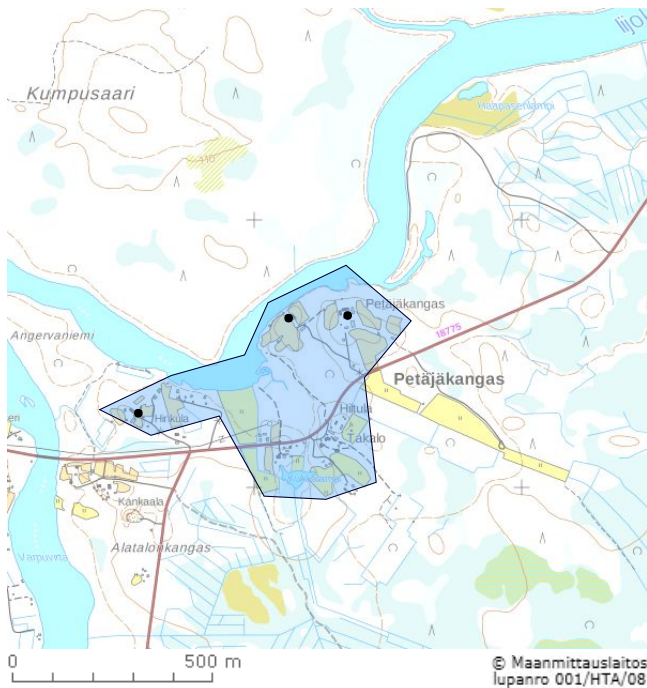
kohteen nimi: **Uiton talo**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-33-21
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: rakennettu 1900-luvun alkuvuosina
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kollajanniemellä sijaitseva Uiton talo rakennettiin 1900-luvun alkuvuosina lijoen puuuiton tarpeita varten. Uiton talon rakentamista valvoi työnjohtaja Matti Paso. Uiton talon iso pirtti on kooltaan 9 x 9 metriä. Muutenkin rakennus on kooltaan iso, pitiähän siihen majoittua uiton "kymppi" eli työnjohtaja perheineen sekä uittomiehiä. Pirtin lisäksi Uiton talossa on keittiö, porstua eli eteinen ja kaksi kamaria. Pirtin ja keittiön välisessä seinässä on aikoinaan ollut ns. elämänluukku eli luukku, josta uiton työmiehet saivat ruokaa keittiön puolelta. Eteisen komerosta oli salaovi saliin. Suuri kuisti on rakennettu hieman muuta rakennusta myöhemmin. Päärakennuksen lisäksi Uiton talossa on aittarakennus ja kellari.

arviointi:

MRKY 2915; H, Ht, R, M

alueen nimi: **Petäjäkangas**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Kollaja
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Petäjäkangas
 Petäjäkankaan koulu
 Ristola eli Hinkula

kuvaus:

Tilan pihatyyppi on Pohjois-Pohjanmaalla harvinainen; rakennuskanta muodostaa erillisen mies- ja karjapihan. Miespihan rajaavat kaksi asuinrakennusta, joista nuorempi on vuodelta 1878 ja vanhemman pirttipää on 1800-luvun alusta, kaupapuoti ja neliosainen puohirakennus. Päärakennuksen kuistinmuotoinen erkkeri on 1900-luvun alusta. Karjapihan sulkevat puohin lisäksi 1960-luvulla rakennettu navetta, vanha rekiliiteri ja tallirakennus.

Tilan läheisyydessä on toiminut Petäjäkankaan höyrystys (1878-98), ja tilalla meijerikoulu, kauppa, kansakoulu sekä höyrymylly. Katkaisusirkkeli on vuodelta 1905.

Iijokivarren viljelys- ja teollisuusmaisema.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

historia:

Petäjäkangas on ollut 1800-luvulla Pudasjärven pitäjän vauraimpia alueita. Kauppias Granberg perusti alueelle vuonna 1878 kaksikehäisen höyrystys, joka meni konkurssiin jo 1880-luvun puolivälissä. Samalla lopetti Petäjäkankaan talossa toiminut kauppa toimintansa. Petäjäkankaan talossa toimi myös meijerikoulu 1900-luvun alussa. Tilan myllyssä oli höyrymoottori, joka pyöritti meijeriä voimavalmistuksen yhteydessä.

Petäjäkankaalla on toiminut kylän ensimmäinen kansakoulu. Se perustettiin jo vuonna 1896. Petäjäkankaan koulu toimi 1950-luvulle saakka, jolloin uusi koulu rakennettiin Kollajan kylälle.

kohteen nimi: **Petäjäkangas**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus:
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: elosuoja; Kauppa- ja ruokapuoti, kauppa; Kauppa- ja ruokapuoti, makasiini; Kauppa- ja ruokapuoti, ruokapuoti; Koiratalli ja asuinrakennus; Mylly; Puojirakennus; Puusee; Päärakennus; Rekiliiteri; Sauna; Tuparakennus;

kuvaus:

Tilan pihatyyppi on Pohjois-Pohjanmaalla harvinainen; rakennuskanta muodostaa erillisen mies- ja karjapihan. Miespihan rajaavat kaksi asuinrakennusta, joista nuorempi on vuodelta 1878 ja vanhemman pirttipää on 1800-luvun alusta, kauppuoti ja neliosainen puohirakennus. Päärakennuksen kuistinmuotoinen erkkeri on 1900-luvun alusta. Karjapihan sulkevat puohin lisäksi 1960-luvulla rakennettu navetta, vanha rekiliiteri ja tallirakennus.

Tilan läheisyydessä on toiminut Petäjäkankaan höyrysaha (1878-98), ja tilalla meijerikoulu, kauppa, kansakoulu sekä höyrymylly. Katkaisusirkkeli on vuodelta 1905.

historia:

Pudasjärven Kollajan kylään perustettiin 1800-luvun alkuvuosina kruununtila. Vuonna 1828 tilan omistajaksi tuli Mikko Antinpoika Repo eli Petäjäkangas. Perintötilaksi Petäjäkangas muuttui 1848 ja tila siirtyi Paavolan suvulle 1852.

Tilan vanha asuinrakennus eli väentupa on rakennettu kahdessa osassa. Vanhempi osa, rakennuksen pirttipääty, on valmistunut aivan 1800-luvun alussa. Tilan uusi päärakennus valmistui vuonna 1878. Päärakennukseen tehtiin 1900-luvun alussa puutarhan puolelle muodikas erkkeri.

Vuonna 1878 oululainen G.F. Granberg perusti Petäjäkankaan kaksiraamisen höyrysahan. Sahan toiminnan aloittamisen vuoksi tilalle perustettiin maakauppa tyydyttämään työläisten tarpeita. Höyrysahan toiminta oli epäsäännöllistä, ja Granberg teki konkurssin pian aloittamisen jälkeen. Petäjäkankaan saha siirtyi vuonna 1898 Varjakan sahan perustajien hallintaan ja sahaustoiminta Petäjäkankaalla loppui. Varjakan sahan vanhin rakennus on siirretty Petäjäkankaalta.

Tilalla toimivat 1900-luvun alussa maakauppa, meijerikoulu, katkaisusirkkeli ja höyrymylly. Tilan maille perustettiin vuonna 1896 kansakoulu, joka myytiin kunnalle 1920-luvulla.

arviointi:

MRKY 2015; H, Ht, M, R

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Viisikanta - hyvää rakennussuojelua. Oulun läänin rakennussuojelupalkinnot 1990-2005. Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunta. Rakennustieto Oy, Helsinki, 2008

kohteen nimi: **Petäjäkankaan koulu**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-37-1
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kollajan kylän ensimmäinen kansakoulu perustettiin Petäjäkankaalle vuonna 1896. Koulua varten rakennettiin oma talo, jossa oli luokkahuoneena toiminut iso pirtti, kaksi kamaria, keittiö, eteinen eli porstua ja iso kuisti. Kollajan kylä oli laaja ja osa koululaisista tuli pitkien matkojen ja huonojen kulkureittien takaa. Heitä varten rakennettiin Piharakennuksen yhteyteen asuntolahuoneita.

Petäjäkankaan koulu toimi 1950-luvulle saakka, jolloin uusi koulu rakennettiin Kollajan kylälle. Nykyisin Petäjäkankaan koulu on yksityisomistuksessa.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

kohteen nimi: **Ristola eli Hinkula**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-93-10
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
ajoitusselite: Aitat 1855, asuinrakennus 1920-l
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Iijoen etelärannalla Petäjäkankaan itäpuolella sijaitseva Ristolan asuinrakennus on rakennettu 1920-luvulla. Pihapiirissä on aitta vuodelta 1855, vanhasta tuulimyllystä tehty aitta sekä talli-puojirakennus 1800-luvun lopulta. Ristolan sisätilat ovat säilyneet erittäin hyvin vanhassa asussaan.

Pihapiiriin on rakennettu uusi asuinrakennus ja varastorakennus.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M

alueen nimi: **Veteläisen harju, Ypykkäjärvi**

pääas. kunta: Pudasjärvi

pääas. kylä/k.osa: Kollaja

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Harjun aitat

Veteläinen eli Aatila

kuvaus:

Ypykkäjärven länsirannalla olevalle kukkulamaiselle Ypykkäharjulle syntynyt viljelysalue, jonka talouskeskuksissa on vanhaa rakennuskantaa Harjun ja Veteläisen tiloilla. Ypykkäharjulta avautuu kauniit maisemat Ypykkäjärvelle.

arviointi:

Kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettuun maisema-alueeseen Aittojärven ja Livojokivarren kulttuurimaisema.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

kohteen nimi: **Harjun aitat**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-90-6 ja 92-2
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
ajoitusselite: viisi aittaa 1700/1800-luvulta
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Harjun kantatila on jakaantunut useaan eri tilaan. Harjun vanhoja, 1700- ja 1800-luvuilla rakennettuja aittoja on säilynyt viisi kappaletta, kaksi pihapiirissä ja kolme rannalla.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

kohteen nimi: **Veteläinen eli Aatila**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-16-7
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

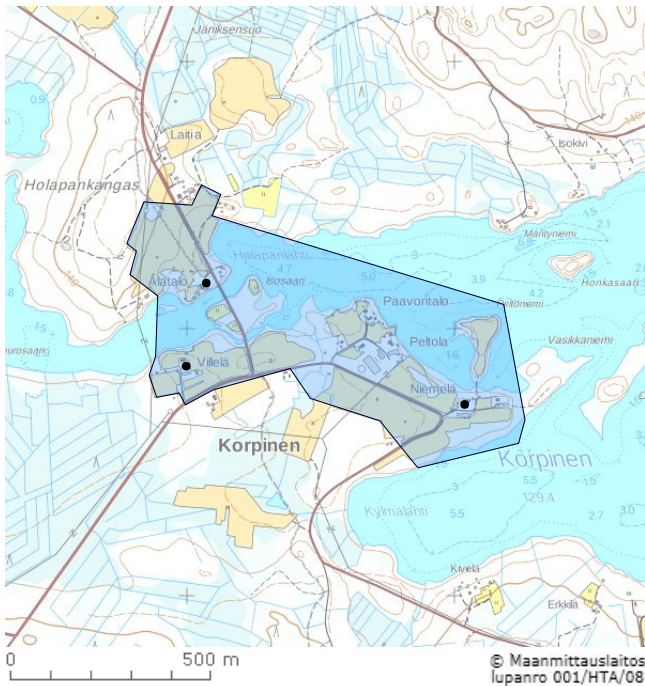
kuvaus:

Ypykkjärven rannalla sijaitsevasta Veteläisen tilasta on laadittu maakirjakartta jo vuonna 1648 Claes Claessonin toimesta. Veteläisen tilan nykyisen, pitkän asuinrakennuksen vanhimmat osat on perimätiedon mukaan rakennettu 1800-luvun alkupuoliskolla. Rakennusta on myöhemmin jatkettu uusilla huonetiloilla. Veteläisen pihapiiriin kuuluu vanhan asuinrakennuksen lisäksi 1950-luvulla rakennettu navetta, vanha liiterirakennus ja pihasauna.

Vanhaan Veteläisen tilaan kuuluneita aittoja on jäänyt ja siirtynyt tilajakojen yhteydessä uusien tilojen pihapiireihin. Tilan vanhoja rannassa sijaitsevia ulkorakennuksia, aittoja ja riihtä, on myös muutettu vapaa-ajan asunnoiksi tilan jakojen jälkeen.

arviointi:

MRKY 2015; H

alueen nimi: **Korpinen**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Korpinen
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Holappa - Alatalo
 Niemelä
 Vilelä

kuvaus:

Korpi- ja Jaurakkajärvien rannoilla oleva kyläasutus, rantaviljely- ja vaaramaisema. Perinteistä rakennuskantaa edustavat Holappa (kolmen vanhan asuinrakennuksen muodostava pihapiiri, aittoja) ja Niemelä (vanha asuinrakennus ja kaksi aittaa).

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

historia:

Pudasjärven Korpinen alueen asuttaminen alkoi 1600-luvun alkupuolella. Taustalla oli ns. rappasodat vuosina 1570-1595, joiden aikana karjalaiset polttivat ja hävittivät kainuulaisia kyliä. Niiden asukkaat joutuivat pakenemaan syvemmälle erämaihin ja luultavasti näiden väestöliikkeiden seurauksena asutus levisi myös Korpinen erämaa-alueelle. 1600-luvulla veroluetteloihin ilmaantuivat Korpiselle tutut sukunimet: Moilasen, Väyrysen, Hiltusen, Väisäsen, Kinnusen, Parviaisen, Turpeisen, Kokon ja Kemppäisen.

Claus Claussonin vuonna 1648 laatimaan Kajaaninlinnankarttaan on merkitty kolme veroamaksavaa taloa Korpinen kylälle. Per Holapan talo sijaitsi Korpinenjärven rannalla. Toinen verotalo sijaitsi Akonjärvi - nimisen lahden tuntumassa. Talon omistajaksi mainitaan Mikko Mäkeläinen. Talo sijaitsi nykyisen Peltolan talon kohdalla. Kolmas verotalo vuonna 1648 oli Jaurakkajärven rannalla sijainnut Hiltusen talo, jota asusti Jaakko Jaakonpoika Pätsi. Kartan mukaan talo sijaitsee nykyisen Turpeisen talon kohdalla.

lähteet:

Rauni Räisänen: KORPINEN Vaarojen kainalossa. Suomussalmi 1991.

kohteen nimi: **Holappa - Alatalo**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-405-10-6

kylä/k.osa: Korpinen

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: moniperiodinen

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: aitta; aitta; Kotikangas; riihi; sauna; vilja-aitta; Yli-Koski;

kuvaus:

Holapan vanha kantatila on jakaantunut historiansa aikana useaan eri tilaan ja talouskeskukseen. Korpjoen niskassa sijaitseva kahdesta asuinrakennuksesta muodostuva Alatalo - nimellä tunnettu pihapiiri muodostuu kahdesta tilasta: Kotikangas (RN:o 10:4) ja Yli-Koski (RN:o 10:6).

Nykyisin pihapiirissä on kaksi asuinrakennusta ja niitä ympäröi lukuisa määrä eri kuntoisia vanhoja ulkorakennuksia.

historia:

Holapan tilan historia ulottuu 1600-luvun alkuun. Maanmittausinsinööri Claes Claesonin vuonna 1648 laatimassa maakirjakartassa on Korpisen järven rannalle sijoitettu Per Holapan omistama verotalo. Holapan tila oli puolen manttaalin suuruinen ja kylvöalaa tilalla oli 4 3/8 tynnyriä.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Rauni Räisänen: KORPINEN Vaarojen kainalossa. Suomussalmi 1991.

kohteen nimi: **Niemelä**
 kunta: Pudasjärvi
 kiinteistötunnus: 615-405-13-18 ja 13-19
 kylä/k.osa: Korpinen
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: moniperiodinen
 ajoituslomite: Asuinrakennus siirretty nykyiselle paikalleen vuonna 1900
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Korpisen järveen pistävällä niemellä sijaitseva Niemelän tila on perustettu 1700-luvun alussa. Tila on ollut saman suvun hallussa 1740-luvulta lähtien. Niemelän tila on erotettu Korpisen yhdestä vanhimmista tiloista, jo 1600-luvulla Korpisen rannalle perustetusta Holapan eli Lehtolan tilasta.

Niemelän isokokoinen asuinrakennus on siirretty nykyiselle paikalleen 1900-luvun alussa vieressä sijaitsevalta Lehtolan tilalta. Hirsirunkoinen ja lomalaudoitettu talo on mitoiltaan 8 x 20 metriä. Kulmittain asuinrakennukseen on kaksi aittaa, toisessa on vuosiluku 1833, toinen voi olla sitäkin vanhempi. Toisessa aitassa on säilytetty vaatteita ja toisessa ruokatarvikkeita. Pihapiiristä hieman kauempana rannassa on pariaitaa, jonka molemmat osat ovat vilja-aittoja. Rakennuksen seinään on kaiverrettu vuosiluku 1873. Vastapäätä asuinrakennusta on vuonna 1963 rakennettu betoniharkkorakenteinen navetta. Asuinrakennuksen vieressä on keittiö/saunarakennus ja hieman etäämmällä on vanha riipi/latorakennus.

historia:

Niemelän talossa on toiminut Korpisen kylän puotikauppa 1940-luvulla.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Rauni Räisänen: KORPINEN Vaarojen kainalossa. Suomussalmi 1991.

kohteen nimi: **Villelä**
 kunta: Pudasjärvi
 kiinteistötunnus: 615-405-12-6
 kylä/k.osa: Korpinen
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 ajoitusselite: 1916
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pudasjärvellä Korpinen kylässä Korpinen järven ja Akonjärven yhdistävän salmen etelärannalla sijaitseva Villelän talo on valmistunut vuonna 1916. Sen on rakentanut Ville (Vilho) Räisänen, jonka mukaan talokin on saanut nimensä.

Villelä oli maatila, jossa harjoitettiin maanviljelystä ja karjanhoitoa. Villelän päärakennuksessa on toiminut vuosina 1948-1977 Pudasjärven Osuuskaupan sivumyymälä. Lisäksi Villelässä on ollut kylän posti ja puhelinkeskus. Vuosina 1968-1974 Villelän pirtissä toimi Korpinen kylän alakoulu. Päärakennuksen lisäksi Villelän pihapiirissä on kookas navettarakennus ja pienempiä ulkorakennuksia. Villelän Myllyniemessä on toiminut myös polttoöljykäyttöinen sahamyly 1930-luvulla. Se oli ns. halkaisusirkkelisaha. Sahalaitoksessa oli myös pärehöylä, jolla valmistettiin päreitä lähiseudun rakennusten kattoihin. Vuonna 1935 Myllyniemen sahalaitokseen asennettiin myös mylly viljan jauhamista varten. Myllysaha oli käytössä vielä 1960-luvulla.

arviointi:

MRKY 2015; R, M, H

lähteet:

Rauni Räisänen: Korpinen, Vaarojen kainalossa. Suomussalmi 1991.

alueen nimi: **Aittojärvi**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Livo
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Hiltunen
 Puurunen eli Pihlaja
 Vanhala

kuvaus:

Aittojärvi on Pudasjärven kaupungin länsiosassa sijaitseva kylä. Kylän asutus on keskittynyt pääosin Aittojärven ympärille ja Siuruan tien varteen. Aittojärven kylä jakaantuu edelleen pienempiin osiin: varsinainen Aittojärvi, Ypykkäjärvi ja Kyngäs. Aittojärvi on Siuruan ja Kipinän kylien ohella ensimmäisiä suomalaisasutusta keränneitä kyliä Pudasjärvellä. Kylän alueella sijaitsee myös lukuisia kivikauden aikaisia muinaislöytöjä.

Aittojärven länsipään pohjois- ja etelärannoilla olevaa viljelysmaisemaa, jossa perinteistä rakennuskantaa on säilynyt muun muassa Vanhalan, Hiltusen ja Pihlajan eli Puurusen talouskeskuksissa. Aittojärven asutushistoria ulottuu 1600-luvun alkuun.

arviointi:

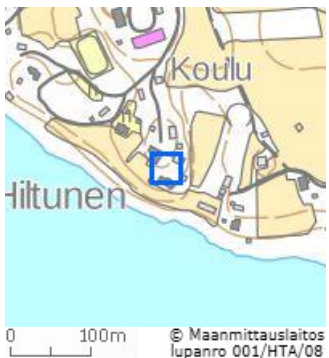
Kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettuun maisema-alueeseen Aittojärven ja Livojokivarren kulttuurimaisema.

arviointi:

MRKY 2015: M, R, H

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

kohteen nimi: **Hiltunen**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-24-33
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Aittojärven kylässä luonnonkauniilla paikalla Aittojärven pohjoisrannalla sijaitseva Hiltusen tila on perustettu 1500-luvun loppupuolella. Noin vuonna 1500 syntynyt Anders HILTUNEN, joka asui Pudasjärven rannalla sijaitsevassa Hiltulan talossa, myi veljineen tilansa Pudasjärven kirkolta seurakunnalle kanttorilaksi ja muutti Aittojärvelle. Hän antoi uudelle talolle sukunimensä mukaisesti nimen Hiltula. Aittojärven Hiltulasta on olemassa Claes Claessonin maakirjakartta vuodelta 1648. Kooltaan 1/4 manttaalin tilan omisti silloin Anders Hiltusen poika Jooseppi Hiltunen.

Hiltusen pihapiiri muodostuu nykyisin kahdesta vanhasta asuinrakennuksesta, hirsirunkoisesta navetasta ja seitsemästä ulkorakennuksesta. Asuinrakennusten historia ulottuu 1800-luvun puolelle.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

lähteet:

<http://www.sukuhistoria.fi/wiki/index.php/HILTUNEN>

kohteen nimi: **Puurunen eli Pihlaja**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-27-24
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Aittojärven etelärannalla sijaitsevan Pihlajan eli Puurusen tilan asutushistoria ulottuu 1600-luvun alkupuolelle. Vuosisatojen aikana Puurunen on jakaantunut useaksi uudeksi tilaksi jakojen yhteydessä. Vanhan Puurusen eli Pihlajan talon pihapiirissä on nykyisin vanha hirsirunkoinen asuinrakennus 1800-luvulta, tiili/hirsirakenteinen navettarakennus 1900-luvun puolivälistä sekä talli-puojirakennus 1800-luvulta. Aittojärven etelärannan samalla viljelysaukealla sijaitsee Puurusen talon pohjoispuolella toinen vanha asuinrakennus sekä useita vanhoja ulkorakennuksia.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M

kohteen nimi: **Vanhala**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-23-102
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vanhalan talo sijaitsee Aittokylässä Aittojärven pohjoisrannalla. Pitkä hirsirunkoinen asuinrakennus on vuorattu pystyrimalaudoituksella. Rakennuksessa on poikkipääty mantereen puoleisessa päässä. Satulakaton katteena on pelti. Pihan puolella on mutterikuisti sekä toinen sisäänkäynti poikkipäädystä. Vanhalan talon vanhimmat osat on rakennettu 1800-luvun alkupuolella.

Pihapiirissä sijaitsee komea hirsirunkoinen, kolmiosainen makasiini/aitta rakennus sekä pienempi ulkorakennus.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

alueen nimi: **Kyngäs**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Livo
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Kyngäs, entinen sahakartano
 Kynkään entinen sahatyöväen alue
 Mannila

kuvaus:

Livojokivarren viljelysmaisema, jossa on vanhoja maaseuturakennuksia, mm. Mannilasta (kevänavetta). Entisen maatalousoppilaitoksen rakennusryhmä.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

historia:

Nimismies Zachris Bäck perusti 1784 Livojoen Kynkäänkosken varrelle kaksikehäisen kotitarvesahan, joka muutettiin 1803 neliraamiseksi hienoteräiseksi kauppasahaksi. Tässä vaiheessa sahan neljä pääomistajaa koostui neljästä oululaisesta liikemiehestä. Saha toimi aina vuoteen 1884, jolloin se lakkautettiin.

Sahan rakenteita ei ole enää havaittavissa joen rannalla. Sen sijaan sahakartano rakennuksineen on säilynyt ja samaten erityisesti joen etelärannalla on lukuisia pienehköjä asumuksia muistona sahatyöväestä.

Pudasjärven kunta osti Kynkään tilan Ab Uleå Oy:ltä 1926 ja sijoitti rakennukseen Kynkään kansakoulun. Myöhemmin 1949 koulun siirryttyä Aittojärven kylään tilakeskuksessa toimi vuodesta 1956 Koillis-Pohjanmaan maamieskoulu. Nyttemmin rakennukset ovat yksityisomistuksessa. Saha on sijainnut rannalla Kynkään tilan kohdalla, mutta siitä ei enää ole havaittavia merkkejä maastossa.

arviointi:

Kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettuun maisema-alueeseen Aittojärven ja Livojokivarren kulttuurimaisema.

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY

Pohjois-Pohjanmaan arvokaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014.

kohteen nimi: **Kyngäs, entinen sahakartano**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-407-21-60

kylä/k.osa: Kollaja

tyyppi: käsi- ja pienteollisuus

ajotus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pitkänurkkainen suuri 1800-luvun asuinrakennus. Päädyn pelkkäkerrassa on vuosiluvut 1873 ja 1905. Rakennus on vuorattu punaiseksi maalatulla saumarimalla. Nurkkien laudoitukset, listat ja ikkunanpuitteet ovat valkoiset. Kahden sisäänkäynnin umpikuistissa on moniruutuiset ikkunat. Kuisti on maalattu keltamullan väriksi, ikkunanpuitteet valkoiset. Pihapiirissä on toinen vanha hirsinen asuinrakennus, jota on uudistettu. Pihapiiriä rajaa lisäksi uudempi talousrakennus ja vanha hirsinen pariaitta. Rannan puolella on säilynyt vanhaa puistoa.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

kohteen nimi: **Kynkään entinen sahatyöväen alue**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Livo

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: ei määritelty

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Livojen yli johtavan sillan eteläpuolisen rannan vanha asuntoalue, jonka historia liittyy Kynkään sahaan. Alueella on joukko pienehköjä, osin vanhojakin asuin- ja talousrakennuksia, joiden tausta liittyy Kynkään sahaan. Osa rakennuksista on perinteisessä asussa, osa on uudistettu, joillakin pihoidella on vanhoja hirsisiä talousrakennuksia.

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY

kohteen nimi: **Mannila**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-21-9
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Mannilan rakennusryhmä sijaitsee maantien ja Livojoen välisellä viljelyaukealla. Mannilan pitkänurkkainen, saumarimalla vuorattu ja punamullattu asuinrakennus on säilyttänyt vanhoine kuusiruutuisine ikkunoineen hyvin perinteisen asunsa. Rakennuksessa on vanha umpikuisti. Pihapiiriä rajaavat hirsiset talousrakennukset.

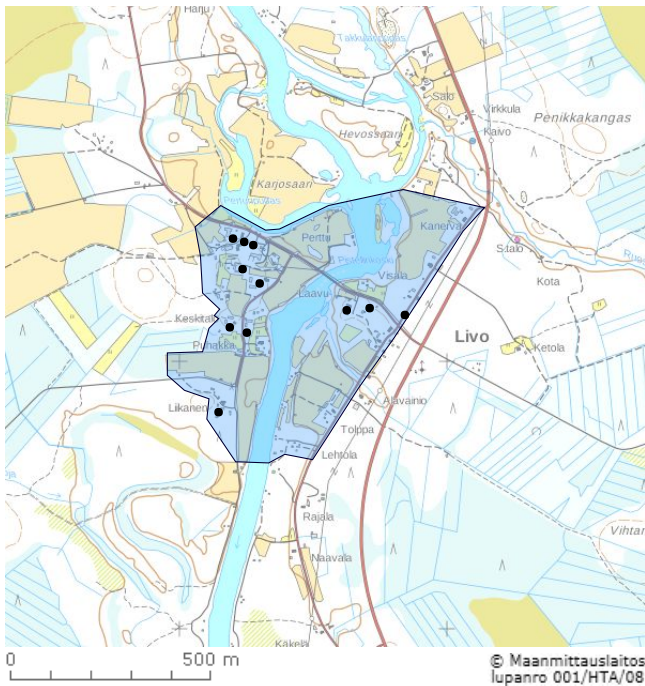
Lähempänä tietä on alueella harvinaiseksi käynyt perinteinen, pyramidikattoinen kesänavetta. Hirsisen rakennuksen korkean telttamaisen kautta johdettiin ilmavirralla karjaa vaivanneet sääsket ulos. Pyramidikattoiset kesänavetat on luokiteltu 2009 valtakunnallisesti merkittäviksi rakennetuiksi kulttuuriympäristöiksi (RKY).

kuvaus:

MRKY 2015; R, H, Ht, M

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

alueen nimi: **Livon joenrantakylä**

pääas. kunta: Pudasjärvi

pääas. kylä/k.osa: Livo

tyyppi: kyläympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Entinen Livon koulu

Etilä

Juutinen

Keskitalo eli Uusi-Puhakka

Laine

Liikasen kesänavetta

Livontien varsi

Mäkelä

Perttu

Perttula

Puhakka

Ylä-Nuorunka

kuvaus:

Historiallinen joenrantakylä, jossa on säilynyt perinteistä rakennuskantaa aina 1700-luvulta saakka. Punamullatut asuinrakennukset ja talousrakennukset antavat hoidetun kuvan pitkään jatkuneesta kyläkulttuurista.

Livon kylä on saanut pysyvän asutuksensa viimeistään 1500-luvulla. 1648 laadittu maakirjakartta osoittaa talojen sijainneen kolmena varsin lähellä toisiaan olleena ryhmänä (Juutinen, Puhakka ja Illikainen). Nuo asutut kylätontit ovat edelleen asuttuja. Kylätonteista yksi on ollut Livojoen itärannalla entisen koulun paikkeilla, toinen länsirannalla Pertunharjulla ja kolmas niin ikään länsirannalla nykyisen Koppelonkankaan paikkeilla.

Nykyinen kyläasutus on pääosin Kirsiojantien, Livontien ja Liikasantien varrella. Pysyvä siltayhteys joen yli saatiin 1976, kun nykyinen silta valmistui. Sillan vierellä on Illikaisen saha- ja myllypaikan muistomerkki, jonka kyläläiset pystyttivät vuonna 2002. Se koostuu vanhasta saharaamista ja muista rautaisista sahan osista. Sahan paikalla ei ole enää havaittavia jäänteitä.

Kylämaisema avautuu parhaiten sillalta joen itärannalta. Pääosa vanhasta rakennuskannasta on Pertun, Juutisen, Laineen, Perttulan, Keskitalon, Puhakan ja Liikasen tilojen alueilla.

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

kohteen nimi: **Entinen Livo koulu**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-407-13-2

kylä/k.osa: Livo

tyyppi: opetus ja koulutus

ajotus: 1975-

ajoitusselite: 1976

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

1970-luvun maalaiskoulu, jonka on suunnitellut arkkitehtitoimisto A.E. Talvisara. Matala puuverhoiltu ja tasakattoinen rakennus sijaitsee historiallisella kylätontilla.

historia:

Livo sai oman kansakoulun 1917, joka toimi alkuvuodet vuokratiloissa. Oma koulutalo saatiin 1920. Tämä rakennus on siirretty 1970-luvun lopulla Karhuojantielle Oulusaloon. Vanha hirsinen koulurakennus korvattiin 1975 modernilla, arkkitehtitoimisto Talvisaran suunnittelemana koululla. Koulutoiminnan lakattua 1993 koulurakennus on toiminut aktiivisena kylätalona.

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

Elettiinhan sitä ennennii. Livonkylän neljä vuosisataa. Toimittanut Erkki Taskila. Oulu 1998.

kohteen nimi: **Etälä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-12-95
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Erittäin hyvin perinteisen asunsa säilyttänyt vanhan tilan päärakennus kyläkuvan kannalta keskeisellä paikalla. Etälä periytyy Illikaisen talosta, joka oli yksi kylän kantatiloista. Etälän päärakennus sijaitsee yhdellä Livon kylän historiallisista kylätonteista ja rakennus on valmistunut 1800-luvun puolivälissä. Pitkänurkkainen, vuoraamaton ja maalaamaton rakennus on säilynyt erittäin alkuperäisessä asussa. Ikkunat ovat vanhoja kuusiruutuisia. Etälän päärakennus käsittää pirtin, keittiön ja kolme kamaria sekä verannan. Korkea, lautarakenteinen umpikuisti on vuorattu saumarimalla. Se lieenee 1900-luvun alkupuolelta. Pihapiirissä on uudehko talousrakennus.

Etälässä on toiminut posti 1917-1952. Kylän puhelinkeskus on toiminut rakennuksessa 1900-luvun alkupuolella. Etälän pirttipuoli on toiminut koulun ruokalana vuoteen 1976 saakka.

historia:

Etälän tilan alkuperäinen nimi oli Illikainen. Illikainen on yksi kolmesta Livon kylän vanhoista kantatiloista, jotka perustettiin 1600-luvun alussa. Illikainen mainitaan ensimmäisen kerran veroa maksavana talona 1630-luvulla ja sen ensimmäisenä isäntänä tiedetään olleen Heikki Heikinpoika.

Illikaisen tila jaettiin 1800-luvun alussa kolmeen osaan, joista Antti Matinpoika Illikainen sai 5/12 manttaalin Etälän tilan.

suojelutilanne:

Etälän on merkitty SR-3 suojelumerkinnällä Livojoen rantayleiskaavassa.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:

Livajokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livajokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

Elettiinhan sitä ennennii, Livonkylän neljä vuosisataa. Toimittanut Erkki Taskila. Pudasjärvi 1998.

kohteen nimi: **Juutinen**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-8-28
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: Asuinrakennus rakennettu 1900-luvun alussa
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Livolla sijaitseva Juutisen tila on perustettu 1620-luvulla, perustajana oli Perttu Tuomaanpoika. Historiallisella kylätontilla sijaitsevalla vanhassa tilakeskuksessa on nykyisin sekä vanhaa että uudempaa rakennuskantaa elävänä kokonaisuutena.

Juutisen rakennukset kuuluvat Pertunharjun tiiviiseen kyläkeskukseen. Pääty tielle päin on Juutisen pitkä hirsinen, saumarimavuorattu päärakennus, joka on punamullattu. 1900-luvun alussa rakennetussa talossa on kuusiruutuisia ikkunoita, toisen pään aukotusta on uusittu. Pihapiirissä on sekä uudempia talousrakennuksia että vanhoja harmaahirsisiä ulkorakennuksia, osa tien toisella puolen.

lähteet:

Livajokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livajokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

Ellettiin sitä ennennii, Livonkylän neljä vuosisataa. Toimittanut Erkki Taskila. Oulu 1998.

kohteen nimi: **Keskitalo eli Uusi-Puhakka**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-407-11-39

kylä/k.osa: Livo

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kyläkokonaisuuteen liittyvä vanha rakennusryhmä. Keskitalon keltaiseksi maalattu saumarimavuorattu päärakennus on 1800-luvun lopulta. Pihapiirissä punamullattu pienempi asuintupa sekä ulkorakennuksia, joista vanhin harmaapintainen aitta.

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

Elettiinhan sitä ennennii, Livonkylän neljä vuosisataa. Toimittanut Erkki Taskila. Oulu 1998.

kohteen nimi: **Laine**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-8-34
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Maisemallisesti Livon kyläkuvan kannalta keskeinen rakennusryhmä, joka on säilyttänyt perinteisen asunsa. Laineen pitkänurkkainen, saumarimavuorattu ja punamullattu päärakennus lienee 1800-luvulta. Se on säilyttänyt perinteisen asunsa kuusiruutuisine ikkunoineen. Pihapiiriä rajaa hirsinen, harmaapintainen talousrakennus, sekin vanha. Kolmannella sivulla on pitkä ulkorakennus.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

Elettiinhan sitä ennennii, Livonkylän neljä vuosisataa. Toimittanut Erkki Taskila. Oulu 1998.

kohteen nimi: **Liikasen kesänavetta**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-407-10-52

kylä/k.osa: Livo

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: ei määritelty

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Seudulla harvinaiseksi käynyt pyramidikattoinen kesänavetta Liikasen pihapiirissä, jossa lukuisia vanhoja talousrakennuksia ja muutoksia kokenut vanha päärakennus. Kesänavetta on alun perin sijainnut etäämpänä ja se on siirretty pihapiiriin.

Liikasen vanha päärakennus on siirretyltä rungottaan tiettävästi vuodelta 1807. Pitkänurkkainen saumarimavuorattu rakennus on 1980-luvulla kokenut pihasiipilaajennuksen ja ikkunamuutoksia. Vanhempi kahdesta yksinäisäitasta on vuodelta 1829. Pihaa rajaa kaksikerroksinen hirsinen puojirakennus ja hirsirunkoinen navettarakennus.

arviointi:

MRKY 2015; H, Ht, M, R

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

Elettiinhan sitä ennennii, Livonkylän neljä vuosisataa. Toimittanut Erkki Taskila. Oulu 1998.

kohteen nimi: **Livontien varsi**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus:
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: asuin- ja liikerakentaminen
ajoitus: moniperiodinen
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Perinteistä rakennuskantaa vanhan maantien varrella.

Livontie on aiemmin ollut kylän pohjois-eteläsuuntainen pääväylä. Sen varrella on toiminut kylän kauppa, Osuuskauppa. Osuuskaupan 1910-luvulta oleva myymälärakennus (Livontie 157) toimii nykyisin yksityisasuntona. Rakennus on säilynyt ulkonäöllisesti pitkälti alkuperäisessä asussaan.

Katuosoitteessa Livontie 155 sijaitsee Rajamaan vanha kaupparakennus, joka toimii nykyisin yksityisasuntona.

Vanhaa rakennuskantaa on myös osoitteessa Livontie 151, jossa on pitkänurkkainen punamullattu tupa. Talon nimi on Kovala. Paikalle on siirretty hirsirakennus valtion asutustoiminnan yhteydessä. Kovalan pihapiirissä on toiminut Kovalan kiosk 1900-luvun puolivälin jälkeen. Kioski on toiminut nuorison tapaamispaikkana.

Osoitteessa Livontie 177: ssä sijaitsee Hietakangas - niminen talo. Rakennus on siirretty vuonna 1952 Etälän pihapiiristä. Rakennuksessa on toiminut Livon posti vuosina 1952-1977. Hietakankaan pihapiirissä on kaksi hirsirunkoista aittaa, joista toisessa on vuosiluku 1792. Aitat on siirretty Heikkilän tilalta Ruukista vuonna 2010. Tien varressa on komea kuusikuja.

Osoitteessa Livontie 191 sijaitsee Visala - niminen talo. Visalan asuinrakennus on siirretty Etälän pihapiiristä.

Osoitteessa Livontie 213 on Kanervan tila, jonka hirsinen päärakennus on vuodelta 1937.

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

Elettiin sitä ennennäköisesti, Livonkylän neljä vuosisataa. Toimittanut Erkki Taskila. Oulu 1998.

Haastattelu: Marko Ipatti 4.11.2016.

kohteen nimi: **Mäkelä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-8-40
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Historiallisella kylätontilla sijaitseva vanha tilakeskus. Mäkelän vanha 1800-luvun keskivaiheilla rakennettu päärakennus on tiiviisti rakennetun Pertunharjun keskimäinen asuinrakennus Pertun ja Juutisen välissä. Se on pitkänurkkainen, saumarimavuorattu rakennus, jossa on kuusiruutuiset ikkunat.

historia:

Mäkelässä on toiminut Livon kylän puhelinkeskus.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

Elettiinhan sitä ennennii, Livonkylän neljä vuosisataa. Toimittanut Erkki Taskila. Oulu 1998.

kohteen nimi: **Perttu**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-9-15
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: savutupa 1729
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Historiallisella kyläontilla sijaitseva vanha tilakeskus ja peltoaukealla säilynyt entinen savupirtti. Pertun vanhat rakennukset sijaitsevat Pertunharjun tiiviisti rakennetulla kyläontilla. Pertun päärakennus on pitkänurkkainen, saumarimavuorattu rakennus, jossa kuusiruutuiset ikkunat. Pihassa on vanha hirsinen aitta. Kirsiojantien toisella puolen avautuu peltoaukea, jolla on tiettävästi kylän vanhin rakennus, entinen savutupa vuodelta 1729. Se on myöhemmin toiminut latona. Peltoaukealla on myös muita vanhoja hirsilatoja.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

Elettiinhan sitä ennennii, Livonkylän neljä vuosisataa. Toimittanut Erkki Taskila. Oulu 1998.

kohteen nimi: **Perttula**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-177-12
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: Valmistunut vuonna 1922
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Maisemallisesti merkittävä rakennusryhmä, jossa hyvin hoidettu perinteinen asuinrakennus ja vanha yksinäisäita. Perttulan pitkä päärakennus on samaa tyyppiä kuin Laine: pitkänurkkainen, punamullattu rakennus, jossa kuusiruutuiset valkokuittiset ikkunat. Rakennuksessa on umpikuisti. Pihapiiriä rajaa lisäksi kaksi vanhaa talousrakennusta. Pirtti- ja keittiöosa on siirretty Pertun talosta vuonna 1922 (Aukusti Perttu ja pojat), kamariosa on rakennettu muutamaa vuotta myöhemmin.

Aivan Vanhan Perttulan asuinrakennuksen vierellä on toinen, uudempi asuinrakennus. Se on muodostunut 1970-luvulla tilajaon yhteydessä ja siitä käytetään nykyisin nimeä Perttula. Toisella puolen tietä sijaitseva Perttulalle kuuluva yksinäisäita on vanha. Se on vuorattu saumarimalla ja punamullattu. Otsapäädystä sijaitseva kuusiruutuinen ikkuna on myöhempää tekoa.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

Elettiinhan sitä ennennii, Livonkylän neljä vuosisataa. Toimittanut Erkki Taskila. Oulu 1998.

kohteen nimi: **Puhakka**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-10-41
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Vanhan kantatilan perinteinen pihapiiri jokimaisemassa. Puhakan hirsinen päärakennus on 1800-luvulta, mutta vaaleasävyisen nykyasunsa rakennus on saanut 1940-luvulla, jolloin ikkunatkin on muutettu. Päärakennuksen pirttiosa on hirsirunkoinen, muu osa rakennusta on lautarakenteinen.

Pihapiirissä on vanhoja talousrakennuksia: hirsirunkoinen tallirakennus, 1960-luvulla valmistunut betonitiilinavetta, maakellari ja rannalla kaksikerroksinen iso vanha aittarakennus.

lähteet:

Elettiinhan sitä ennennii, Livonkylän neljä vuosisataa. Toimittanut Erkki Taskila. Oulu 1998.

kohteen nimi: **Ylä-Nuorunka**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-411-23-6
kylä/k.osa: Sarajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

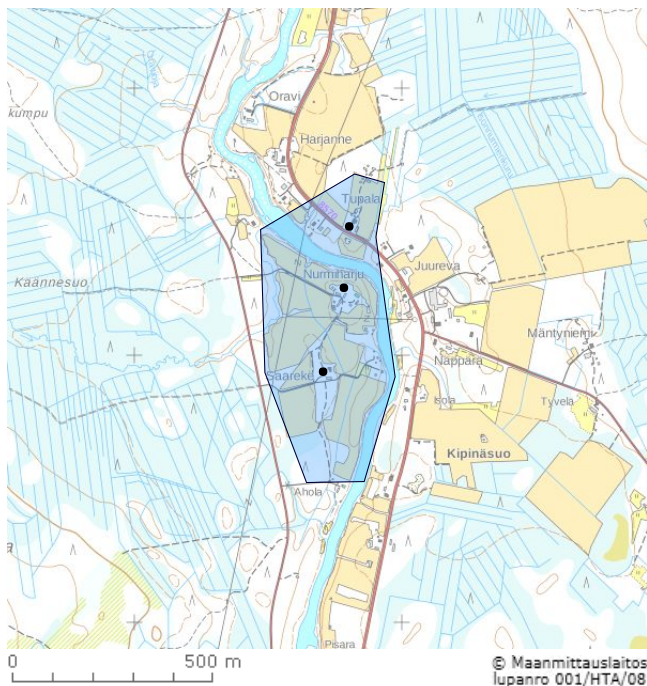
Vanhaa pudasjärveläistä rakennuskulttuuria edustava talo tienvarsimaisemassa. Ylä-Nuorungan paritupatyyppinen vanha hirsirakennus on salvottu pitkälle nurkalle. Rakennus on osittain vuorattu harmaantuneella saumarimalla, osaksi seinät ovat paljasta harmaantunutta hirttä. Ikkunat ovat kuusiruutuiset, joista yksi on suurempi 1900-luvun tyyppiä. Pihamaalla on kaksi vanhaa hirsistä ulkorakennusta.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

alueen nimi: **Nurmiharju**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Livo
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Nurmiharju
 Saarekkeen vanha asuinrakennus
 Tupala

kuvaus:

Kahden tilan tiivis vanhojen rakennusten ryhmä maisemallisesti merkittävällä paikalla peltoaukean ja Livojoen välissä. Lännessä päin Nurmiharjun rakennusryhmät näyttäytyvät komeasti peltoaukean taustalla. Koivukuja johtaa pihalle.

Nurmiharjun vanhakantainen rakennusryhmä sijaitsee Livojoen läntisellä rantatörmällä. Nurmiharjun kaksi suurta hirsistä asuinrakennusta muodostavat jokimaisemassa merkittävän kokonaisuuden. Nurmiharjun talonpoikaistila näkyy samalla paikalla vuoden 1865 pitäjänkartassa.

Eteläisempi asuinrakennus on vuoraamaton pitkänurkkainen hirsirakennus, jonka runkoa on tuettu tukipiiruin. Ikkunoiden puitejako on 1900-luvun alkupuolen mallia. Pihajulkisivulla on suuri umpikuisti. Pihamaata kehystää joukko eri-ikäisiä hirsisiä talousrakennuksia.

Pohjoispuolinen asuinrakennus muodostaa oman pihapiirin monine hirsisine vanhoine talousrakennuksineen. Hirsisen asuinrakennuksen vuoraus on uusittu perinteisen tavan mukaan saumarimalla, joka on vielä maalaa-matta. Lisälämmöneristyksen takia kuusi- ja kahdeksan ikkunat ovat tavallista syvemmällä seinäpinnasta. Rakennuksessa on leveä umpikuisti. Pihamaalla on monia vanhoja hirsisiä talousrakennuksia.

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

kohteen nimi: **Nurmiharju**
 kunta: Pudasjärvi
 kiinteistötunnus: 615-407-3-32, -3-36
 kylä/k.osa: Livo
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: ei määritelty
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kahden tilan tiivis vanhojen rakennusten ryhmä maisemallisesti merkittävällä paikalla peltoaukean ja Livojoen välissä. Lännessä päin Nurmiharjun rakennusryhmät näyttäytyvät komeasti peltoaukean taustalla. Koivukuja johtaa pihaille.

Nurmiharjun vanhakantainen rakennusryhmä sijaitsee Livojoen läntisellä rantatörmällä. Nurmiharjun kaksi suurta hirsistä asuinrakennusta muodostavat jokimaisemassa merkittävän kokonaisuuden. Nurmiharjun talonpoikaistila näkyy samalla paikalla vuoden 1865 pitäjänkartassa.

Eteläisempi asuinrakennus on vuoraamaton pitkänurkkainen hirsirakennus, jonka runkoa on tuettu tukipiiruin. Ikkunoiden puitejako on 1900-luvun alkupuolen mallia. Pihajulkisivulla on suuri umpikuisti. Pihamaata kehystää joukko eri-ikäisiä hirsisiä talousrakennuksia.

Pohjoispuolinen asuinrakennus muodostaa oman pihapiirin monine hirsisine vanhoine talousrakennuksineen. Hirsisen asuinrakennuksen vuoraus on uusittu perinteisen tavan mukaan saumarimalla, joka on vielä maalaa-matta. Lisälämmöneristyksen takia kuusi- ja kahdeksan uudet ikkunat ovat tavallista syvemmällä seinäpinnasta. Rakennuksessa on leveä umpikuisti. Pihamaalla on monia vanhoja hirsisiä talousrakennuksia.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

kohteen nimi: **Saarekkeen vanha asuinrakennus**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-407-3-38

kylä/k.osa: Livo

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: ei määritelty

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Yli-Livon Nurmiharjulla sijaitsevan Saarekkeen talouskeskuksen vanhempi hirsirunkoinen asuinrakennus on rakennettu todennäköisesti 1800-luvun alkupuoliskolla. Pitkille nurkille salvottu asuinrakennus on vuoraamaton ja hirsinurkkien yläpää on profiloitu kaartuviksi. Kuusiruutuiset ikkunat ja niiden vuorilaudat ovat vanhat. Pihan puolelle avautuu umpikuisti.

Saarekkeen pihapiirissä on uudempi hirsirunkoinen vinkkelinmuotoinen asuinrakennus, joka on valmistunut 1900-luvun alkupuolella. Rakennus on vuorattu vaaleaksi maalatulla vaakalautoilla. Rakennuksen sisäkulmassa on umpikuisti.

kohteen nimi: **Tupala**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-54-2
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Sarakyläntien varrella sijaitseva perinteinen pihapiiri. Tupalan vanhempi asuinrakennus on säilyttänyt hyvin perinteisen ilmeensä punamullattuine saumarimavuorauksineen ja kuusiruutuisine ikkunoineen, joissa on kauniisti muotoillut uusrenessanssikehykset. Pihajulkisivulla on umpikuisti. Pihamaalla on uudempi, ilmeisesti 1950-luvun asuinrakennus ja punaiseksi maalattu talousrakennus.

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

alueen nimi: **Pyramidikattoiset kesänavetat - Mannila (RKY 2009)**

pääas. kunta: Pudasjärvi

pääas. kylä/k.osa: Livo

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pyramidikattoisen kesänavetan ainutlaatuinen rakennustyyppi on kehittynyt Pohjois-Suomessa ja -Ruotsissa, jossa kesähyönteisten kiusa on suurin. Karjarakennustyyppin tunnusmerkkinä on pyramidinmuotoinen katto.

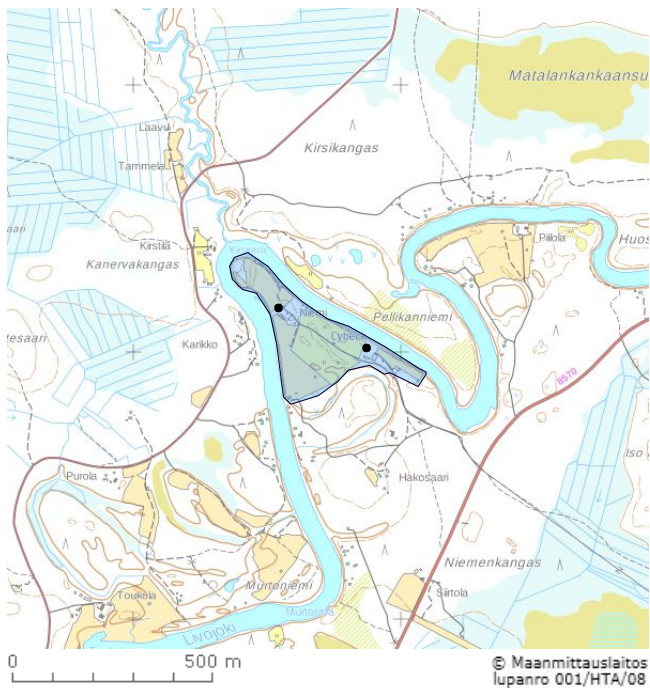
Kesäkäyttöön rakennetun navetan rakenne ja muoto on kehitetty suojaamaan karjaa hyönteisiltä. Yöksi suojaan tuodun karjan lämpö aiheuttaa voimakkaan ilmavirran pienessä rakennuksessa, jonka pyramidinmuotoisen katon keskellä olevan ilmanvaihtotorven kautta hyönteiset ajautuvat ulos. Neliömäinen tai pyöreä runko ja kartiomainen katto edesauttavat voimakkaan vedon syntymistä.

Navettoja on säilynyt Pohjois-Pohjanmaalla mm. Iissä Jokikylän Haltun talossa, Pudasjärvellä Mannilassa, Kuusamossa Maaselän kylän Salmelassa ja Jokilamminkylässä Jokelan sekä Ronkaisen tiloilla ja myös Yli-Iissä Haapaniemessä ja Hirvelässä.

Pyramidikattoisia kesänavettoja rakennetaan edelleen. Navettojen rakenne on pysynyt vanhan tradition mukaisena.

lähteet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2107

alueen nimi: **Pöykiöniemi**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Livo
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Lybeck
 Niemi

kuvaus:

Arvokas joenniemien peltomaisema perinteisine rakennuksineen. Pöykiöniemi on ollut asuttuna ainakin 1700-luvun alusta, mahdollisesti 1600-luvulta koska tila mainitaan autioksi 1723.

Nykyinen Niemen tila on vanhin asuinpaikka. 1900-luvun alussa niemelle tuli toinen tila, Lybeck. Molempien tilojen rakennukset edustavat perinteistä pudasjärveläistä rakentamistapaa. Niiden välinen peltoaukea latoineen on maisemallisesti arvokas.

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

kohteen nimi: **Lybeck**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-5-7
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1900-luvun alku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Maisemallisesti arvokkaalla paikalla sijaitseva Hirvaskosken ruukin isännöitsijä Antti Lybeckin rakennuttama pihapiiri. Lybeckin päärakennus on tyylipuhdas tuon ajan pudasjärveläistalo. Pitkänurkkainen hirsirakennus on vuorattu saumarimalla ja punamullattu. Uudistetut ikkunat ovat kuusiruutuista mallia. Ulkovuoran lisälämmöneristys on jättänyt ikkunat syvälle seinäpinnasta. Umpikuistissa on paljon ikkuna-alaa.

Pihapiirissä on kaksi suurehkoa ulkorakennusta. Pellon laidalla on vanha yksinäisaitta.

historia:

Antti Lybeck osti 1895 puolet Pöykioniemestä ja rakennutti paikalle myöhemmin, ilmeisesti vasta 1900-luvun alussa talon.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

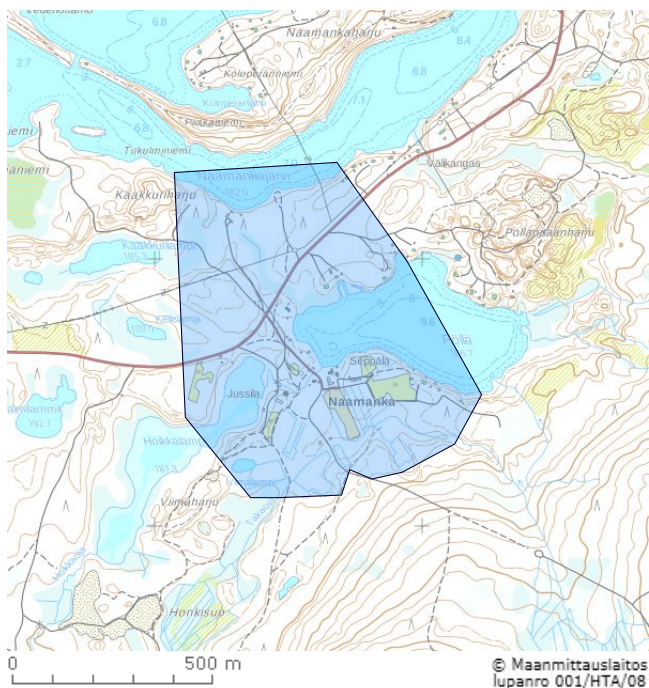
kohteen nimi: **Niemi**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-407-5-29
kylä/k.osa: Livo
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: päärakennus 1880
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Maisemallisesti arvokkaalla paikalla niemen kärjessä sijaitseva Niemen, vanhalta nimeltään Pöykiön, rakennusryhmä. Hirsinen, pitkänurkkainen päärakennus on vuodelta 1880. Rakennuksesta on aikanaan siirretty osa muualle perinnönjaon yhteydessä. Rakennus on vuorattu saumarimalla, joka on maalattu punaiseksi, nurkkalaudat ovat valkoiset. Lisälämmöneristys on jättänyt uusitut ikkunat syvälle seinäpinnasta. Myös umpikuisti on uusi. Pihapiirissä on vanhoja hirsisiä talousrakennuksia, mm. vanha yksinäisäitä.

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

alueen nimi: **Naamangan kylä (RKY 2009)**

pääas. kunta: Pudasjärvi

pääas. kylä/k.osa: Naamanka

tyyppi: kyläympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Syötteenkylän Naamangassa, Naamangan, Seppälän ja Jussilan talot muodostavat koillismaalaista erämaa-asutusta ja sen rakentamistraditiota edustavan kokonaisuuden.

Iso-Syötteen tunturin ja nykyisen Syötteen kansallispuiston maisemassa oleva Naamanka on Lijoen keskijuoksulle 1700- ja 1800-luvun vaihteessa muodostunutta erämaa-asutusta. Naamangan ja siitä erotettujen Seppälän ja Jussilan pihapiirit peltotilkkuneen sekä 1800-luvun asuin- ja talousrakennuksineen sijoittuvat Naamankajärven eteläpuolella olevan pienen Pölläjärven ja Hoikkalammen väliselle kannakselle. Naamangan kaksi asuinrakennusta ovat vuosilta 1819, 1822 ja Seppälä vuodelta 1875.

historia:

Lijoen keskijuoksu oli 1200-luvulta alkaen Perämeren rannikon asukkaiden eränkäyntialuetta. Savosta 1500-luvulta alkaen tulleet uudisasutus keskittyi vaaroille ja vesistöjen läheisyyteen. Nykyiset pääkylät muodostuivat 1700-luvulla. Toimeentulo saatiin metsästyksestä, kalastuksesta, poronhoidosta ja maataloudesta. Alueelta toimitettiin tervaa Ouluun 1700- ja 1800-luvulla. Pienet saha- ja myllylaitokset olivat ennen toista maailmansotaa ainoita tuotantolaitoksia. Naamangan kylän vesimyllyssä toimi saha, sorvi ja pieni sähkölaitos vuoteen 1947.

lähteet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4353

alueen nimi: **Jukolantie**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Pudasjärvi
 tyyppi: taajamaympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Entinen Ab Kemi Oy:n konttori
 Entinen Pohjoismaiden Yhdyspankin talo
 Vanha apteekki ja limonaditehdas
 Virastotalo

kuvaus:

Maaseutukunnan kirkonkylän pienimittakaavainen eheä katuymäristö, jossa on virasto- ja liikeyrakennuksia sekä jälleenrakennusajan asuintaloja.

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Entinen Ab Kemi Oy:n konttori**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-409-2-462

kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: teollisuus

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1929

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Entinen Ab Kemi Oy:n hirsirunkoinen konttorirakennus ja varastorakennus vuodelta 1929. Rakennuksissa on 1920-luvun klassismin tyylipiirteitä. Pihapiiri sijaitsee kauniilla paikalla Kurenalla.

historia:

Pihapiiriin 1929 valmistuneet rakennukset on rakennuttanut Ab Kemi Oy. Päärakennuksessa oli yhtiön konttori ja piirityönjohtajan asunto. Kemi Oy oli vuonna 1893 perustettu, Kemissä puunjalostusteollisuutta harjoittanut yhtiö. Yhtiön nimi oli aluksi Trävaruaktiebolaget Kemi. Nimi muuttui muotoon Ab Kemi Oy vuonna 1918 ja lopulliseen muotoonsa Kemi Oy vuonna 1953.

Kemi Oy toimi talossa vuoteen 1982 asti, jolloin yhtiön Metsäosasto lopetti toimintansa ja kiinteistö siirtyi valtiolle. Tilan ja sen viereisen virastotalon tilan nimenä olivat Kemi ja Kemilä. Ne yhdistettiin vuonna 2000 Virastotalo-nimiseksi tontiksi.

Perimätiedon mukaan päärakennuksen massiiviset hirret on tuotu Kivarinjärven takaa ja entiset kattotiilet oli tehty Wiikinkosken tiili-tehtaan -sa Mursunsaareessa. Useiden eri käyttötarkoitusten myötä päärakennuksen huonejärjestys on muuttunut. Nykyisin keskikerros on toimistokäytössä ja yläkerta on arkistotiloina; entinen halkokellari on tyhjiällä. Yläkerran sisustus on 1970-luvulta ja alakerran 1990-luvulta. Rakennuksessa on jäljellä vanhat ikkunat ja peilirakenteiset sisäovet. Päärakennukseen on tehty peruskorjaus vuonna 1971, tuolloin mm. purettiin uunit ja rakennukseen saatiin keskuslämmitys, vesijohdot, sisäsauna, pesuhuone ja wc. Sisäsauna poistettiin 1990-luvun puolivälissä tehdystä remontista. Tuolloin myös lattiat aukaistiin ja sisäpinnat käytiin läpi. Pohjois-Pohjanmaan maistraatin Pudasjärven palveluysikkö muutti taloon vuonna 1998 ja muutti pois 2007.

Haastattelutietojen mukaan ulkorakennus oli L:n muotoinen ja siinä olivat veneliiteri, sauna, liiteri, talli ja kolmen huoneen asunto. Hevostalli ja asunto-osa olivat hirsirunkoiset. Rakennuksen toinen pääty purettiin vuonna 1971 ja jäljellä ovat sauna pukuhuoneineen ja rankorakenteinen liiteriosa.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Entinen Pohjoismaiden Yhdyspankin talo**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-409-2-123

kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1954

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Näkyvällä paikalla Kurenalla sijaitseva kaksikerroksinen Pohjoismaiden Yhdyspankin talo ja piharakennus vuodelta 1954. Tiilirunkoisin asuinliikerakennuksen ja rankorakenteisen piharakennuksen on suunnitellut diplomiarkkitehti S. Hytönen.

historia:

Entinen Pohjoismaiden Yhdyspankin (PYP 1919-75) konttorirakennus on valmistunut vuonna 1954. Alun perin rakennuksessa olivat alakerrassa PYP:n konttori ja Pudasjärven apteekki ja yläkerrassa pankinjohtajan ja apteekkarin asunnot sekä pieni yksiö. Rakennuksen kellarikerroksessa olivat apteekin spriikellari ja varastot. Apteekkari Gillberg muutti uuteen taloon Jukolantien toiselta puolelta vanhasta Wiikinkosken talosta. Apteekki toimi PYP:n talossa vuoteen 1965 asti.

1990-luvun vaihteessa SYP luopui talosta ja se siirtyi yksityisomistukseen. Talossa oli ensin muutaman vuoden videoliike. Vuonna 1994 entisiin apteekin tiloihin avattiin kodinkoneliike ja pankin tiloissa on ollut vuokralla erilaisia yrityksiä, viimeisimpänä Fysioterapiapalvelu.

Vuonna 1994 rakennuksen sisäpinnat remontoitiin, ja katto uusittiin seuraavana vuonna. Rakennuksen päädyissä olevien parvekkeiden päälle lisättiin samoihin aikoihin kevyet teräsrunkoiset katokset. Kadunpuolen sisäänkäynnin katos on tehty vuoden 1997 tienoilla.

Alakerta oli kokonaan liikehuoneistona vuoteen 2001 asti, jolloin eteläpäädyn myymälätila muutettiin kahdeksi asunnoksi. Rakennus on nykyisin pääasiassa asuinrakennuksena, jossa on kuusi asuntoa ja yksi liikehuoneisto. Pankin massiivisen pääsisäänkäynnin ympärille on rakennettu kevytrakenteinen katos ja puukaiteella reunustettu pyörätuoliluiska. Entisen apteekin sisäänkäynti ja näyteikkunat on suljettu kadun puolelta.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Vanha apteekki ja limonaditehdas**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-409-2-349

kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajotus: 1864-1917

ajotusselite: 1900

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Entinen Pudasjärven apteekkirakennus pihapiireineen on olennainen ja merkittävä osa paikkakunnan historiaa. Pihapiiriin kuuluvat hirsirunkoiset apteekki- ja asuinrakennus, toinen asuinrakennus vuodelta 1900 sekä pieni autotalli 1960-luvulta. Kertaustyylliset rakennukset ovat säilyneet lähes alkuperäisessä ulkoasussaan lukuun ottamatta apteekkirakennuksen katu-julkisivua. Pihapiiri sijaitsee keskeisellä paikalla Kurenalla.

historia:

Honkakummun tilan päärakennuksen on rakennuttanut toinen Pudasjärvellä toiminut apteekkari (1891-1906) Karl Arrhenius . Tämä oli ostanut apteekkioikeudet Karl Johan Sandellilta, joka oli aloittanut apteekki toiminnan vuonna 1884. Uutta apteekkirakennusta varten Arr- henius osti palstan Matti ja Maria Isomursulta 500 markalla vuonna 1899. 1/240 manttaalin kokoinen palsta sijaitsi aivan vanhan Oulu-Kuusamo maantien varrella. Kertaustyylinen apteekkirakennus valmistui vuonna 1900.

Pisimpään samassa rakennuksessa Pudasjärven apteekkarina toimi Oskari Wiikinkoski (1906-1939), joka mm. nimesi Mursun paikan Furugårdiksi, taloa on sittemmin kutsuttu myös Wiikinkosken taloksi tai apteekiksi. Wiikinkoski oli pidetty apteekkari, oli mukana kunnallishallinnossa , (mm. ensimmäisen kunnanvaltuuston puheenjohtajana), suojeluskunnassa ja kuului mm. Pudasjärven osuuskaupan perustajiin. Wiikinkoskella oli myös laajaa liiketoimintaa: karjataloutta, mylly- ja sahalaikokset, limonaditehdas. Hän omisti myös useita kiinteistöjä. Päärakennuksessa oli apteekkia varten länsipäässä apteekkihuone , materiaalihuone ja konttorihuone sekä kalliion poratusta lämmitettävässä kellarikerroksessa ilmeisesti varasto. Rakennuksessa oli lisäksi apteekkarin asunto, johon oli pääsisäänkäynti keskeltä eteläisivua. Yläkerta oli aluksi avoullakkona, jonka länsipäätyn rakennettiin myöhemmin huone apteekkihenkilökunnalle ja itäpäätyyn apteekkarin perheen palvelusväelle. Perimätiedon mukaan rakennuksen tiilikatto on tehty Wiikinkosken tiilitehtaalla Mursunsaarella. Samanlainen katto on myös viereisissä Kemi-yhtiön ja Oulu-yhtiön entisissä konttorirakennuksissa.

Wiikinkosken jäljiltä apteekin pihapiirissä olivat varsinaisen apteekki-asuinrakennuksen lisäksi apteekkihenkilökunnan asuinrakennus, navetta ja limonaditehdasrakennus, jossa oli myös rengin tupa, asuinhuoneita, leivintupa, autotalli ja liiteri. Pihapiirissä oli myös kasvimaata ja puutarha. Apteekki toimi Wiikinkosken talossa vuoteen 1954 asti, jolloin apteekki muutti vastavalmistuneeseen SYP:n liikehuoneistoon Jukolantien toiselle puolelle (Jukolantie 6, Arvola).

Tenhuset ostivat entisen apteekkirakennuksen vuonna 1972 ja perustivat talossa toimivan ase- ja eräliikkeen nimeltään Anon ase ja Tukku Ay vuonna 1977. Yrityksen omistavat Ano ja Juha Tenhunen. Ennen Tenhusia talossa oli toiminut Peltolan sähkö. Pihapiirissä olevassa asuinrakennuksessa on ollut mm. suutari, moottorisahamyyjä ja sähkötarvikeliikkeen varasto .

Wiikinkosken ajoista ovat pihapiirissä jäljellä vain päärakennus ja asuinrakennus sekä ilmeisesti 1960-luvun tienoilla rakennettu kevytra- kenteinen autotalli.

Päärakennuksen sisäosia on muutettu moneen kertaan, mm. purettu hirsisiä väliseiniä . Myymälätilojen sisäpintojen materiaalit ovat pääasiassa 1970-luvulta. Rakennuksessa oli 2007 myymälätila, varastohuoneita, hierojan työhuone ja yläkerrassa yksi asuinhuone. Rakennuksen kadunpuoleisen pään alla on kellaritila, jossa on lämmityskattila yms..

Päärakennuksesta on purettu eteläisivulla ja länsipäädystä olleet parvekkeet ja eteläisivun pääsisäänkäynnin alkuperäinen avoporras kai teineen . Myös pääsisäänkäynnin porras kaiteineen on purettu.

Rakennukset ovat lähes alkuperäisessä ulkoasussaan. Päärakennus on hieman rikkaammin koristelu kuin asuinrakennus, siinä on mm. koristeellisemmat profiilit peiterimalaudoissa ja uurretut nurkkalaudat.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Virastotalo**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-2-462
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: oikeuslaitos
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: 1961
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Keskeisellä paikalla Kurenalla sijaitseva Virastotalo vuodelta 1961 on tyypillinen esimerkki aikansa pienen paikkakunnan valtion virastotalosta. L:n muotoisessa rakennuksessa on ollut alun perin virastosiipi ja henkilökunnan asuinsiipi. Rakennus on säilynyt pääpiirteissään alkuperäisessä asussaan.

historia:

Pudasjärven virastotalo valmistui 1961. Sen Jukolantien suuntainen siipi oli alun perin varattu virasto- ja toimistokäyttöön ja eteläinen siipi asunnoiksi.

Ikkunauhojen välissä oli alun perin asbestilevyt ja katujulkisivun sisäänkäynnissä vain pieni katos.

Rakennus peruskorjattiin vuosina 1994–1995, jolloin rakennukseen lisättiin muun muassa koneellinen ilmanvaihto sekä uudet sisäänkäyntikatokset, yksikerroksinen poliisiauton purkutila sekä länsipäätyyn kahdet pariovet ja nosto-ovi kellarikerrokseen. Pohjoispäädyssä ollut sisäänkäynti putkatiloihin suljettiin.

Rakennuksessa toimivat vuonna 2007 Pudasjärven kihlakunnan poliisi- ja ulosottoyksiköt, Työvoimatoimisto, Koillismaan verotoimisto, Tiehallinto ja Pohjois-Suomen työsuojelupiiri. Eteläsiivessä oli vielä pari asuntoakin.

arviointi:

MRKY2015: R,H

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

alueen nimi: **Kauppatien 1930-luvun liikerakennukset**

pääas. kunta: Pudasjärvi

pääas. kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: taajamaympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Entinen Ahosen sekatavarakauppa

Hotelli-ravintola Kurenkoski

kuvaus:

Entinen Ahosen sekatavarakauppa ja perinteikäs Hotelli-ravintola Kurenalus muodostavat pienen 1930-luvun Pudasjärven kaupankäynnistä kertovan kokonaisuuden.

kohteen nimi: **Entinen Ahosen sekatavarakauppa**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-409-2-10

kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajotus: 1918-1944

ajoitusselite: 1917-20, muutettu 1936

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Alunperin 1910-luvulla rakennettu Pudasjärven Kurenalan työväentalo, joka muutettiin kaupaksi 1936 Oulun talousseurassa tehtyjen piirustusten mukaisesti. Yhdessä Hotelli-ravintola Kurenkosken kanssa entinen Ahosen sekatavarakauppa ilmentää Pudasjärven kirkonkylän merkitystä 1930-luvun kaupankäynnin keskuksena.

historia:

Pudasjärven Kurenalan entinen työväentalo on ollut liikerakennuksena jo 1930-luvun alusta lähtien. Ahosen-suvun omistama liike on toiminut rakennuksessa vuoteen 2006 asti.

Pudasjärvellä 1900-luvun alussa perustetut neljä työväenyhdistystä olivat pieniä ja niistä vain kaksi, Kurenalus ja Siurua, toimivat paria vuotta pitempään. Pudasjärven Kurenalan työväenyhdistys on perustettu ilmeisesti vuonna 1909, mutta yhdistys alkoi toimia virallisesti vasta vuonna 1913. Työväentalon rakentamispäätös tehtiin samana vuonna, mutta rakennustyö kesti pitkään, ja vasta vuonna 1917 oli hirsikehän salvominen valmis. Hirsirunkoinen sali oli itä-länsisuuntaisesti. Rakennusta on laajennettu jo 1920-luvulla koillisnurkalta rankorakenteisella osalla, jossa olivat ilmeisesti kahvio ja sisäänkäynti. Alkuperäisen suorakaiteen muotoisen rungon pärekatto on nähtävissä ullakolla. Entisen sisäänkäynnin kohopeilinen pariovi kamanaikkunoiineen on jäljellä pohjoispäässä, tosin sisäpuolelta suljettu. Työväen talon tontin lahjoitti Taneli Nynäs (myöh. Nevakivi, 1868–1937) omistamastaan Kötölän tilasta. Kötölä toimi pitkään Kurenalan tärkeimpänä kestikievarina. Talon rakentamista rahoitti mm. Mikko Ahonen, jolla oli nahkurin verstaas lijoen toisella puolella (Päiväranta, Metsämiehentie 4). Ennen oman talon valmistumista työväenyhdistys piti tapahtumansa nuorisoseuran talossa (Koskenhovi, Koskenhovinkuja 2).

Yhdistys velkaantui oman talon rakentamisen myötä ja joutui myymään rakennuksen Ahosen veljeksille vuonna 1933. Eero Ahosen mukaan Ahosen sekatavarakauppa oli aloittanut toimintansa jo 1920-luvulla.

Nykyisellä omistajalla on rakennusta koskevat muutospirustukset, jotka on päivätty vuonna 1935. Piirustukset on laatinut Oulun talousseura. Vuonna 1936 rakennuksen itäpäässä oli kauppaliikkeen tilat ja perheen asunto oli länsipäässä. Samaan aikaan rakennuksen yläkerta otettiin asuinkäyttöön, rakennettiin länsipään portaikko ja "rontot" eli frontonit katolle. Mahdollisesti rakennuksen ulkokuori on myös vuodelta 1936.

Yläkerrassa on asunut vuokralaisia ilmeisesti aina 1950-luvulle asti. Koko alakerta otettiin myymäläkäyttöön vuoden 1956 tienoilla, ja perhe muutti asumaan yläkertaan. Alakerta oli liike-, varasto- ja sosiaalitiloja. 1950-luvulla lattiarakenteita ja alimpia hirsii uusittiin. 1960-luvulla ulkokuorauksen alle on ruiskutettu uretaania, minkä vuoksi lahonnutta ulkolaudoitusta on jouduttu myöhemmin korjaamaan.

1970-luvun lopulla ikkunat on uusittu, alakerran tiloja on avarrettu ja purettu talon keskeltä vuonna 1936 rakennettu kookas lämmitysuuni. Muutoksissa sisätilojen seiniä on purettu ja siirretty, ja sisäänkäyntien ja ikkunoiden paikkaa vaihdettu sekä suurennettu ja suljettu ikkunoita. Rakennuksessa on ollut betonipilariperustus mahdollisesti alusta asti. Rakennuksen alla on myöhemmin rakennettu pieni talouskellari. 1950-luvulle asti talon katolla oli pieni torni, jossa olleen tuulimoottorin avulla saatiin taloon sähkövalo.

Työväen talon tontin vierestä on ostettu lisäpalsta 1930-luvulla, minkä jälkeen pihapiirissä oleva varastorakennus on rakennettu. Rakennuksessa oli alun perin varasto ja länsipäässä saunatilat. Myös yläkerta on ollut kauppaliikkeen varastona. Eero Ahosen mukaan piharakennuksessa on myyty mm. polkupyöriä ja radion akkuja. Samalla tontilla sijaitsi aikoinaan myös halkoliiteri.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Hotelli-ravintola Kurenkoski**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-409-38-34

kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajotus: 1918-1944

ajotusselite: 1938

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Keskeisellä paikalla Pudasjärven keskustassa sijaitseva Ruokala-matkustajakoti Osalaksi 1938 rakennettu ja alun perin puhtaan funktistyylinen liikerakennus. Rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Valde Aulanko SOK:n rakennusosastolla. Rakennusta on laajennettu 1960-luvun lopulla yksikerroksisella leipomo-osalla. 1930-luvun funktisjulkisivut on levytetty ja ikkuna-aukotusta muutettu 1978.

historia:

Pudasjärven Osuuskaupan Ruokala-matkustajakoti Osala valmistui 1938. Rakennuksessa olivat ruokala, matkustajakoti ja leipomo. Leipomon ohessa toimi jossain vaiheessa myös ruokatavaraosasto. Alkuaikoina samalla tontilla rakennuksen pohjoispuolella olivat myös puurakenteiset halkoliiteri, auto-talli-sauna-pesutuparakennus ja käymälärakennus. SOK:n keskusarkistossa on säilyneet alkuperäiset piirustukset ja tvöselitykset vuodelta 1937/38.

1960-luvulla rakennuksessa aloitti toimintansa ravintola Kurenkoski. Rakennusta on laajennettu ilmeisesti vuonna 1967/68, jolloin valmistuivat uudet leipomotilat ja wc tilojen muutos. Muutossuunnitelmat teki SOK:n rakennusosasto, Helsinki.

Rakennukseen on tehty vuonna 1980 julkisivukorjaus, 1982 Pubin sisustusmuutos (suunnittelijana: Rakennus- ja sisustussuunnittelutoimistot, Vantaa ja Helsinki), vuonna 1983 2.krs:n pohjaa on muutettu ja tehty LVI töitä.

Rakennuksen vanhin osa on kaksikerroksinen, ja sen luoteispuolella on yksikerroksinen laajennus, joka rakennettiin ilmeisesti leipomoksi. Rakennuksen julkisivua on muutettu ilmeisesti vuonna 1978 tai myöhemmin siten, että rappauspinta on korvattu neliön muotoisilla sirote- pintailla elementtilevyillä ja korkeat ikkunat on vaihdettu matalammiksi neliömäisiksi ikkunoiksi, joiden välillä on pystyuritettu pelti. Laajennusosan pihapuolen seinä on verhoiltu kokonaan profiloidulla pellillä.

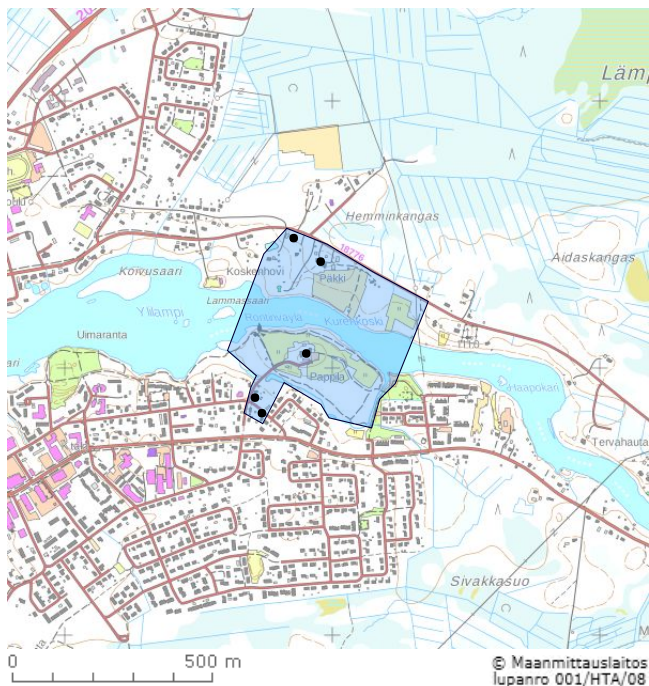
Rakennuksen pohjoispuolelle on rakennettu 1970-luvulla yksikerroksinen tiiliverhoiltu majoitusrakennus, jossa on aumakatto. Suunnitelmat vuonna 1974 ovat tehneet rakennusmestari Väinö Mattila ja rakennusarkkitehti Eero Rantaiso, ja rakennus valmistui 1975. Rakennusurakan teki Insinööri- toimisto Jouko Hiltunen Oy Oulu. Samaan aikaan tehtiin ilmeisesti muutoksia myös vanhaan rakennukseen. Vuosien 1974 ja 1983 muu- tospiiirustukset tekivät Mattila ja Rantaiso. Rakennusurakkasopimusten mukaan julkisivumuutokset toteutti Rakennusliike Mäntykenttä Ky. Vuonna 1990 molempiin rakennuksiin teki korjaussuunnitelmat Insinööri-toimisto Voho Oy Oulusta.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

alueen nimi: **Liepeen saari ja Päiväniemi**

pääas. kunta: Pudasjärvi

pääas. kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Heterinne

Kanerva

Liepeen pappila

Mäkipuro

Päkki

kuvaus:

Selkeärajainen viljelysmaisema, johon oman lisänsä tuovat Kurenkoski, entinen uittoväylä sekä vanha myllykanava. Rakennuksista mainittakoon vanha kappalaisen pappila ja samaan pihapiiriin kuuluva tilan uudempi rakennus. Joen toisella rannalla on viljelysmaisema, jota hallitsee Päiväniemen perinteistä rakennuskantaa sisältävä talouskeskus.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Heterinne**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-118-2
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1932
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Edustava 1930-luvun maaseudun virkamiehen koti, johon kuuluvat hirsirunkoinen asuinrakennus ja navetta vuodelta 1932. Molempia rakennuksia on laajennettu vuonna 1966.

historia:

Heterinteen pihapiiri on rakennettu 1930-luvulla. Talon on rakennuttanut pankinjohtaja Peisa. Perimätiedon mukaan asuinrakennuksen hirret on siirretty talkoilla hevosraidolla Linattijärven rannalla olevasta Niemelän talosta.

Hirsirunkoisen talon pohjoispäässä on pirtti, jossa on alkuperäinen rapattu pirtinmuuri. Keskellä sisäseinää ovien välissä sijaitsevan muurin ulkonurkissa on neliömäiset ylläpäästä viistetyt massat, joiden välissä on leivinuuni liesikupuineen. Rakennuksessa on lisäksi kaksi kamaria, sali ja keskellä eteinen. Kamareissa ja salissa on pyöreät peltikuoriunit. Eteinen ulottui alun perin läpi talon ja vieraiden sisäänkäynti oli talon itäpuolelta, josta heidät ohjattiin suoraan saliin. Länsipuolella taloa ollut arkisisäänkäynti oli alun perin avokuisti, ja muutettiin umpikuistiksi 1950-luvulla. Myös itäisivun sisäänkäynti oli alun perin avokuisti. Vuonna 1959 rakennukseen tehtiin tiilikatto entisen pärekaton päälle.

Siipi on rakennettu 1966. Uudisosassa on sauna ja keskuslämmityshuone. 1960-luvulla siihen asti kylmälle ullakolle tehtiin kaksi lämmitettävää huonetta. Ullakkohuoneissa oli aikoinaan vuokralla lukiolaistytöitä. Pirtin muurin eteen on asennettu rautatikka. Rakennuksen ikkunat on uusittu. Osa rakennuksen sisäovista on alkuperäisiä kuusipeilisiä.

Navettarakennus on ilmeisesti myös 1930-luvulta, ja siellä on pidetty paria kolmea lehmää aina 1960-luvulle asti. Navettaosan eteläpäässä oli ulkosauna. Rakennusta on laajennettu vuonna 1966 ja nykyisin se on varastona ja autotallina.

arviointi:

MRKY2015: R

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Kanerva**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-38-45
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: käsi- ja pienteollisuus
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1932
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kauppatien varrella sijaitseva pikkuruinen alkuperäisen asun säilyttänyt räätälin talo vuodelta 1932 sekä asuin- ja varastorakennus 1940-luvun lopulta. Vanhan asuinrakennuksen on rakentanut räätäli ja se on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan.

historia:

Kanervan pihapiiri on erotettu Liepeen pappilan maista ja on ollut mahdollisesti yksi pappilan mäkituvista. Räätäli Paavo Räisänen osti tontin Määttä-nimiseltä mieheltä 1930-luvun alussa.

Pihapiirin vanhin rakennus on rakennettu vuonna 1932. Vanha asuinrakennus on rakennettu vanhoista hirsistä. Hirret on tuotu Pirinrannalta, Haanelan talosta, missä ne olivat aittana. Rakennuksessa on yksi huone ja eteinen. Uuni on jäljellä, vaikka piippu on purettu. Paavo Räisänen oli räätäli, minkä vuoksi rakennuksessa on kokoonsa nähden isot ikkunat. Pihapiirin perällä olivat liiteri ja aitta.

Uusi rankorakenteinen 1½-kerroksinen asuinrakennus on rakennettu vuosina 1945–50, ja rakennusta on laajennettu myöhemmin, ehkä 1970-luvulla. Varastorakennus on rakennettu samaan aikaan uuden asuinrakennuksen kanssa.

arviointi:

MRKY2015: H,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Liepeen pappila**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-10-81
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: uskonnon harjoittaminen
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vanha kappalaisen pappila, joka on vanhimmilta osiltaan vuodelta 1844. Pihapiirissä on kaksi asuinrakennusta, pitkä tallipuoli ja holvikellari.

historia:

Liepeen pappila sijaitsee Pudasjärven taajamassa lijoen rannalla. Se on tullut Pudasjärven seurakunnan omistukseen vuonna 1830, jolloin suoritettiin vaihtokauppa varanimismies Daniel Bäckin kanssa. Bäck sai omakseen aikaisemmin kappalaisen asuntona olleen Parkkilan tilan Sotkajärven rannalta 20 kilometriä Pudasjärveltä ylöspäin ja seurakunta sai kappalaisen asunnoksi Liepeen tilan. Tilavaihdon johdosta Pudasjärven kappalaisen matka kirkkoon lyheni tuntuvasti. Kuvernööri vahvisti tilojen vaihdon vuonna 1835 ja senaatti vuonna 1837. Kappalainen Johan Kranck pääsi muuttamaan Liepeen pappilaan vuonna 1838. Nykyisen päärakennuksen vanhin osa on vuodelta 1844.

Vuonna 1864 pidettiin Liepeen pappilan virkatalossa katselmus. Tuolta ajalta ovat nykypäivään säilyneet seuraavat rakennukset: vuonna 1844 valmistunut päärakennus (vuonna 1870 Liepeen pappilaan rakennettiin uusi pirtti), pihan itälaidalla oleva pienempi asuinrakennus, pariaitta pihan pohjoisreunalla (vilja- ja ruoka-aitta), luonnonkivikellari (holvikatto kylmämuurattu liuskekivistä), pihan eteläreunalla oleva pitkä ulkorakennus (jossa on muun muassa talli, apuhuone, liiterit ja lato) sekä pellon reunalla sijaitseva riihi.

Jo 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana Liepeen pappilan maista erotettiin 29 mäkutupaa ja torppaa. Myöhemmin pappilan maista erotettiin vielä suuri osa uusiksi itsenäisiksi tiloiksi. Suurin osa Pudasjärven taajamasta on rakennettu Liepeen tilan entisille maille.

Pudasjärven kappalaisen virka lakkautettiin vuonna 1928 ja Liepeen pappila vuokrattiin Pudasjärven kunnalle, joka käytti rakennuksia muun muassa sairaalan tiloina. Pellot ja niityt vuokrattiin seudun viljelijöille.

Vuonna 1949 Pudasjärven seurakunta perusti jälleen kappalaisen viran ja uusi kappalainen asettui jälleen asumaan Liepeen pappilaan. Asuinrakennus maalattiin ja tapetoitiin jo edellisenä vuonna 1948 ja rakennukseen oli asennettu sähköt vuonna 1945. Päärakennuksen perusteellinen korjaus tehtiin vuosina 1953, 1957-1958 (vesijohto, viemäri ja uunit). Vuonna 1969 asennettiin keskuslämmitys. Maanviljelys pappilan toimesta loppui 1960-luvulla ja pappilan pellot vuokrattiin alueen viljelijöille.

Liepeen pappila jäi väliaikaisesti pois kappalaisen asuin käytöstä vuonna 1977. Rakennuksessa toimi sen jälkeen seurakunnan päiväkerho. Nykyisin Liepeen pappila toimii taas Pudasjärven seurakunnan kappalaisen asuntona.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Jouko Vahtola: Pudasjärven seurakunnan historia. Pudasjärvi 1981.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Mäkipuro**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-38-444
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: hallinto
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1938
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiriin kuuluvat vanha asuinrakennus vuodelta 1938, uusi asuinrakennus vuodelta 1953 ja 1943 rakennettu ulkokuonerakennus. Vanha asuinrakennus ja ulkorakennus ovat säilyneet osittain vanhassa asussaan.

historia:

Mäkipuron pihapiiri on ollut mahdollisesti yksi Liepeen pappilan mäkituvista.

Niilo Lammela osti pihapiirin rakennuksineen Lamminkangas-nimiseltä henkilöltä 1920-luvun lopulla. Tuolloin pihapiirissä oli asuinrakennuksena pieni pirtti. Lammela rakennutti pihapiiriin uuden asuinrakennuksen, Uutelan, vuonna 1938, jolloin pikkupirtti purettiin. Uutelan pirtin hirret on tuotu Kurenalan koillispuolelta Lämpsänojalta/suolta, missä ne olivat mahdollisesti Poroputaan talon vanhana riihenä tai niitypirttinä. Rakennuksen kamaripää on lautarakenteinen. Veranto on rakennettu ja ulkovuoraus asennettu 1950-luvun alussa. Vuorilaudoituksen alle on ruiskutettu jossain vaiheessa lisälämmöneristettä. Rakennusta on kunnostettu hiljattain ja viimeksi on uusittu veranto 2000-luvun alussa.

Pihapiirissä olevassa ulkokuonerakennuksessa oli kahden lehmän navetta, lato ja aitta. 1950-luvulla hirsiseen navettaosaan tehtiin sauna. Vuonna 1943 rakennettu rakennus on nykyisin varastona, aittana. Pihapiirin kaakkoispuolella on ollut savusauna.

Uusi asuinrakennus on vuodelta 1953. Ensin valmistui kaksi asuinhuonetta. Saunasiipi ja keskuslämmitys kellariin tehtiin myöhemmin, samoin yläkerta. Pihapiirissä oleva punainen pikkuliiteri on tehty vanhan ladon hirsistä. Autotalli on rakennettu vuonna 1983 entisen maakellarin paikalle.

Sodan aikaan pihapiirissä on asunut sotilaita ja tien toisella puolella olleessa riihessä on säilytetty ruumiita.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Päkki**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-18-88, 18-96, 18-73
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Maisemallisesti kauniilla paikalla lijoen pohjoisrannalla sijaitseva pihapiiri, johon kuuluu kaksi näyttävää asuinrakennusta ja riihi 1800-luvulta ja kaksi navettaa 1940-50-luvuilta.

historia:

Vanhan Päkin tilan pihapiiriin rakennukset on jaettu kolmeen osaan: Päkin, Päivölän ja Päiväniemen tiloihin. Päkkin ja Päivölän tilojen raja kulkee keskeltä päärakennusta, joka on rakennettu ennen vuotta 1850 tai mahdollisesti aivan 1800-luvun alussa.

Päkin tilaan kuuluu talon itäpääty, jossa oli alun perin sali. Vanhimmassa osassa on hirsirunko ja 1952 rakennetussa siivessä on rankorakenne. Itäpäätyyn 1980 tehdystä sisäremontista siipeen rakennettiin muun muassa sisäsauna.

Päivölän puolen länsipäätyyn on tehty sauna yhteen kamariin 1992-1993. Länsipäässä oleva pirtti ja kuisti on uusittu 2000-luvun alussa. Pirtinmuuri on purettu. Rakennusta on mahdollisesti jatkettu vuoden 1920 tienoilla. Pihapiirissä oleva toinen asuinrakennus, Kallen puoli, on perimätiedon mukaan siirretty lijoen rannasta noin 100-200 metriä alavirran puolelta yli sata vuotta sitten. Tuolloin siirrettiin ilmeisesti rakennuksen toinen pää ja toinen pää rakennettiin nykyiselle paikalleen samoihin aikoihin. Alun perin rakennuksessa oli joen puolella kamari ja keittiö ja tienpuoleisessa päässä pirtti ja kaksi kamaria. Rakennusta on laajennettu varastolla ja pannuhuoneella ja siihen on tehty peruskorjaus 1980-luvulla.

Päkin ja Päivölän päärakennusta vastapäätä oleva betonitiilirunkoinen navettarakennus on valmistunut mahdollisesti jo ennen sotia. Rakennus oli L:n muotoinen ja sen itäpäässä olleessa siivessä olivat navettaosaa vanhemmat hirsirunkoiset aitta ja talli. Navetan länsipäässä oli sauna. Aittapää on purettu 1980-luvulla ja loput 2000-luvun vaihteessa.

Päivölän navetan länsipuolella, Kallen puolella, oli samanlainen betonitiili- ja rankorakenteinen navettarakennus, joka oli ilmeisesti rakennettu myös ennen toista maailmansotaa. Rakennus purettiin 1970-luvun lopulla. Päiväniemen uusi varastorakennus on rakennettu 1980-90-lukujen taitteessa. Varaston ja tien välissä ollut hirsisauna on purettu 1990-lopulla.

Päkin puolen navettarakennus on rakennettu 1950-luvulla, ja siinä oli karjaa vuoteen 1973 asti. Liukuvalutekniikalla toteutetun navetan yhteydessä oli sauna.

Päivölän maakellari on rakennettu 1960-luvun lopulla vanhemman kellariosan jatkoksi. Molemmat osat olivat betonista; vanhempi osa on sittemmin purettu. Vanhemman maakellarin itäpuolelle on vuonna 1985 rakennettu kookas perunakellari, joka on nykyisin varastona. Ison perunakellarin päässä on ollut rekiliiteri.

Nykyisin varastona oleva hirsirunkoinen rihi on oletettavasti 1800-luvulta. Riihen ja Parkkilantien välissä on ollut paja ja puimalato; ja riihen ja navetan välissä oli pieni sauna. Rakennukset on purettu jo 1980-luvulla. Pihapiirin länsipuolella metsikössä oli tilojen yhteinen puimalato ja vanha hirsinen jyväättä, joka on purettu 2000-luvun alussa.

Päkin ulkorakennuksiin on asennettu peltikatot 1980-luvulla ja päärakennukseen myöhemmin.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

alueen nimi: **Metsämiehentie**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Pudasjärvi
 tyyppi: taajamaympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Lakarin koulu
Laurila
Metsäpirtti
Näppärä
Päivärinta
Verola

kuvaus:

Metsämiehentien varrella on eri-ikäisiä omakotitaloja pihapiireineen. Metsämiehetietä reunustavat kookkaat lehtikuuset. Postimiehentien varrella on kookkaita lehtikuusia ja mäntyjä.

kohteen nimi: **Lakarin koulu**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-13-1
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1884
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Komea hirsinen 1884 valmistunut koulu, joka rakennettiin Nordbladin piirustusten mukaan. Alavalle rämemaalle istutettiin somistukseksi ns. Tammerlandin lehtikuusikuja 1888.

historia:

Kurenalan kansakoulu perustettiin 1872 ja samalla se oli Pohjois-Suomen ensimmäisiä kansakouluja. Koulu sai nimekseen Kurenalan kansakoulu ja se toimi aluksi vuokralla Aukusti Riekin talossa Selpakassa.

Vuonna 1884 rakennettiin varsinainen koulurakennus talokas Paavo Poroputaan lahjoittamalle 4 tynnörin laajuiselle rämekangasmaalle.

Oppivelvollisuuslaki 1921 lisäsi oppilasmäärää huomattavasti. 1956 rakennettiin uusi koulu, nykyinen Kurenalan koulu ja se sai silloin nimekseen Pudasjärven keskuskansakoulu.

arviointi:

MRKY2015: R,I

lähteet:

www.kirjastovirma.fi/kirjastot/pudasjarvi 14.4.2015

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Laurila**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-13-233
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: ei määritelty
ajoitusselite: päärakennus 1949-52, navetta ja talli-puoji 1900-luvun alku, sauna 1930-luku, kellari 1960-luku
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Entinen Rauma-Repolan 1952 valmistunut piiripäällikön asunto ja pihapiiri, johon kuuluvat hirsirunkoiset navetta, talli-puojirakennus ja sauna 1900-luvun alusta sekä kellari. Asuinrakennus on säilynyt täysin alkuperäisessä asussaan. Muut rakennukset ovat säilyttäneet lähes alkuperäisen ulko-asunsa.

historia:

Laurilan asuinrakennuksen on rakennuttanut ilmeisesti Rauma-Repola. Tila oli metsäyhtiön piiripäällikön asuntona ainakin 1980-luvulle asti. Pihapiirin muut rakennukset ovat oletettavasti vanhempia.

Rankorakenteinen asuinrakennus on valmistunut vuoden 1952 tienoilla. Sauna, talli-puoji ja navettarakennukset ovat vanhempia. Pihapiirissä on ollut vanhempi asuinrakennus, joka on ilmeisesti purettu uuden valmistuttua. Asuinrakennuksessa on kaksi sisäänkäyntiä, joista toinen, pihanpuoleinen lasikuisti oli herrojen sisäänkäyntinä. Lasikuistin kautta päästään yläkerrassa olleeseen huoneeseen, joka oli paikkakunnalla vierailleiden yhtiön herrojen käytössä. Kellarikerrokseen on rakennettu jälkikäteen sauna ja pesutilat sekä pannuhuone.

Sauna on siirretty tai kengitetty ja siihen on valettu uusi sokkeli. Navetta ja talli-puoji ovat painuneet. Talli-puojiin on asennettu peltikate, ja keskiosaan on tehty autotalli.

Pihapiirin länsipuolella Postimiehentien takana on ilmeisesti ollut vanha pihapiiri, josta on jäljellä aitta-liiterirakennus.

arviointi:

MRKY 2015: R,H,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Metsäpirtti**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-13-3
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1924
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Näkyvällä paikalla sijaitseva, 1920-luvulta periytyvä entinen metsäyhtiö Rauma-Repolan tukikohta. Pihapiirin mansardikattoinen asuinrakennus on vuodelta 1924 ja makasiini vuodelta 1947, autotalli-liiteri ja entinen hirsinen paja-venevaja 1920-luvulta. Makasiini on säilynyt hyvin vanhassa asussaan.

historia:

Metsäpirtti on alun perin ollut metsäyhtiön kiinteistö ja tukikohta Pudasjärvellä. Kiinteistön hankki vuonna 1924 Raahe Oy, joka muuttui vuonna 1926 Rauma-Raaheksi ja Rauma-Repolaksi vuonna 1947. Pihapiiri rakennuksineen oli yhtiöllä Koillismaahan piirtoimipaikkana vuoteen 1987 asti, jolloin se myytiin yksityiselle. Yhtiö on rakennuttanut kaikki rakennukset.

Pihapiirissä oli parhaimpina aikoina mansardikattoisen asuinrakennuksen lisäksi asuin-konttorirakennus, asuin-varastorakennus, liiteri-autotalli, kellari ja ulkovessa, lijoen rantaan johtavan polun varrella olivat paja-venevaja, rantamakasiini, lato ja rannassa kota ja pesutupa.

Pihapiirin ja lijoen välissä oli aikoinaan hyötykasvitarha, kasvi- ja perunamaat. Pihapiiristä on purettu sittemmin konttorirakennus, sauna, rantamakasiini, lato, kota ja pesutupa. Paja-venevajan hirsikehä siirrettiin rantaan saunaksi 1960-luvulla ja muutettiin myöhemmin savusaunaksi.

Raahe Oy rakennutti mansardikattoisen päärakennuksen vuonna 1924 piiripäällikkönsä asuinrakennukseksi. Aikoinaan talossa oli kaksi asuntoa, joihin erilliset sisäänkäynnit. 1950-luvun tienoilla pihanpuolelle oli rakennettu pieni kuisti ja katos. Postimiehentien puoleinen lasikuisti parvekkeineen on alkuperäinen, ikkunat uusittiin kuistiin 1960-luvulla.

Rakennuksen sisätiloja on muutettu 1980-luvun lopulla. Vuosien 1988/89 tienoilla purettiin uunit ja muurit sekä vanha koneasumakatto asennettiin uusi kate ja tehtiin frontonit. Alun perin rakennuksessa oli vain yksi frontoni pihanpuolella. Pihanpuolen nykyinen kuisti on valmistunut vuonna 2000.

Pihapiirissä oleva asuin-varastorakennus/makasiini on rakennettu vuonna 1947. Rankorakenteisen rakennuksen luoteispäässä oli yhtiön aikaan työnjohtajan ja sittemmin talonmiehen asunto. Makasiinin puolella oli yhtiön varasto, jossa säilytettiin tavaraa kolmessa kerroksessa. Asuinosan alapuolella on kellari, jossa sijaitsi aikoinaan koko pihapiirin lämpökeskus (mahd. jo 1940/50-lukujen vaihteesta asti).

Rannassa oleva savusauna on tehty yhtiön entisestä hirsirunkoisesta pajarakennuksesta, joka siirrettiin 1960-luvun lopulla tai 1970-luvun alussa pois rakenteilla olleen Parkkilan tien alta (nyk. Rahtimiehentie). Samassa rakennuksessa pajan kanssa oli venevaja, minkä vuoksi rakennus on niin kookas. Pajan nahkaiset palkeet ovat tallella vajassa. Vajan ikkunat ovat asuinrakennuksen kuistista, johon vaihdettiin ikkunat 1960-luvulla. Rakennuksen varastopäähän on tehty saunakamari 1990-luvun lopulla. Muistona pajasta ja yhtiön ajasta ovat seinähirren sisäpuolelle lyödyt sydämenmuotoiset leimat.

Rankorakenteinen autotalli-varastorakennus on rakennettu mahdollisesti jo 1920- tai 1930-luvulla. Rakennuksen eteläpäässä oli lämmitettävä talli kahdelle yhtiön kuorma-autolle. Keskellä rakennusta on ollut hevostalli, seuraavana henkilöauton talli ja pohjoispäässä puuvaja/liiteri. Puruilla eristetty Kuorma-autotalli lämmitettiin lämmityshuoneesta, johon oli erillinen sisäänkäynti rakennuksen luoteissivulta. Bensiinikäyttöisten kuorma-autojen vuoksi samassa tilassa ei voinut olla avotulta.

1920-luvun lopulla rakennettu konttorirakennus purettiin noin 1983 ja sen paikalle rakennettiin rankorakenteinen sauna vuonna 1984. Saunan vieressä oleva betonilla holvattu maakellari on rakennettu mahdollisesti sotien jälkeen.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Näppärä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-18-52, -18-53
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1900-luvun alku
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Pieni pihapiiri 1900-luvun alusta. Pihapiiriin kuuluvat hirsinen asuinrakennus ja talli-puoji.

historia:

Näppärän pihapiiri on erotettu Päkin/Päiväniemen tilasta (Parkkilantie 164–168). Perimätiedon mukaan pihapiiriin vanhat rakennukset on rakentanut joku Päkin veljeksistä, ilmeisesti 1900-luvun alussa. Tämä lähti kuitenkin Amerikkaan ja miehen leski Maija Päiväniemi möi talon Sakari Peltoniemelle. Peltoniemellä oli karstaamo ulkohuonerakennuksessa.

Vuonna 1964 pihapiiriin kuuluivat hirsiset asuinrakennus ja talli-puoji sekä kellari. Kellari on sittemmin purettu. Uusi asuinrakennus on rakennettu vuonna 1969.

Vanha asuinrakennus on rakennettu hirrenpätkestä ja sen kate on uusittu vuonna 2005. Vanha uuni on jäljellä, mutta piippu on purettu. Talli-puojirakennus on ilmeisesti siirretty muualta nykyiselle paikalleen, sillä seinissä on siirtomerkit. Rakennus on ollut navettana ja saunana, minkä vuoksi siihen on tehty betonilattia 1960-luvulla. Rakennus kunnostettiin vuonna 2007, jolloin uusittiin lattianiskat, lattia ja kynnykset ja tuettiin eteläseinää fäljarein.

Betonitiilinen maakellari ja rankorakenteinen leikkimökki ovat vuoden 1970 tienoilta.

arviointi:

MRKY2015: R

kohteen nimi: **Päivärinta**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-18-1
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajotus: 1918-1944
ajoitusselite: 1933
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Näkyvällä paikalla sijaitseva entisen nahkurinverstaan pihapiiri, johon kuuluvat näyttävä mansardikattoinen asuinrakennus -entinen verstaas- vuodelta 1933/36 sekä kaksi samassa pihassa siirrettyä vanhan rakennuksen hirsikehää. Tilaan kuulunut riihi on 1900-luvun alusta.

historia:

Päivärinnan pihapiiri on tunnettu myös nimellä "Vanha Ahonen". Mikko Ahonen perusti nahkurinverstaan Päivärinnan tilalle 'keisarinvallan aikaan' vuonna 1903. Parhaimmillaan verstaassa työskenteli kaksi suutaria. Verstaassa käsiteltiin maanviljelijöiden tuomia nahkoja, tehtiin tavallista nahkaa, poksintahkaa ja turkisnahkaa ja valmistettiin kenkiä ja valjaita yms. Verstaan lisäksi pihapiirissä olivat parkitsimon ns. 'kuiva puoli' ja 'märkä puoli'. Märkäpuolella oli jopa 20 kimpiastiaa, joissa nahkoja liotettiin. Mikko Ahonen kuoli vuonna 1922, mutta nahkurinverstaas toimi Ahosen veljenpojan ylläpitämänä vuoteen 1937 asti.

Pihapiiriin kuului 1930-luvulla yhdeksän rakennusta, joista suurin osa oli ilmeisesti Mikko Ahosen rakennuttamia. Pihan pohjoisreunalla oli hirsinen asuinrakennus, länsireunalla peräkkäin mansardikattoinen verstaas ja ns. kuiva puoli. Kulmittain kuivan puolen kanssa oli märkä puoli, joka rajasi varsinaisen pihapiirin eteläreunan. Verstaasta vastapäätä pihan itälaidalla oli pitkä navetta-talli-aittarakennus latoineen ja kaakkoiskulmauksessa sauna. Pihan eteläpuolella lijoen rantaan johtavan polun varrella olivat lato ja riihi. Mahdollisesti asuin- ja navettarakennukset yms. oli rakennettu ennen verstaan perustamista.

Navetassa pidettiin karjaa 1950-luvulle asti, minkä jälkeen piharakennuksia on purettu pikkuhiljaa, viimeisenä varastorakennus (entinen kuiva puoli) vuonna 2007. Piharakennuksista säilytetyt kaksi hirsikehää on siirretty uusille paikoille pihapiirissä, kuivan puolen kehä varastoksi pihan pohjoisreunaan ja toinen saunan kehäksi asuinrakennusta vastapäätä.

Verstaana toiminut nykyinen asuinrakennus on rakennettu viimeistään vuonna 1933. Rakennus muutettiin asuinrakennukseksi sotien jälkeen vuonna 1948. Rakennuksen yläkertaan on sisustettu 1950-luvulla kaksi asuntoa, joissa molemmissa oli kaksi huonetta. Samoihin aikoihin rakennuksen alle tehtiin betonirakenteinen kellari, jossa oli myös sauna. Nyt sauna on poistettu käytöstä.

Vuonna 2003 rakennuksen sisäpuoli on kunnostettu ja pyritty palauttamaan lähelle alkuperäisen rakentamisajan tyyliä käyttämällä vanhoja rakennusosia jne. Tuolloin uusittiin mm. uunit, hankittiin aitoja peiliövia ja muutettiin avokuisti umpikuistiksi. Rakennuksen ikkunat ovat ilmeisesti alkuperäiset tai 1950-luvun taitteesta. Kellarin sisäänkäynti luoteissivulla on suljettu.

Hirsirunkoinen riihi sijaitsee nykyisin eri tilalla kuin muuta rakennukset. Lijoen rantaan asti ulottuneen tontin poikki on jo aiemmin vedetty Rahtimiehentie, jonka eteläpuolelle riihi on jäänyt.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Verola**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-18-17
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: 1954
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Näyttävä kaksikerroksinen jälleenrakennuskauden asuinrakennus ja varastorakennus 1950-luvulta. Asuinrakennuksen alkuperäinen ulkoasu on säilynyt hyvin.

historia:

Verolan pihapiiriin rakennukset on rakennuttanut ulosottomies Väinö Lehtilä. Seuraava omistaja oli hänen poikansa Ensio Lehtilä, joka oli verojohtaja. Kiinteistö on ilmeisesti saanut nimensä näiden ensimmäisten omistajien ammatin mukaan.

Kaksikerroksisessa asuinrakennuksessa ei ole alun perin ollut sisäsaunaa eikä -vessoja, vaan ne on rakennettu 1970-luvulla. Kellariin on rakennettu sauna 1980-luvun alussa.

Piharakennus on rakennettu ainakin kahdessa eri vaiheessa. Rakennuksessa on autotalli, pihasauna, asuinhuone ja ulkovessa sekä takasivulla liiterit vuokralaisille. Rakennuksen eteläpäässä ollut pulpettikatto muutettiin satulakatoksi 1990-luvulla. Rakennuksen pohjoispäättyyn on lisätty jälkeempään korkeat pariovet.

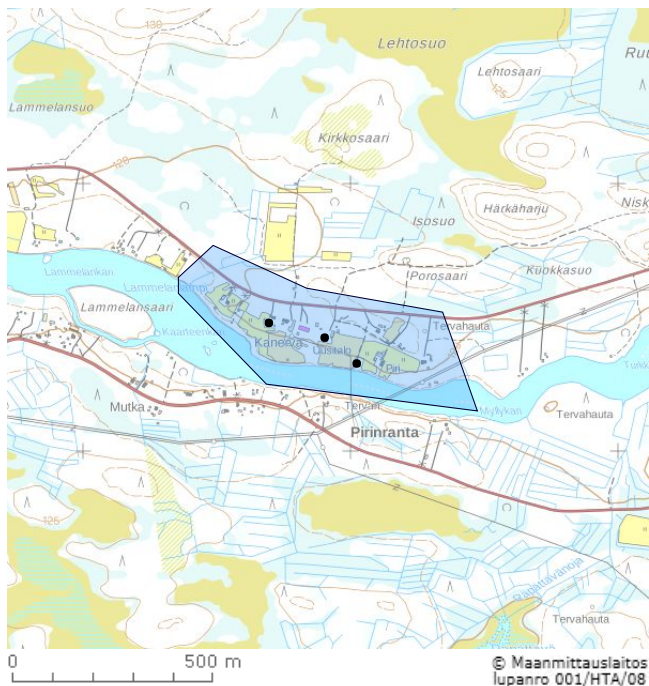
Parhaimmillaan pihapiirissä oli neljä vuokralaista. Omistajat asuivat asuinrakennuksen alakerrassa, yläkerrassa oli kolme vuokralaista ja neljäs asui piharakenuksessa.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

alueen nimi: **Pirinranta (Kurenkoski)**

pääas. kunta: Pudasjärvi

pääas. kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: kyläympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Kaarre

Piri

Välitalo (Uusitalo)

kuvaus:

Monipuolinen maisemakokonaisuus, johon viljelysten lisäksi kuuluu uittotoimintaan liittyviä rakennuksia ja rakennelmia, tervahaudan pohjia sekä maatalousrakennuksia..

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Kaarre**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-14-56
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Pirinnann kylässä Iijoen Pohjoisrannalla sijaitsevan Kaarteen tilan asuinrakennus on rakennettu 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Pihapiirissä on saman ikäinen luonnonkivistä rakennettu navetta ja vilja-aitta 1700- ja 1800-lukujen taitteesta.

arviointi:

MRKY 2015; H, R

kohteen nimi: **Piri**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-11-33
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: Pirtti (savupirtti) rakennettu 1800-luvun alussa
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pirin talo on Iijoen Kurenkosken pohjoisrannalla sijaitsevan Pirinrannan kylän vanhin asuinpaikka. Pirin talon vanhin pirttiosa on alun perin ollut savupirtti, joka on rakennettu aivan 1800-luvun alkuvuosina. Loppuosa talosta on rakennettu 1800-luvun loppupuolella. Pirin pirtissä oleva tulisija on alkuperäinen, pirtin ensimmäinen tulisija.

Neliöpihaa rajaavat piharakennukset: talli ja kaksi aittaa.

arviointi:

MRKY 2015; H, Ht, R

kohteen nimi: **Väliäitalo (Uusitalo)**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-409-11-14

kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Uusitalon asuinrakennus on rakennettu vuonna 1933. Hirsirunkoisessa rakennuksessa on punaiseksi maalattu pystylomalaudoitus, valkoiset ikkunapielet ja punainen kolmiorimahuopakate. Pihapiirissä on kulmittain asuinrakennukseen nähden harkkokivinavetta 1900-luvun puolivälistä, sen vieressä hirsirunkoinen sauna ja pihan takaosassa on vanha aitta ja uudempi liiterirakennus.

arviointi:

MRKY 2015; M,

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2016

kohteen nimi: **Hiltula**
 kunta: Pudasjärvi
 kiinteistötunnus: 615-409-8-13, 8-16
 kylä/k.osa: Pudasjärvi
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1809-1863
 arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Rakennuskannaltaan komea yhtenäinen pihapiiri, jonka päärakennus on tehty kahdessa vaiheessa vuosina 1825 ja 1844. Vanhan asuinrakennuksen toinen pää on entinen savupirtti ja siinä on kolme eteiskuistia. Rakennuksen molemmissa päissä on aikoinaan toiminut kauppa.

Pihapiirissä on vanhan päärakennuksen lisäksi uudempi asuinrakennus, vanha navetta ja talli, kauppamakasiini, kolmen aitan ryhmä, joiden vieressä on venevaja, sekä kaksi saunarakennusta.

historia:

Hiltula oli tilana jo olemassa vuonna 1639, kun Pudasjärven seurakunta perustettiin. Tilasta lohkaistiin pappila kirkkoherralle. Hiltula oli kruununtila ennen vuotta 1765, jolloin silloinen isäntä sai kuninkaalliselta kamarikollegiolta perinnöksiostokirjan. 1855 Hiltulan suku tuli tilalle Tuomas Hiltulan ostettua maat velipuoleltaan. Maatalous loppui tilalta 1970-luvun lopulla. Nykyisin pellot ovat vuokralla.

Vanhan päärakennuksen toinen puoli remontoitiin 1870-luvulla, toinen 2000-luvulla. Rakennus toimi saksalaisten sotilaiden etappina vuonna 1941. Tilalla on aikoinaan ollut tuulimylly, joka siirrettiin Pudasjärven kotiseutumuseolle 1950-luvulla.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Heikki Hiltula (18.6.2013)

Kotiseutumme Pudasjärvi, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2005

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Pohjois-Pohjanmaan rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Ida Mustamaa ja Niko Kotkavuo.

kohteen nimi: **Hilturannan pappila**
 kunta: Pudasjärvi
 kiinteistötunnus: 615-409-5-62
 kylä/k.osa: Pudasjärvi
 tyyppi: uskonnon harjoittaminen
 ajoitus: 1722-1808
 ajoitusselite: Vanhin osa vuodelta 1784, jatkettu 1800-luvulla
 arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Hilturanta sijaitsee Pudasjärven etelärannalla vastapäätä järven toisella puolen olevaa kirkkoa. Se on toiminut pappien asuntona yli 300 vuotta, vuodesta 1639 vuoteen 1957. Varhaisin asukas on ollut Pudasjärven ensimmäinen kirkkoherra Josefus Palmannus, joka hukkui perheineen Pudasjärveen helluntaina 1666 paluumatkalla kirkosta. Rannalla myrskyistä matkaa seurannut kirkkokansa oli todistamassa onnettomuutta. Veneen kaatuessa veteen painui myös seurakunnan Raamattu, joka löytyi tartuttuaan kalastajan verkkoon 300 vuotta myöhemmin 1960-luvulla. Kirja oli järven pohjaliejussa säilynyt ehyenä ja hyväkuntoisena.

1960-luvulta lähtien Hilturanta on toiminut seurakunnan leirikeskuksena. Uusi leirirakennus rakennettiin v. 2008 tulipalossa edellisenä vuonna tuhoutuneen pirttirakennuksen tilalle. Samalla päärakennus uudistettiin entistä paremmin leiri- ja juhlaikäyttöön soveltuvaksi. Kiinteistö onkin nykyään hyvin toimiva ja suosittu kokoontumispaikka, jota voi vuokrata Pudasjärven seurakunnalta.

Pappila, joka periytyy pääosin 1800-luvulta maisemallisesti tärkeällä paikalla Pudasjärven rannalla. Hiltula määrättiin kirkkoherran virkataloksi 1648. Päärakennuksen vanhin osa on rakennettu 1784-87, mutta pappila mainitaan uusitun 1890. Vanha päärakennus on valkoinen ja luonnonkivijalalle rakennettu kaksikerroksinen hirsirakennus, jossa on koristeellinen kaksiovinen eteiskuisti ja punainen tiilikatto. Rakennuksen julkisivuverhous on kolmijakoinen. Pihassa on myös kookas hirsinen talousrakennus.

1970-luvulla pappilasta tehtiin seurakunnan leirikeskus ja pihapiirissä on muun muassa 2010 valmistunut majoitusrakennus.

historia:

Päärakennus toimi jääkärietappina 1915-1917. Päärakennus rakennettiin alkujaan vuonna 1787 ja uusittiin 1890.

Viimeisin huomattava peruskorjaustyö 2010, jossa rakennus on ilmeeltään yhtenäistetty viereen rakennetun majoitusrakennuksen kanssa.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

<http://www.pudasjarvenseurakunta.fi/toimipaikat/hilturannan-leirikeskus> (16.7.2013)

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Pohjois-Pohjanmaan rakennetun kulttuuriympäristön kartoitus 2013. Inventoijat Ida Mustamaa ja Niko Kotkavuo.

alueen nimi: **Pudasjärven kirkkomaisema - kirkko (RKY 2009)**

pääas. kunta: Pudasjärvi

pääas. kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: kirkkoympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Huhtela (Selpakka)

Mäkelä ja Mäkelän kesänavetta

Nuorisoseura Havula

Pudasjärven kirkko

Pudasjärven kotiseutumuseo

Riekin ja Paavolan talot

Riihela

kuvaus:

Pudasjärven kirkonkylän hyvin säilynyt ja rakennushistoriallisesti arvokas rakennuskanta on keskittynyt Pudasjärven rannoille, rantaviivaa noudattelevan maantien molemmille puolille. Järven pohjoisrannalla, kylärakenteen keskipisteenä on 1780-luvulla rakennettu Yli-intendentivirastossa piirretty yleishahmoltaan uusklassillinen puukirkko, kirkkotarhan tuntumassa yksi Pohjanmaan parhaiten säilyneistä renessanssikellotapuleista vuodelta 1761 ja kirkkotarhan porttirakennus samalta ajalta. Kirkkotarhaa reunustaa maassamme harvinainen katettu hirsiaita.

Kirkon länsipuolen kulttuurimaisemassa ovat Riekin ja Paavolan tilojen rakennusryhmät sekä kirkosta kaakkoon Pudasjärven kotiseutumuseo. Museoalueella on lainajyvämakasiini sekä parisen kymmentä eri puolilta Pudasjärveä siirrettyä rakennusta.

Pudasjärven kirkko on pohjakaavaltaan erivartinen ristikirkko ja sen itä- ja länsipäät ovat viistokulmaiset. Kirkko noudattaa tarkasti Yli-intendentivirastossa 1778 laadittua piirustusta. Vesikatto on loiva ja ristivarsien päistä aumattu. Ristikeskuksessa kohoaa vesikaton sisäjiireihin muodostettu lanterniini viirintankoineen. Kirkkosalin seinät ja holvi ovat säilyneet ilman myöhempää laudoitusta.

Kellotapuli kirkkotarhan eteläpuolella kuuluu Pohjanmaan parhaiten säilyneisiin renessanssitapuleihin. Kirkonrakentaja Heikki Väänäsen johdolla rakennettu tapuli on vuorattu 1764. Tapulin ääniluukkujen alapuolella olevissa peileissä, oviaukon portaalisommitelman arkadissa sekä läpikäytävän lautaholvissa on Mikael Toppeliuksen 1766 tekemät maalaukset. Kirkkotarhan telttakattoinen porttirakennus vuodelta 1761 on rakennettu samanaikaisesti kuin tapuli.

Maakunnalliset arvot

Pudasjärven kirkkomaisemaan kuuluvat kotiseutumuseo, Selpakan, Riekin ja Paavolan pihapiirit sekä Nuorisoseurantalo Havula.

historia:

Pudasjärven alueesta tuli eränkäyntialuetta Perämeren rannikkoasutuksen vakiinnuttua keskiajalla. Alueelle saapui savolaisasutusta 1570-luvulla. Pudasjärven seurakunta perustettiin lijoen keskijuoksulle 1641 ja ensimmäinen kirkko valmistui Pudasjärven pohjoisrannalle 1637.

Pudasjärven nykyinen kirkko rakennettiin 1780-1782 kiiminkiläisen kirkonrakentaja Pentti Pason johdolla edellisen tuhouduttua tulipalossa. Kirkon korjaus valmistui 1998 (Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy).

Pudasjärven kotiseutumuseo avattiin 1960 entisessä viljamakasiinirakennuksessa, joka valmistui 1859.

lähteet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2016

kohteen nimi: **Huhtela (Selpakka)**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-20-31
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1809-1863
ajoitusseleite: 1800-luvun alkupuoli
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Riekinrannan kulttuurihistoriallisessa ympäristössä lähellä Pudasjärven kirkkoa ja ulkomuseota sijaiseva pihapiiriin, johon kuuluvat näyttävä päärakennus ja matkatali, talli, kaksi aittaa ja aitta/makasiini 1800-luvulta ja uudistettu hirsisauna. Päärakennus on rakennettu useassa eri vaiheessa, ja siinä on toiminut kauppa vuodesta 1913 1980-luvulle.

historia:

Kumpulan tila tunnetaan myös nimellä Selpakka, joka tulee ruotsinkielisestä sanasta Källbacka eli Lähteenmäki. Pihapiiriin tienoilla on edelleen pari lähdetä.

Armas Huhtela on ostanut Selpakan 1900-luvun alussa Riekieltä. Hän sai vuonna 1913 Oulun kihlakunnan kruununvoudilta oikeuden harjoittaa kauppaliikettä koti- ja ulkomaa tavaroilla Kumpulan tilalla. Armas piti kauppaliikettä 1900-luvun puoliväliin ja hänen jälkeensä kauppaa jatkoi yksi hänen pojistaan, Roope Huhtela, aina 1980-luvulle asti. Ilmeisen varakaana miehenä Armas Huhtela toimi muun muassa kirkonisäntänä vuosina 1914-19. Aikoinaan talon väki souti kirkkoherroja, kantoreita ja muuta kirkon väkeä järven yli Hilturannalta kirkolle ja takaisin. Päärakennuksen itäpuolelta kulkee vanha tienpohja järveltä kirkolle johtavalle tielle.

Päärakennus on rakennettu ilmeisesti neljässä osassa: hirsikehien liitoskohdat ovat vielä näkyvissä sekä rakennuksen ulkopuolella että ullakolla. Edith ja Armas Huhtelan muuttaessa Kumpulaan päärakennus oli nykyistä pienempi, siitä oli rakennettu vain pohjois-eteläsuuntainen osa. Armas Huhtela jatkoi rakennuksen pohjoispäähen kauppahuoneen ja sen länsipuolelle väentuvan, nykyisen pirtin. Väentuvaksi siirrettiin vanhan viljamakasiinin hirsikehä Pudasjärven kirkon lähistöltä. Entisessä väentuvassa yöpyi syrjäkylä väkeä kauppa- ja kirkkomatkoilla.

Päärakennuksen järvelle päin olevassa siivessä on keskellä todella jyrkeistä hirsistä tehty kehä (sali + keittiö/kamari), jonka pohjoisseinällä on edelleen vahvoista lankuista tehty pitkän käytön kuluttama porras. Tämä nykyisen rakennuksen keskiosa ja järvenpuoleisen päädyn (2h+k+et) kokonaiset hirsikehät on asetettu rinnakkain siten, että sisäväliseinä on kahden hirren vahvuinen ja niiden välinen kapea tila on nähtävillä ullakolta. Hirsiseinät ulottuvat harjaan asti. Vanha porras on nykyisin sisätilassa, entisessä kaupan tavarantoimitustilassa, johon oli sisäänkäynti rakennuksen itäisivulta. Samassa tilassa on toinen ullakonporras; toinen on rakennuksen eteläpään eteisessä. Vastaanottotilan kohdalla rakennuksen länsipuolella on pieni huone, josta on myös ovi ulos. Tämä rakennuksen nivelosa on länsisivulta vajaat puoli metriä leveämpi kuin rakennuksen eteläpääty, ja eteläpäädyn lattiapinta on korkeammalla kuin rakennuksen pohjoisosan. Pohjoispäässä on uudempi hirsikehä, jossa on pohjoisosassa kauppahuone ja eteläosassa pieni välihuone ja konttorihuone, jotka on erotettu toisistaan kevyellä väliseinällä. Kauppahuoneen ja sen länsipuolelle rakennetun väentuvan välissä on pitkänomainen pohjois-eteläsuuntainen eteinen. Eteisessä on vanhat kauppahuoneen "elämänluukku", sekä kapea ovi asuintiloihin rakennuksen eteläosaan. Elämänluukku on sittemmin suljettu kaupan puolelta ja muutettu hyllyköksi. Huoneessa on ollut 1900-luvun puolivälissä keittiö hellolleen. Väentuvan/pirtin katon harja on itä-länsisuuntaisesti ja hieman matalampi kuin pohjois-eteläsuuntaisen osan. Alun perin pohjoispään keskellä eteistilan kohdalla oli pieni kuisti. Kun kauppahuoneeseen rakennettiin oma sisäänkäynti pohjoisseinälle, kuisti siirrettiin pirtin luoteisnurkalle. Kuisti on siirretty sittemmin takaisin alkuperäiselle paikalleen ja kauppahuoneen sisäänkäynti on suljettu ja sen molemmilla puolilla olleet yksiruutuiset ikkunat on muutettu kuusiruutuisiksi. Kauppahuoneessa on silti jäljellä sisäpuolella vanha tuulikaappi. Myös kaupan entiset puiset hyllyt ovat vielä paikoillaan. Rakennuksen eteläpäädyn ikkunoita on uusittu mahdollisesti 1930-luvun tienoilla, sillä joidenkin ikkunoiden yläpuolelta on vuorilaudoitusta paikattu.

Päärakennuksen eteläpäässä on asuttu 1960-luvulle asti ja pohjoispäässä, lähinnä väentuvassa/pirtissä, on asuttu vakituisesti vuoteen 1985 asti. 1980-luvun alussa pirttiä on ryhdytty uudistamaan, tuolloin vaihdettiin alkuperäiset ristikarmi-ikkunat kuusiruutuisiksi, purettiin muuri ja rakennettiin tilalle uusi takkauuni.

Pirttiä lukuun ottamatta päärakennuksessa on vanhat uunit piippuineen. Eteläpäädyn kaksiossa on kolme peltikuoriuunia. Rakennuksen keskiosan kamarissa (eteishuoneessa/tambuurissa) on muita vanhempi kulmikas luonnonkivistä tehty kalkittu uuni. Muissa huoneissa ja kauppahuoneessa on nelikulmaiset rapatut ja kalkitut kivi/tiiliuunit.

Päärakennus on maalattu vuonna 2005. Länsisivun 1980-luvulla rakennettu kuistin katos on kaatunut lumen painosta talvella 2004-05 ja tilalle on rakennettu uusi avoporras kyllästetystä laudasta.

Pihapiirissä on myös matkataliksi kutsuttu rakennus, jossa vieraat pitivät hevosiaan. Matkatallin hirsissä on siirtomerkit ja vuosiluku 1856. Rakennuksen eteläpää on rankorakenteinen ja siinä on peiterimalauditus.

Kookas navettarakennus sijaitsi päärakennuksen pohjoispuolella ja sen takana kaksi varastoaittaa, makasiini sekä pienempi talli. Navettarakennus on purettu 1960- tai 1970-luvulla. Navetan päässä ollut käymälä on siirretty matkatallin pohjoispäähän. Toinen aitoista on muutettu vuonna 1988 hirvien nytkemispaikaksi ja ollut sen jälkeen hirvimiesten käytössä. Makasiinin pohjoispäässä on kylkiäinen, joka on aikoinaan ollut öljyvarastona.

Pudasjärven rannalla on sauna, jonka hirsikehä on oletettavasti 1800-luvulta. Rakennuksen hirret on alun perin tuotu järven toiselta puolelta Hilturannan Keräsestä. 1990-luvun vaihteessa sauna on salvottu uudestaan vanhoista hirsistä ja käännetty toisin päin. Saunassa on ovena kaksiosainen tallin ovi, jossa taatut saranat.

Naapuritalon, Mäkelän, päärakennuksen eteläpuolella olevan hetteen päällä sijaitsi aikoinaan hirsinen kellariaitta, jossa Armas Huhtelan säilytti kylmässä vedessä sekä talonsa että kauppansa ruokatavaroita. Hirsinen huone oli kiinnitetty nyrkin vahvuisilla kettingeillä vieressä olevaan kivimuuriin, mutta sitten kevättulva ja jäät siirsivät rakennuksen paikoiltaan ja katkaisivat kettingin ja rakennus purettiin.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Juha Huhtela (17.6.2013)

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Mäkelä ja Mäkelän kesänavetta**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-409-20-49

kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1809-1863

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Viereisen Selpakan kanssa yhtenäisen kokonaisuuden muodostava hyvin säilynyt perinteinen pihapiiri, joka liittyy Kajaani Oy:n puunhankinnan historiaan. Pihapiiriin kuuluvat päärakennus, talli-puoji, aitta ja pyramidikattoinen kesänavetta 1800-luvulta sekä hirsinen sauna ja kellari 1940–50-luvuilta.

Mäkelä on hyvin säilynyt ja hyväkuntoinen perinteistä rakennuskantaa edustava pihapiiri. Pihapiiriin kuuluvat päärakennus, talli-puoji, aitta ja pyramidikattoinen kesänavetta 1800-luvulta sekä hirsinen sauna ja kellari 1940–50-luvuilta. Pihapiiri muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden viereisen Selpakan kanssa. Pihapiiri sijaitsee valtakunnallisesti arvokkaassa Riekinrannan kulttuurihistoriallisessa ympäristössä lähellä Pudasjärven kirkkoa ja ulkomuseota.

Mäkelä sijaitsee Pudasjärven pohjoisrannalla puoli kilometriä Pudasjärven kirkolta itään päin. Siuruntien kulkee reilut sata metriä pihapiiriin pohjoispuolelta. Ympäriällä on kuivaa mäntykangasmetsää.

Mäkelän päärakennus sijaitsee itä-länsisuuntaisesti pitkä sivu järvelle päin. Vajaan kymmenen metriä rakennuksen eteläpuolella on jyrkkä pudotus rantaan. Puojirakennus on päärakennuksen koillispuolella pääty järvelle päin ja sen itäpuolella on kellari, myös pääty järvelle. Sauna ja aitta sijaitsevat puojin ja kellarin itäpuolella metsän reunassa itä-länsisuuntaisesti. Uudempi lato on saunan ja aitan pohjoispuolella. Puoji-rakennuksen pohjois- ja itäpuolella ovat marjapensaat, kasvi- ja perunamaat. Päärakennus ja talli-puoji sekä kuusiaita rajaavat tiiviin suora-kaiteen muotoisen ja kurinalaisen etupihan. Näiden kaakkoispuolella on oleskelupiha päärakennuksen, saunan ja rantatörmän välissä.

Mäkelä on muodostanut aikoinaan yhteisen pihapiirin sen länsipuolella olevan Kumpulan (Selpakantie 20) kanssa. Kulmittain, vajaan kymmenen metrin päässä toisistaan, sijaitsevien asuinrakennusten välissä on nykyisin korkea kuusiaita, joka alkaa suoraan Mäkelän päärakennuksen luoteisnurkalta ja jatkuu aina pihapiirin luoteisnurkkaan Kumpulan matkatallin eteläpuolelle ja edelleen pihan pohjoisreunaa pitkin. Kuusiaidan pohjoispuolella on nuorta mäntymetsää, jonka keskellä on kesänavetta.

historia:

Mäkelän pihapiiri on rakennettu ilmeisesti 1800-luvulla. Tila on ollut aikoinaan osa vanhaa Selpakan tilaa, jonka nimi tulee ruotsinkielisestä sanasta Källbacka eli Lähtenmäki. Selpakan ja Mäkelän rakennukset muodostivat yhteisen pihapiirin ja päärakennukset sijaitsevat kulmittain, pihapiiri on jaettu sittemmin kuusiaidalla. Perimätiedon mukaan pihapiiri ja päärakennus on rakennettu viimeistään vuosien 1905–10 aikana, sillä piharakennuksen eteläpäässä olevassa makasiinissa on ollut osuuskaupan jakelupiste 1910-luvulla.

Pihapiiri on ollut Ab Uleå Oy:n omistuksessa, mutta ei ole tietoa onko yhtiö rakentanut rakennukset vai ostanut tilan vanhoine pihapiireineen. 1950-luvulle asti talossa asui Kajaani Oy:n paikallispäälikkö/piiriesimies Väinö Saralampi, ja rakennuksen pihanpuolen kamarissa oli yhtiön paikalliskonttori. Kajaani Oy vuokrasi talon vuonna 1966 Paavo Vesalalle, joka oli silloin Pudasjärven nimismiehenä. Vesala osti tilan yhtiöltä vuonna 1970, ja nykyiselle omistajalleen se siirtyi 2000-luvun vaihteessa.

Perimätiedon mukaan päärakennus on mahdollisesti siirretty. Rakennuksessa on hyvin vanha vuorilauditus, ilmeisesti 1800-luvulta. Lau-doitus on hieman haristunut eteläsivulta ja paikattu peltilevyn palasilla. Ilmeisesti rakennuksen alkuperäiset 6-ruutuiset ikkunat on jossain vaiheessa (1900-luvun alkupuolella) uusittu risti-karmi-ikkunoiksi, joissa on koristeellisempi kehys kuin kuistin ja itäpäätykolmion ikkunoissa. Itäpään yläikkunassa on klassistinen profiloitu otsalista. Päärakennus oli ilmeisesti kunnostettu yhtiön toimesta sotien jälkeen: tuolloin oli mm. asennettu sementtitiilikate, ja sisälle oli laitettu korkkimatot ja poistettu vanhat leveät profiililistat. Huonokuntoinen tiilikatto purettiin ja rakennukseen asennettiin peltikatto vuonna 1997. 2000-luvun alussa rakennus on palautettu sisäpuolelta 1900-luvun alun tyyliin tapetteja ja listoja myöten. Myös alkuperäiset uunit on kunnostettu käyttökuntoon.

Piharakennus, talli-puoji, on rakennettu oletettavasti jo 1800-luvun alkupuolella. Rakennuksen sivuseinien ulkonevat ylimmät hirret on veistetty räystäitä tukeviksi kannakkeiksi. Rakennuksessa on makasiini, varasto ja pohjoispäässä talli ja navetta samassa kehässä. Betonilla holvattu kellari on rakennettu oletettavasti sotien jälkeen 1950-luvulla. Hirsinen sauna on ilmeisesti niin ikään 1940/50-luvulta. Mäkelän päärakennuksen eteläpuolella olevan hetteen päällä sijaitsi aikoinaan Kumpulan isännän Armas Huhtelan käytössä ollut hirsinen kylmähuone/ kellariaitta, jossa hän säilytti kylmässä vedessä sekä talonsa että kauppansa ruokatavaroita. Hirsinen

huone oli kiinnitetty nyrkin vahvuisilla kettingeillä vieressä olevaan kivimuuriin, mutta sitten kevättulva ja jäät siirsivät rakennuksen paikoiltaan ja katkaisivat kettingin ja rakennus purettiin. Talli-puojin itälappeen ja saunan kattuhuopa ovat kuluneet ja kasvavat jäkälää. Saunan kattuhuopa on tarkoitus uusia vuonna 2008. Kesänavetan lautakatto ja seinien alimmat hirret ovat lahonneet. Pihapiiriin on rakennettu uusi lato puuliiteriksi.

arviointi:

MRKY 2015; H, Ht, R, M

lähteet:

Kirjallisuus:

Karjalainen Tapio: Puutavarayhtiöiden maanhankinta ja -omistus Pohjois-Suomessa vuosina 1885 – 1939.

Väitöskirja, Oulun Yliopisto, 2000.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seu-tukaavaliitto, Julkaisu A:115. Oulu 1993.

Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museovir.

rakennushistorian osaston julkaisuja 16. Ympäristöministeriö, Museovirasto. 1993.

SUULLISTA TIETOA ANTANEET

Seppo Huhtela, 10.8.2007

Lauri Vesala, 8.10.2007

Kalervo Koivu (s.1938), 13.11.2007

Rakennusinventointi:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Nuorisoseura Havula**
 kunta: Pudasjärvi
 kiinteistötunnus: 615-409-20-5
 kylä/k.osa: Pudasjärvi
 tyyppi: kulttuuri
 ajoitus: 1864-1917
 ajoituslomite: 1913 laajennettu 1940- ja 50-luvulla
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kauniilla paikalla Pudasjärven pohjoisrannalla sijaitseva 1900-luvun alun nuorisoseurantalo, jota on laajennettu 1940-50-luvuilla. Rakennuksen on suunnitellut rakennusmestari Kyllönen.

historia:

Pudasjärven nuorisoseura on perustettu vuonna 1903. Pudasjärven piirilääkärinä 1900-luvun alussa toiminut Hjalmar Nortamo oli mukana perustamassa nuorisoseuraa. Nuorisoseura jakaantui kuitenkin pian kahdeksi, syynä oli kiista seurantalon paikasta: Kurenalan väki halusi talon Kurenkosken rannalle ja kirkonkylän väki Pudasjärven rannalle.

Nuorisoseura Havula syntyi kirkonkylälle vuonna 1912. Seurantalon rakentamista ryhdyttiin valmistelemaan heti sen jälkeen. Perimätiedon mukaan Nuorisoseura osti Oulu Oy:ltä Selpakan maasta palstan Vaivaisenniemenestä ja Auralan isännältä inspehtori Härkösestä vanhan navetan hirret rakennustarpeiksi. Talo rakennettiin talkoilla. Havula oli 1900-luvun alussa Pudasjärven kirkonkylän valistustoiminnan ja huvitilaisuuksien keskus. Siellä esitettiin näytelmiä ja pidettiin iltamia. 1960-80-luvuilla talossa esiintyivät suomalaisen iskelmämusiikin tähtinimet.

Seurantalon vanhimmassa osassa on lähes kahden kerroksen korkuinen ja koko rakennuksen pituinen sali, jonka länsipäässä on pieni esiintymiskoroke. Rakennuksessa on korkea satulakatto, jonka pohjoissivulla on kookas poikkipääty. Rakennusta on laajennettu ilmeisesti 1950-luvun alkuun mennessä: rakennuksen eteläosalla on ravintolaosa, joka on suorassa kulmassa saliin nähden. Vuonna 1952 rakennukseen on asennettu sähkö, näyttämö ja kullissit on rakennettu 1953. Vuonna 1963 ulkovoorausta on uusittu, ja vuonna 1968 on tehty peltikate.

Vuonna 1988 rakennuksen sisäkulmaukseen rakennettiin aitaus lipunmyynti- ja grillikojuineen.

Ravintolan yläpuolelle tehtiin 1989-90 kokous- ja sosiaalitilat orkestereita varten. Viimeksi rakennukseen on tehty pintaremonttia sekä sisälle että ulos, esimerkiksi sisäpuolen voimakkaat 1970-luvun värit on peitetty neutraalimmilla sävyillä. Ilmastointi on muutettu koneelliseksi vuonna 1991. Salin lattia on uusittu 1990-luvulla. Rakennuksen uunit on purettu ja seinät on vuorattu sisäpuolelta lastulevyillä, mutta esimerkiksi salissa on jäljellä korkea sisäkatto.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M,I

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Pudasjärven kirkko**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-3-52
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: uskonnon harjoittaminen
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: kirkko 1781, kellotapuli 1761
arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Carl Fredrig Adelcrantzin suunnittelema, 1781 valmistunut, uusklassista tyyliä edustava puinen ristikirkko, jossa länsi- ja itäsakaroiden päädyt ovat viistetyt. Keskeltä kohoaa nelikulmainen lanterni. Kirkon vieressä on Heikki Väänäsen 1761 suunnittelema ja rakentama kolmikerroksinen, asteittain ylöspäin kapeneva kellotapuli. Pohjakerros ja kelluhuone ovat neliömäiset, mutta ylin osa on kahdeksankulmainen. Pohjakerroksen läpi kulkeva holvattu käytävä toimi aikoinaan juhlavana porttina kirkkopihaan. Tapulin ulkoseinässä, oven yläpuolella on Mikael Toppeliuksen maalaus vuosilta 1765-1766. Tapulin vieressä on pieni hirsinen asehuone.

Kirkkosaliin mahtuu nykyisellään noin 700 ihmistä. Alttaritaulu on oululaisen Johan Gustaf Hedmanin maalaama. Muut neljä kirkossa olevaa maalausta ovat tukholmalaissyntyisen taiteilijan Peter Bergströmin käsialaa. Alttaripöytänä on edellisen kirkon punaruskeaa sedimenttikiveä oleva alttari.

Kirkon hautausmaata ympäröi 1370 metriä pitkä katettu hirsiaita, jonka vanhimmat osat ovat vuodelta 1809. Ensimmäinen paikalla ollut aita rakennettiin 1730-luvulla.

historia:

Nykyinen kirkko valmistui vuonna 1781 ja rakennettiin Pentti Paason johdolla. Edeltävä, palanut kirkko rakennettiin 1675 ja sijaitsi nykyisen läheisyydessä.

arviointi:

MRKY2015: Ht,R,H,M,S,I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Pudasjärven kirkon esite

<http://www.pudasjarvenseurakunta.fi/toimipaikat/kirkko> (16.7.2013)

kohteen nimi: **Pudasjärven kotiseutumuseo**
 kunta: Pudasjärvi
 kiinteistötunnus: 615-409-65-1
 kylä/k.osa: Pudasjärvi
 tyyppi: kulttuuri
 ajoitus: 1809-1863
 ajoituslajitelu: rakennukset 1700-luvun lopusta 1940-luvulle
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 Asuinrakennus (Niemelän talo); 02 Navetta ja lato; 03 Talli-puoji; 04 Riihi; 05 Makasiini; 06 Tuulimylly; 07 Aitta (Info-); 08 Aitta (Kirkko-); 09 Aitta (pakoaitta, oikea); 10 Aitta (Pakoaitta, vasen); 11 Kala-aitta; 12 Savusauna; 13 Aitta (kauppa); 14 Aitta (Nukkuma-); 15 Paja; 16 Ruotusotamiehen torppa; 17 Metsäkämpä; 18 Metsätyövälinevarasto;

kuvaus:

Museo, joka esittelee Koillismaan kansankulttuuria 1700-luvulta 1900-luvun puoliväliin ja savottaesineistöä. Pitäjänmakasiini vuodelta 1859 on alkuperäisellä paikallaan.

Museorakennukset sijaitsevat väljästi mäntykankaalla. Sisääntulopihassa ovat infoaitta, makasiini ja tuulimylly, Niemelän talon pihassa on talli-puoji, kirkkoaitta, 2 pakoaittaa, navetta latoineen sekä riihi. Taempaan ovat kauppa-aitta, nukkuma-aitta, savusauna, kala-aitta, paja ja ruotusotamiehen torppa. Hieman erillään muista ovat metsäkämpä ja metsätyövälinevarasto.

historia:

Pudasjärven kotiseutumuseo avattiin 1961 entiseen viljamakasiiniin, joka sijaitsee edelleen alkuperäisellä paikallaan. Lainajyvästö oli lakkautettu 1957 ja rakennus päätetty muuttaa museoksi. Muut museoalueen rakennukset on siirretty paikalle myöhemmin, viimeiset 1990.

arviointi:

MRKY2015: R,I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1-3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16. Museovirasto, Ympäristöministeriö 1993

Raili Rytönen: Suur-lin historia 1700-1870. Haukiputaan, lin, Kiimingin, Kuivaniemen, Pudasjärven, Ranuan, Taivalkosken, Yli-lin ja Ylikiimingin kunnat ja seurakunnat. Kajaani 1978

Pohjois-Pohjanmaan museot, toim. Terttu Pellikka, Pohjois-Pohjanmaan museo 1987

Museorakennusten inventointi 2005. Pohjois-Pohjanmaan museo. Inventoija Maisa Lukkari

Museoita Pohjois-Pohjanmaalla, toim. Päivi Haapasaari, Pohjois-Pohjanmaan museo 2002

Marita Kokko: Museo tarinoi tutuiksi rahapulkan ja suosukset. Iijokiseutu 21.6.2001

Outi Pulkkinen ja Pasi Turpeinen, Pudasjärven kotiseutumuseon rakennusinventointi heinäkuussa 1980, rakennusinventointilomakkeet

Pudasjärven kotiseutumuseo -esite

Suullista tietoa antanut Birgit Tolonen 10.10.2005.

kohteen nimi: **Riekin ja Paavolan talot**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-409-3-45

kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1722-1808

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pudasjärven kirkon ympärillä sijaitseva valtakunnallisesti merkittävä kulttuurimaisema, johon kirkollisten rakennusten lisäksi kuuluvat perinteistä maaseuturakentamista edustavat RIEKIN ja PAAVOLAN talot, viljelykset, Pudasjärvi, kotiseutumuseo sekä maisemallisesti merkittävä tieosuus kirkon ja edellä mainittujen talojen kohdalla.

Vanha pihapiiri Siuruantien varrella Pudasjärven kirkon läheisyydessä. Pihapiiriin kuuluu Riekin ja Paavolan talot, vanha matkatali sekä navetta. Tyhjiillään oleva matkatali on arviolta 1700-luvulta. 1802 rakennettu Paavolan talo on asumattomana. Rakennuksessa on vaihteleva punainen julkisivulaudoitus, valkoiset nurkkalaudat sekä kaksi jälkeinpäin rakennettua kuistia. Riekin talo rakennettiin 1826 ja rakennuksen toinen puoli on asuinkäytössä. Rakennuksen julkisivussa on vaaleanvihreä pysty-laudoitus sekä kaksi eteiskatosta, joista toisen päätykolmiossa on kullanvärinen koristeaihe. Talojen ja järven välissä on viljelyksiä.

historia:

Paavolaan tehtiin huopakatto 1991, Riekin rakennukseen kesällä 1959. Riekin lautaverhous uusittiin 1950-luvulla. Rakennus toimi jääkärietappina 1915-17.

arviointi:

MRKY2015: Ht,R,M

lähteet:

Pauli Rieki (17.6.2013)

kohteen nimi: **Riihelä**
 kunta: Pudasjärvi
 kiinteistötunnus: 615-409-20-4
 kylä/k.osa: Pudasjärvi
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

1900-luvun alusta perityvä pieni eheä pihapiiri, johon kuuluvat hirsiset asuinrakennus, navettarakennus, aitta ja entinen savusauna 1900-luvun alusta ja puolikorsu 1950-luvun taitteesta. Rakennukset ovat säilyneet hyvin vanhassa asussaan ja muodostavat ehjän kokonaisuuden.

historia:

Aukusti Karppinen osti Riihelän tilan vuonna 1913 silloiselta Ab Uleå Oy:ltä. Yhtiö omisti läheisen Mäkelän tilan, josta Riihelä erotettiin. Mäkelän ja Riihelänkin maat olivat alun perin osa vanhaa Selpakan (Källbacka eli Lähteenmäki) tilaa. Karppisen tilalla harjoitettiin pienimuotoista maanviljelystä.

Ensiksi Aukusti Karppinen rakensi pirtin vuonna 1913. Päärakennusta jatkettiin kahteen otteeseen: ensiksi keittiö ja porstua ja viimeksi länsipäätyyn kamari ja kahveri eli kylmäkamari. Rakennuksen uunit ovat jäljellä ja rakennuksessa ei ole vesijohtoja.

Karppinen oli pitkään Ab Uleå Oy:n työnjohtajan, Arthur Härkösen hevostuskina. Myös Aukusti Karppisen pojat olivat metsäyhtiöillä töissä, esimerkiksi Kalle Karppinen oli pitkään Oulu-yhtiön työnjohtajana.

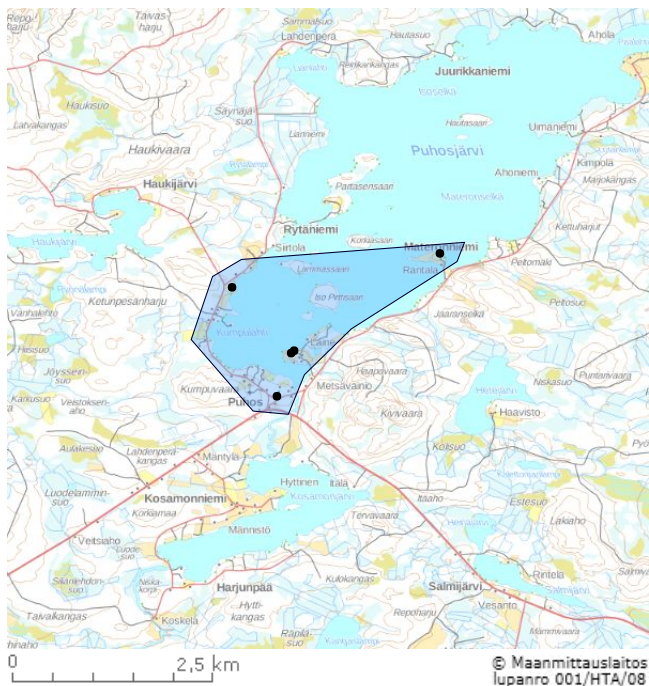
Riihelän pihapiiriin kuuluvat päärakennus, navettarakennus, aitta, entinen savusauna, leikkimökki, kammi, hirsikatos, vaja ja pulpettikattainen käymälä. Navettarakennuksen takana olleet hirsinen talli ja heinälato on purettu 1980-luvulla.

Hirsisen navettarakennuksen keskellä on varsinainen navetta ja pohjoispäässä lampola. Rakennuksen eteläpäätyyn on rakennettu rankorakenteinen sauna vuonna 1960. Sitä ennen tilalla oli savusauna, joka sijaitsee Nuorisoseuran talon, Havulan rajan lähellä.

Järvelle viettävässä törmässä on pieni mökki, puolikorsu, 1950–60-lukujen taitteesta. Rankorakenteinen punainen leikkimökki on 1960-luvulta.

arviointi:

MRKY2015: R,S

alueen nimi: **Puhos**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Puhos
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Lahtela
 Mannisen aitat
 Merjä
 Puhoksen koulu
 Timosen aitat

kuvaus:

Puhoksen kylä sijaitsee Pudasjärven kunnan kaakkoisosassa, noin 60 kilometriä Pudasjärven kirkolta. Puhoksen ensimmäiset uudisasukkaat asettuivat Puhosjärven ja Kosamojärven rannoilla oleville niemille 1500-luvun lopulla.

Perinteistä viljelysmaisemaa ja vanhaa talonpoikaisrakentamista on säilynyt mm. Parkkisessa, Mannisessa, Timosessa ja Meriässä. Kylän keskeisen paikan muodostaa Puhoksen koulu.

kohteen nimi: **Lahtela**
 kunta: Pudasjärvi
 kiinteistötunnus: 615-410-3-57
 kylä/k.osa: Puhos
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: moniperiodinen
 ajoituslaji: vilja-aitta 1700-l, asuinrakennus 1800/1900-l, navetta 1962
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Lahtelan tila on erotettu Mannisen vanhasta perintötilasta 22.1.1923. Sen ensimmäiset omistajat olivat Matti Manninen(1890-1960) ja Lydia (o.s. Väänänen 1892-1959) Manninen.

Lahtelan asuinrakennus on rakennettu useassa eri osassa eri aikoihin. Vanhimmat osat ovat 1800-luvun loppupuolelta, uusin osa on 1940-luvun loppupuolella rakennettu pirtti. Rannalla seisoo 1700-luvulta peräisin oleva aitta. Navetta on rakennettu 1960-luvun alussa.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

kohteen nimi: **Mannisen aitat**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-410-3-59
kylä/k.osa: Puhos
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1618-1721
ajoitusselite: Vilja-aitta vuodelta 1680 ja pariaitta 1700-luvun alusta
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Mannisen vilja-aitta on seinään kaiverretun vuosiluvun mukaan rakennettu vuonna 1680. Aitan tuohikate muutettiin pärekatteeksi 2000-luvun alkuvuosina. Pariaitta on lattiarakenteiden perusteella rakennettu 1700-luvulla.

historia:

Puhokselle 1590-luvulla muuttanut ensimmäinen uudisasukas Heikki Aaponpoika Manninen valitsi asuinpaikakseen Puhosjärveen pistävän niemen, Puhosniemen. Niemeä alettiin kutsua Mannisenniemeksi. Jo vuoden 1608 maantarkastuksessa Mannisen veroluvuksi määrättiin neljännesmanttaali ja se nostettiin kolmannesmanttaaliin vuonna 1631. Mannisen tila jaettiin kahdeksi taloksi noin vuonna 1634, jolloin muodostuivat Vanha Manninen (myöh. Parkkinen ja Vainio) ja Uusi Manninen eli nykyinen Manninen.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

lähteet:

Puhos - kylämme historia. Toim. Juhani Turpeinen. Oulu 2005.

kohteen nimi: **Merjä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-410-21-2
kylä/k.osa: Puhos
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
ajoitusselite: Päärakennus valmistunut 1927/1932
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Puhosjärven länsirannalla sijaitse Merjä on perimätiedon mukaan kylän vanhin asuinpaikka. Siellä kerrotaan pitäneen majaan jo 1500-luvun puolivälin jälkeen meren rannalta tulleen asukkaan, todennäköisesti pyyntimatkoillaan ollut kalastaja ja erämies. Rannikolta tulleen asukkaan perinnöksi on jäänyt meri-sanasta tullut paikannimi Merjä ja maatuneita tulisijojen raunioita.

Pysyvämpi asuminen Meriässä alkoi 1820, jolloin paikalle perustettiin Mannisen perintötalon mäkitupa. Meriän mäkitupa vahvistettiin valtion kruununmetsätörpäksi 9.4.1869. Merjä erotettiin itsenäiseksi tilaksi vuonna 1930 ja merkittiin maarekisteriin 29.9.1934.

Samoihin aikoihin valmistui tilan asuinrakennus kahdessa vaiheessa: pirttipää on rakennettu 1927 ja keittiö ja kamaripää vuonna 1932. Pihapiirissä on eri aikoina rakennettuja ulkorakennuksia 1800-luvulta lähtien.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

lähteet:

Simo Vainio: Merjä. Puhos - kylämme historia. Oulu 2005.

kohteen nimi: **Puhoksen koulu**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-410-7-8
kylä/k.osa: Puhos
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: 1952/1953
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Puhoksen kansakoulu on rakennettu vuosina 1952- 1953. Sen on suunnitellut rakennusmestari J. Karvonen. Koulu on kolmikerroksinen tiilirunkoinen rakennus, jonka toisessa päässä on luokkatiloja ja toisessa päässä asuntoja. Puhoksen koulun vihkiäisiä vietettiin 6.12.1953.

Koulurakennuksen lisäksi pihapiirissä on entinen oppilasasuntola/ruokalarakennus, terveydenhoitajan vastaanottorakennus (jossa on toiminut myös Puhoksen posti), sekä käymälä/varastorakennus.

historia:

Puhoksen ensimmäinen kansakoulu aloitti toimintansa Puhosniemellä Aatami Mannisen pirtissä keväällä 1929. Vuonna 1933 koulu siirtyi vuokralle Matti Parkisen taloon ja toimi siellä sota-ajan alkuun saakka. Toisen maailmansodan jälkeen Puhoksen kansakoulu siirtyi Kosamonniemelle Hyttisen eli Jussilan talon vanhaan pirttiin, jossa se toimi vuosina 1947-1952.

Puhoksen kansakoulu sai omat tilat vuonna 1953, jolloin valmistui J. Karvosen suunnittelema kolmikerroksinen tiilirunkoinen koulurakennus. Puhoksen koulun vihkiäisiä vietettiin 6.12.1953. Koulu aloitti toimintansa jo vuonna 1952 valmistuneessa puurakennuksessa, josta myöhemmin tuli koulun ruokala ja oppilasasuntola.

Puhoksen uusi kansakoulu oli kahdeksanluokkainen käsittäen alakoulun, yläkoulun ja jatkokoulun. Vuodesta 1967 lähtien Puhoksen kansakoulussa opetettiin enää kuutta vuosiluokkaa. Enimmillään Puhoksen koulussa oli noin 200 oppilasta.

Puhos on pinta-alaltaan laaja kylä, joten oppilaita kansakouluun saapui pitkienkin matkojen takaa. Koska kulkuyhteydet olivat huonot, täytyi kansakoulun yhteyteen rakentaa oppilasasuntola, joka oli toiminnassa vuoteen 1970 saakka. Siinä vaiheessa vanha oppilasasuntola muutettiin vanhusten asunnoiksi. Alakerrassa toimivat sen jälkeen edelleen koulun keittiö, ruokala ja veistoluokka. Vanha oppilasasuntola tuhoutui tulipalossa 1990-luvun alussa mutta se rakennettiin uudelleen ulkonäöllisesti pitkälti samanlaisena.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:

Puhos - kylämme historia. Toim. Juhani Turpeinen. Oulu 2005.

kohteen nimi: **Timosen aitat**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-410-6-17
kylä/k.osa: Puhos
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Uudisasukas Niilo Niilonpoika Timonen asettui luonnonkauniille Puhosjärven niemelle 1600-luvun ensimmäisinä vuosina. Niemi sai hänen mukaansa nimekseen Timosenniemi ja talo sai nimekseen Timonen. Timosenniemen nimi vaihtui historian saatossa Materonniemeksi mutta Timosen talo säilytti nimensä.

Timosen pihapiirissä on säilynyt kaksi vanhaa pientä aittarakennusta. Molemmat aitat on rakennettu jo 1700-luvulla, luultavasti heti 1700-luvun alussa. Toinen aitoista on ollut vilja-aitta ja toinen luultavasti kala / liha-aitta. Lisäksi Timosen pihapiirissä on iso 1800-luvulta peräisin oleva talli/puojirakennus, navetta 1950-luvulta ja asuinrakennus 1900-luvun alusta.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Puhos - kylämme historia. Toim. Juhani Turpeinen. Oulu 2005.

alueen nimi: **Kouva**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Sarajärvi
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Latva-Kouva

kuvaus:

Kouva-Latvakouvan nauhakylä sijaitsee Perävaaralle vievän tien varrella, osittain Kouvansaaran juurella. Kylän ensimmäiset talot – Kouvot – on perustettu noin 200 vuotta sitten. Useita vanhoja hyvin säilyneitä hirsirakennuksia. Metsän rajaama viljelysmaisema.

Latva-Kouvan erämaa/yksittäistalo sijaitsee kaukana muusta asutuksesta Latvakouvalla.

kohteen nimi: **Latva-Kouva**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-411-31-6
kylä/k.osa: Sarajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Aitta; Asuinrakennus; Lampola; Lato; Liiteri; Navetta;

kuvaus:

Latvakouvan erämaatalo on entinen mäkitupa ja kruununmetsätorppa. Metsähallituksen lähteiden mukaan Latvakouvan mäkitupaa perustettiin vuonna 1804. Se sijaitsee Kouvan kylässä, Latva-Kouvanvaaran länsirinteellä, Latva-Kouvanjärven koillispuolella. Pihapiiri sijaitsee Syötteen kansallispuiston sisällä luonnonsuojelualueella. Elämä erämaatorpassa oli taistelua luonnonvoimia vastaan ja niinpä Latvakouvan torppakin autioitui suurten nälkävuosien jälkeen vuonna 1868.

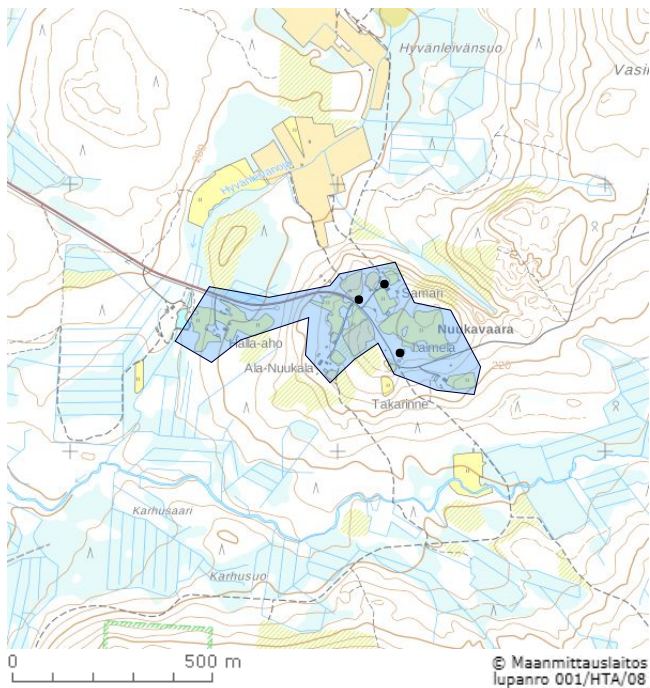
Mäkituvasta kruununmetsätorpaksi Latvakouva muutettiin 1870-luvun alkupuolella, kun Matti Ollinpoika Kynsijärvi solmi Metsähallituksen kanssa torppasopimukset sekä Latvakouvan että Rytivaaran torppiin. Kynsijärven jälkeen Latvakouvan kruununutorpparina jatkoi vuodesta 1881 Abraham Jaakonpoika Granlund ja vuodesta 1904 Kortetjärven suku useita vuosikymmeniä.

Latva-Kouvan tila on ollut viimeiset vuosikymmenet vapaa-ajan asuntona, yksityisenä suojelualueena tilan maat ovat olleet vuodesta 1992 lähtien.

Latva-Kouvan erämaataloa ympäröivät piharakennukset ja pienet peltotilkut. Hirsirunkoisen asuinrakennuksen lisäksi pihapiirissä on kaksi aittaa, navetta, lato ja liiteri.

arviointi:

MRKY 2015; H, Ht, M, R

alueen nimi: **Nuukavaara**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Sarajärvi
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

36-1
 Samari
 Taimela

kuvaus:

Pudasjärvellä harvinainen vaara-asutus ja viljelysmaisema jo 1700-luvulta. Vaaralla on ollut seitsemän tilaa, joista neljässä asutaan vielä. Pienet talojen ympärillä olevat viljelysaukeat ja metsäsaarekkeet vuorottelevat kyläraitin maisemassa.

Nuukavaaran vanha rakennuskanta on harventunut 2000-luvulle tultaessa. Vanhaa rakennuskantaa on jäljellä Samarin, Halla-Ahon, Taimelan ja Takarinteen pihapiireissä.

kohteen nimi: **36-1**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-411-36-1
kylä/k.osa: Sarajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Nuukavaarantien varressa Samarin pihapiiriin kääntyvän tienristeyksessä sijaitseva autio pihapiiri. Asuinrakennus on rakennettu 1900-luvun alkuvuosikymmenillä ja pellon laidassa sijaitseva aitta suunnilleen samoihin aikoihin.

kohteen nimi: **Samari**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-411-36-2
kylä/k.osa: Sarajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

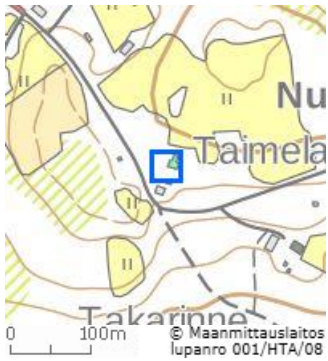
kuvaus:

Samarin pihapiiri sijaitsee Nuukavaaran pohjoisrinteellä. Pihapiirissä on 1900-luvun alkupuolella rakennettu asuinrakennus. Hirsirunkoinen rakennus on vuorattu pystyrimalaudoituksella ja maalattu punaiseksi. Satulakaton katemateriaalina on kolmiorimahuopa. Ikkunat ovat kuusi- ja yhdeksänruutuiset. Etupuolella on umpikuisti.

Pihapiirissä on asuinrakennuksen lisäksi hirsirunkoinen kookas liiteri/puojirakennus, aitta ja uudempia ulkorakennuksia.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

kohteen nimi: **Taimela**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-411-33-4
kylä/k.osa: Sarajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Taimelan pihapiiri sijaitsee Nuukavaaran päällä. Tilan hirsirunkoinen asuinrakennus on rakennettu useammassa osassa ja siihen on tehty huomattavia muutoksia. Vanhimmat osat lienevät 1800-luvun loppupuolelta. Vastapäätä asuinrakennusta sijaitseva ulkorakennus on lähes romahtanut.

alueen nimi: **Ruuhensuo**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Sarajärvi
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Ruuhensuo on edustava, yhtenäinen ja hyvin ominaispiirteensä säilyttänyt esimerkki jälleenrakennuskauden lopulla rakennetusta asutustilakylästä. Kylä sijaitsee Pudasjärveltä Posiolle johtavan maantien varrella. Kylästä avautuu paikoin hienoja laajoja näkymiä ympäröivään vaaraisemaan. Pihapiirit sijaitsevat tien varsilla pienialaisten viljelysalueiden ja metsäalueiden katkomana harvana nauhana. Ne muodostavat tien varsille muutamista pihapiireistä koostuvia ryppäitä.

Ruuhensuon asuinrakennukset ovat asutustiloille yleisesti tyypillisistä asuinrakennuksista poiketen matalia, yksikerroksisia ja perushahmoltaan laatikkomaisia. Tyypipiirustusten pohjalta rakennetut rakennukset ovat keskenään hyvin samankaltaisia. Rakennuksille alkujaan tyypilliset ominaispiirteet ovat säilyneet hyvin. Pihapiireissä on asuinrakennusten lisäksi myös talousrakennuksia. Kohteiden päivitysinventointi on tekemättä.

historia:

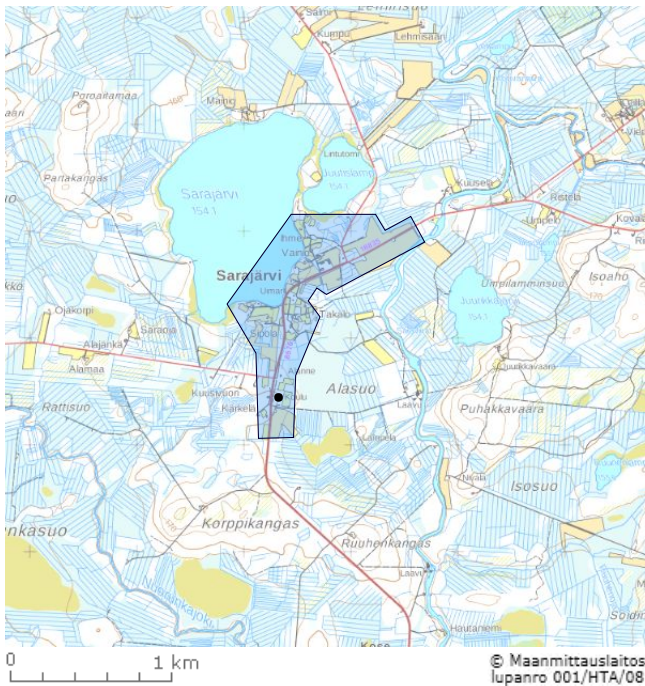
Ruuhensuon asutusalueen perustamisen taustalla on vuonna 1958 annettu maankäyttölaki, jonka tarkoituksena oli hankkia maata viljelys-, asuntoviljelys-, kalastus- ja asuntotilojen ja -tonttien perustamiseen sekä lisäalueita jo perustetuille tiloille. Maata saatiin valtion maasta ja yksityisiltä. Toiminnan rahoittaminen tapahtui lähinnä valtion asutusrahaston turvin. Asutustoiminnalla pyrittiin muokkaamaan maanomistussuhteita tarkoituksenmukaiseksi katsottuun suuntaan.

Asutustiloja perustettiin Pudasjärvellä 1950- ja 1960-luvulla pääasiallisesti kunnan pohjoisosaan suurille suoalueille Siuruan, Livon ja Sarajärven vanhojen kylien alueilla: Asmuntin, Kivisuon, Tuhansuon ja Ruuhensuon asutusalueet, joskin asutustoimintaa oli muuallakin mm. Jaalangan ja Malisensuon asutusalueet.

Sotien jälkeinen asutustoiminta oli Pudasjärvellä voimakkainta koko Suomessa. Maatilojen määrä oli v. 1960 jo 2 260 kpl.

arviointi:

Mrky 2015: H

alueen nimi: **Sarajärvi**
pääas. kunta: Pudasjärvi
pääas. kylä/k.osa: Sarajärvi
tyyppi: agraarimaisema
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Sarakylän koulu

kuvaus:

Viljelysmaisema Sarajärven ja Livojoen tuntumassa. Vanhaa rakennuskantaa on säilynyt Takalon ja Ihmeen pihapiireissä.

Sarakylän alueelta on löytynyt asutuksen merkkejä kivikaudelta, useiden tuhansien vuosien takaa. Vakituksista asutuksesta on tietoja 1500-1600-luvuilta alkaen. Pitkään väkimäärä pysyi pienenä. Vasta asutusalueiden perustaminen alkoi lisätä sitä. Sarakylän asukasmäärä on ollut Enimmillään, jopa parissa tuhannessa, 1960-luvun alkupuolella. Pitkäaikainen kunnallispäättäjä Kalle Sarala suunnitteli tosissaan Sarakylän erottamista omaksi pitäjäksi 1930-luvulla. Kylän lisäksi hän mieli mukaan naapurikylä myös Ranuan puolelta.

Oma hautausmaa on Sarakylässä ollut vuodesta 1927. Siunauskappeli rakennettiin Nuorunkakankaalle 1976. Kansakouluja Sarakylän alueella oli enimmillään viisi. Oppilaita niissä oli v.1960 yhteensä 303. Nyt määrä on noin kymmenesosa siitä, vaikka ainoaan jäljellä olevaan kouluun kuljetetaan oppilaita myös naapurikylistä Yli-Livolta ja Metsälästä. Nyt väkeä Sarakylässä on noin 400.

kohteen nimi: **Sarakylän koulu**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-411-3-6
kylä/k.osa: Sarajärvi
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1921/1966
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Sarakylän koulu aloitti toimintansa Saralan pirtissä syksyllä 1918. Koulutyön alkaessa oppilaita oli 21 ja opettajana toimi Iida Ylitalo. Kylälle haluttiin kovasti koulurakennusta ja se valmistui loppuvuodesta 1921. Uusien asutusalueiden perustamisen seurauksena 1930-luvulla oppilasmäärä kasvoi. Voimakkaan kasvun myötä Pisteessä ja Kouvan koulupiirit perustettiin v.1945. Silloin myös Haapalan ja Varpuvaaran koulupiirit aloittivat toimintansa. Sarakylän koulun oppilaiden lukumäärä säilyi samalla tasolla 1930-luvulta 1950-luvun alkuun. Kun sotien jälkeiset suuret ikäluokat tulivat kouluikänsä, lähti oppilasmäärä valtavaan nousuun. Sarakylän koululle lisättiin opettajanvirkoja. Myös koulun tilat alkoivat käydä ahtaaksi, joten tarvittiin lisää opetustiloja. Koska rakentaminen vie oman aikansa, vuokrattiin luokkatilaa lähitaloista Robert Saralalta ja Olavi Gomanilta.

Vuosien kuluessa Varpuvaaran koulupiiri lakkautettiin ja oppilaat sieltä siirtyivät Sarakylän koululle. Koska suurella osalla kylän oppilaista koulumatkan kulkeminen päivittäin olisi ollut liian raskasta, perustettiin oppilasasuntola, joka sijaitsi Takalossa. Oppilasasuntola kuitenkin lakkautettiin vajaan kymmenen vuoden kuluttua, jolloin kaikille oppilaille pystyttiin järjestämään päivittäinen kyyditys koululle ja kotiin.

Vuonna 1966 koulu pääsi vihdoin alkamaan laajennetuissa tiloissa. Laajennuksen myötä Sarakylän koululla oli neljä luokkahuonetta, kirjasto, voimistelusalali ja askarteluhuone sekä keittola.

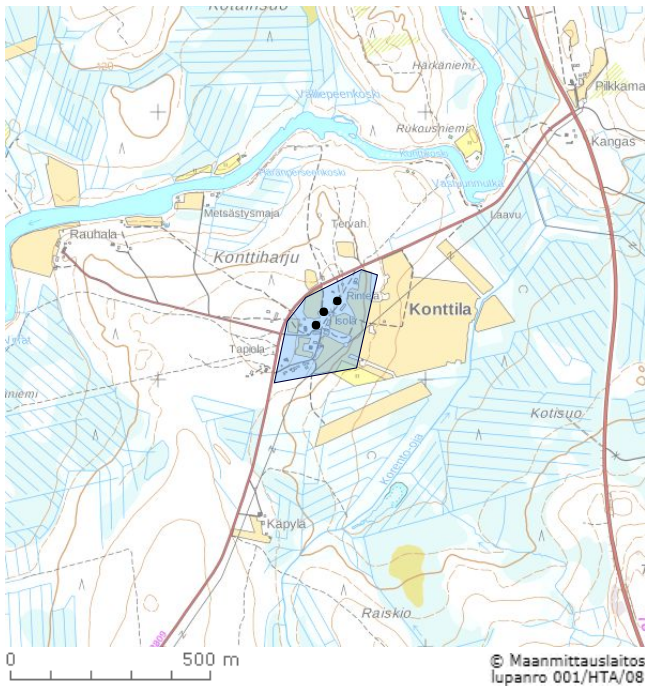
Vuosikymmenten kuluessa oppilaat kuitenkin vähentyivät ja opettajien virkoja jouduttiin lakkauttamaan. Sarakylän koulusta tuli kaksiopeettajainen koulu syksyllä 1993.

Kun sisäliikunnan merkitys korostui, alkoivat kyläläiset haaveilemaan liikuntahallista. Sen myötä saataisiin koululaisille hyvät sisäliikuntatilat ja myös aikuisille iltaisiin. Kylätoimikunta alkoi ottaa selvää liikuntahallin mahdollisesta rakentamisesta ja niinpä marraskuussa 1993 otettiin käyttöön Sarakylän koulun liikuntahalli. Samalla tehtiin muutoksia myös koulun muissa tiloissa mm. keittiössä.

Syksyllä 1999 Pisteessä koulu lakkautettiin, joten Sarakylän koululla lisääntyi oppilasmäärä ja lisättiin koululle myös yksi opettajan paikka. Tänä päivänä kaikki kylän oppilaat käyvät koulua Sarakylän koululla.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

alueen nimi: **Konttiharju (Konttila)**

pääas. kunta: Pudasjärvi

pääas. kylä/k.osa: Siurua

tyyppi: kyläympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Isola
Konttila
Rintelä

kuvaus:

Konttiharjun eli Konttilan kyläalue sijaitsee Siuruanjokivarressa Yli-Siuruan kylässä. Viljelymaisemassa sijaitsevaa perinteistä rakennuskantaa on jäljellä Konttilan, Isolan ja Rintelän pihapiireissä.

Siurua on Pudasjärven kaupungin luoteisosassa sijaitseva, pinta-alaltaan varsin laaja kylä. Kylän asutus on keskittynyt suurelta osin sen läpi virtaavan Siuruanjoen rantatörmille, joskin oman osansa asujaimistosta ovat keränneet sotien jälkeen perustetut asutusalueet Kalliosuo, Asmunti ja Liekokylä. Siurua jakaantuu edelleen Yli-Siuruun ja Ala-Siuruun, jotka nimensä mukaisesti sijaitsevat joen ylä- ja alajuoksulla. Yli-Siuruun kuuluu myös Ranuantien varrella sijaitseva Kokkokylä.

Aittojärven ja Kipinän kylien ohella Siurua on ensimmäisiä suomalaisasutusta keränneitä kyliä Pudasjärvellä. Siuruan nimen alkuperästä ollaan montaa mieltä, mutta vahvimpana ehdokkaana pidetään muinais-skandinaavista sanaa sior, joka merkitsee järveä, vettä. Toinen varteenotettava vaihtoehto on sanan saamelainen alkuperä, jolloin nimi juontaa juurensa sanasta tsievra 'karkea sora, rantakivikko' tai sanasta tjeures 'saukko'.

Siuruan pohjoislaidalla sijaitsee yksi Euroopan suurimpia soidensuojelualueita, Litokaira. Kylä on muutoinkin hyvin suovaltainen, joka taas tuo kylään kesäisin suuret määrät hillastajia (suomuurain, lakka) ja syksyisin hanhia saalistavia metsästäjiä. Kylän korkein kohta on reilusti suolakeuksien yläpuolelle kohoava Puolakkavaara aivan Litokairan eteläosassa. Vaara on ollut aikoinaan saari jääkauden jälkeen mudostuneessa makeavetisessä Litorinameressä. Siurualla sijaitsee myös EU:n vanhin kallioperä sekä taiteilijan, mediapersoonan Kari "Tykylevits" Tykkyläisen ja hänen perheensä ateljeekoti.

Lähde: <http://www.pudasjarvi.fi/kaupunki-info/kylat/siurua>

kohteen nimi: **Isola**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-412-191-6
kylä/k.osa: Siurua
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Siuruanjokivarren Konttiharjulla sijaitseva Isolan pihapiiri muodostuu 1800- ja 1900-lukujen taitteessa rakennetusta hirsirunkoisesta asuinrakennuksesta sekä hieman nuoremmasta ulkorakennuksesta.

arviointi:

MRKY 2015; M

kohteen nimi: **Konttila**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-412-23-38
kylä/k.osa: Siurua
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
ajoitusselite: vanha asuinrakennus 1700- ja 1800-luvuilta, uusi asuinrakennus 1940-l
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Konttiharjun raitilla sijaitseva talouskeskus. Konttilan vanhan asuinrakennuksen vanhempi osa on rakennettu 1800-luvun alussa, mahdollisesti jo 1700-luvun loppupuolella. Jatko-osa on rakennettu 1900-luvun alussa. Pihapiirissä on uudempi asuinrakennus, joka on valmistunut 1940-luvun lopulla, betonitiilinavetta 1940/1950-luvuilta sekä uudempia talousrakennuksia.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

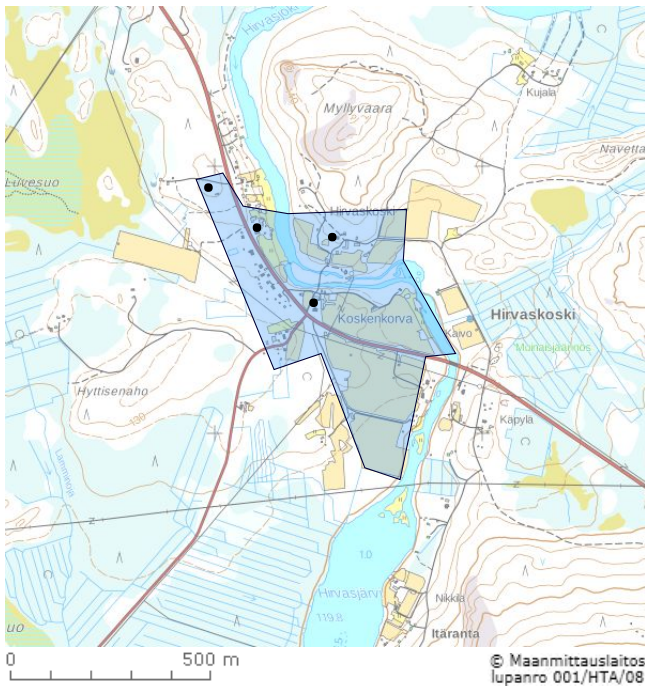
kohteen nimi: **Rintelä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-412-22-23
kylä/k.osa: Siurua
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Rintelän pihapiiri sijaitsee Konttiharjun pohjoispäässä. Perinteiseen pohjoispohjalaiseen tyyliin rakennetussa pihapiirissä on asuinrakennus (rakennettu luultavasti kahdessa osassa 1800-luvulla), kivenavetan rauniot (1800-l), pitkä hirsirunkoinen ulkorakennus 1800-luvun lopulta (talli, puoji, liiteri, kärryvarasto), kaksi aittaa (1800-l), riihi ja latoja.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

alueen nimi: **Hirvaskosken ruukin alue**

pääas. kunta: Pudasjärvi

pääas. kylä/k.osa: Sotkajärvi

tyyppi: teollisuusympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Hirvaskosken kartano

Hirvaskosken rukoushuone

Koskenkorva

Mummula

historia:

Hirvaskosken tilan tunnettu historia on saanut alkunsa 1841 Timosen sahan perustamisella. Sahan perustajat Anders Ramberg, Carl Ramberg ja Samuel Åström perustivat sahan yhteyteen myös rautaruukin samoihin aikoihin. Timosen ruukin perustamisessa oli mukana myös Pudasjärven entinen nimismies E.F. Wallenius. Ruukin tarpeeseen ostettiin Timosen tilan lisäksi tilat Leskelä, Pikkarainen, Laakkonen, Pitkäperä, Korento ja Riihiaho. Metsäalaa ruukki tarvitsi polttoaineen tuottamista varten, sillä alueen talonpojat eivät puuta myyneet ruukille; tervan polttaminen oli paljon kannattavampaa. Raudan laatu- ja kannattavuusongelmista huolimatta ruukin toiminta jatkui ja muuttui voittoa tuottavaksi vuoden 1853 paikkeilla, jolloin ruukin omistajaksi tuli Leonard Candelin. Ilmeisesti Åström ja Wallenius möivät tuolloin osuutensa Candelinille. Nämä sahan ja ruukin alkuvaiheen omistussuhteet vaihtelevat eri lähteissä.

Aluksi Timosen sahan sahaoikeus oli 2000 tukkia vuodessa, mutta määrä nousi 5000 tukkiin vuonna 1845. Sahan jätteinä saadut tukkien pinnat käytettiin rautaruukin tarpeisiin. Suuri osa ruukin tuotannosta myytiin omaan pitäjään, mutta rautaa vietiin jopa Venäjälle.

Candelin myi osan Hirvaskosken tuotantolaitoksista näiden hoitajana vuodesta 1853 toimineelle August Ekmanille vuonna 1858. Ekmanin toimesta Hirvaskoskelle tulivat töihin tämän sisaren pojat Herman ja John Nordblad. Vuonna 1864 sahan ja ruukin hoitaja Herman Nordblad meni naimisiin Carolina Johanna (Hanna) Uhleniuksen kanssa. Carolina Johanna Uhlenius, äitinsä puolelta Candelineja, oli tullut Hirvaskoskelle taloudenhoitajaksi. Ruukinpatruuna Herman Nordblad osti ¼ osuuden Hirvaskosken sahasta ja tilasta vuonna 1880. Rapistunut ruukki ei ollut enää tuolloin toiminnassa, sillä se paloi vuonna 1877 ja tulipalon jälkeen ruukin toimintaa ei enää jatkettu. Sahatoiminta kuitenkin jatkui ruukin palon jälkeenkin.

Herman Nordblad kuoli vuonna 1886 ja kahdeksan vuotta myöhemmin (v. 1894) leski Carolina Johanna osti Candelineilta loput ¾ Hirvaskosken tilasta ja sahasta. Sahankin toiminta oli tuolloin jo loppunut. Sahatoiminnan hiipuesssa Hirvaskosken tilalla keskityttiin voimaperäiseen ja uudenaikaiseen maatalouteen. Muun muassa tilan meijeriin hankittiin ensimmäisten joukossa metalliset maitopytyt vanhojen epähygieenisten puusta valmistettujen astioiden tilalle. Samoihin aikoihin alettiin maito jäähdyttää jääastioissa ja siten saatiin voi kimuttua kermasta, joka ei ollut ehtinyt hapantua.

Nordbladien vanhin tytär Anna Maria avioitui Ruotsissa agronomi Hjalmar Holmströmin kanssa vuonna 1885. Anna Holmström muutti miehensä ja poikiensa kanssa Hirvaskoskelle 1894 tarkoituksenaan ostaa Hirvaskosken tila äidiltään Carolina Johanna Nordbladilta. Äitinsä tavoin Anna Holmström jäi leskeksi jo varhain. Hänen miehensä Hjalmar kuoli tapaturmaisesti vuonna 1898. Samana vuonna Carolina Johanna myy Hirvaskosken tilan tyttärelleen suullisella sopimuksella. Kirjallisesti kauppa tehtiin vasta vuonna 1905. Ennen kuolemaansa Hjalmar toi uusia tuulia Pohjois-Suomen maatalouteen. Hänen toimestaan hankittiin mm. Pohjois-Suomen ensimmäinen niittokone Hirvaskosken tilalle.

Anna Holmström pyöritti tilan toimintaa rautaisella otteella ensin yksin ja myöhemmin viiden poikansa avustuksella. Tilanhoitajaksi Hjalmarin kuoleman jälkeen tuli Heikki Lahti. Oulun läänin talousseura perusti karjanhoito- ja meijerikoulun Hirvaskosken tilalle vuonna 1899. Koulun johtajana toimi Ruukin Rouva Anna Holmström, jonka tiukassa valvonnassa oli kerrallaan viisi oppilasta. Koulua pidettiin tilan satapäisen karjan asuttamassa kavinavetassa vuoteen 1909 saakka. Hirvaskosken hevöskäyttöisen meijerin voin laatu oli hyvä ja niinpä voita vietiin Turun kautta Puolaan ja jopa Englantiin saakka.

Anna Holmström emännöi Hirvaskosken tilaa vuoteen 1933 saakka. Tuolloin hän möi koko tilan viidelle pojalleen. Hirvaskosken Mammu eli Anna Holmström kuoli marraskuussa 1936. Tilan pinta-ala oli kaupan ja jaon aikaan vielä yli 2000 ha, vaikka siitä oli erotettu kaksikymmentäyksi torppaa eli n. 460 ha vuonna 1922.

Hirvaskosken tila sahan aikaisine pääarakennuksineen tuli jaossa Ossian Holmströmille, joka poikamiehenä hoiti tilaa vuoteen 1945 saakka. Ossian rakensi tilalle 1930-luvulla uuden pienemmän navetan, jossa oli tilaa 13 lehmälle ja nuorkarjalle. Navetta edusti aikansa uutta tekniikkaa, mm. juottojärjestelmänsä ansiosta. Kosken yhteyteen veljekset rakensivat sahan ja myllyn paikallisia tarpeita varten. Tähän samaan vesirattaaseen liitettiin myös dynamo, jonka seurauksena Hirvaskoskelle saatiin sähkövalot jo 1920-luvulla. Tästä pienestä dynamosta sai alkunsa Hirvaskosken sähköyhtiö, joka on toiminnassa ja tuottaa sähköä vedestä edelleenkin. Sotien jälkeen vuonna 1945 Ossian möi Hirvaskosken tilan veljensä Arthurin pojille Osmo ja Jussi Holmströmille ja Hirvaskoskelle muutti asumaan Osmo vaimonsa Marjatan (os. Rautio) kanssa. Osmon ja Marjatan aloittaessa Hirvaskoskella elettiin sodan jälkeistä aikaa, ja tuon ajan vaikeus näkyy myös Hirvaskosken tilan historiassa. Lypsykarjaa Hirvaskoskella oli aina vuoteen 1977 saakka ja se toi tilalle elannon metsätalouden lisäksi. Oma erityisen tärkeä merkitys tilalle oli myös sähköyhtiöllä lisätulon tuojana. Lypsykone tilalle tuli jo varhaisessa vaiheessa eli vuonna 1953.

Peltoalaa oli viljelyksessä n. 15 ha. Tämän lisäksi heinää tehtiin myös jokivarsien niityiltä. Säilörehun tekoon Osmo rakennutti "AIV-torin", pyöreän betonirakennelman navetan seinustalle. Tornissa piti säilörehun säilyä ja olla helposti käytettävissä. Lukuisista epäilijöistä huolimatta rakennus onnistui ja helpotti tilan säilörehun käsiteltävyyttä. Tilan ensimmäinen traktori hankittiin yhdessä Mummulan ja Koskenkorvan tilojen kanssa 1960-luvun alkupuolella. Traktori ei kuitenkaan heti vienyt hevosen paikkaa, sillä Osmon mielestä hevosella oli traktoria parempi tehdä osa töistä. Tällaisia töitä olivat mm. talvella heinänajo Hirvasniemi- nimisestä saaresta. Talon viimeinen hevonen nimeltään Neiti sai asua tallissa 1960-1970 lukujen vaihteeseen saakka.

Lampaita tilalla on ollut pisimpään, vuoteen 1991 saakka. Lypsylehmien jälkeen tilan kotieläintuotanto keskittyi naudanlihan tuotantoon. "Mulleja" Hirvaskoskella kasvatettiin 1980-luvun puoliväliin saakka ja viimeisten nautojen jälkeen navettaan laitettiin karsinat lampaita varten. Lammastalous oli siis päätuotantosuuntana puolenkymmentä vuotta.

Muita kotieläimiä Hirvaskosken tilalla oli, kuten muillakin tiloilla tuohon aikaan tapasi olla omavaraisuuden vuoksi. Kanat pitivät talon kananmunissa ja siat läskisoosissa. Koiria tilalla on ollut aina, sillä metsästäminen oli tärkeä keino saada lihaa taloon. Tilan mailla oli myös lohialtaita, joissa kasvatettiin kalaa omaan tarpeeseen. Vuonna 1975 tuli tilalle pieni kettutarha. Turkistaloutta Marjatta harjoitti 1983 vuoteen saakka.

Hirvaskosken tilan elämä hiljeni lasten lähtiessä maailmalle yksi toisensa jälkeen. Syksyllä 2004 lunasti Matti tilan perikunnalta itselleen. Osa metsistä oli vielä jakamatta edelliseltä sukupolvelta, kun tuli aika jo tehdä uutta jakoa. Matti Holmström ei Hirvaskosken tilan virallisena isäntänä ollut kauaa, sillä sukupolvenvaihdos seuraavalle sukupolvelle tehtiin jo keväällä 2006.

arviointi:

Kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettuun maisema-alueeseen Iijokivarren kulttuuri- ja luonnonmaisemat (Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet Pohjois-Pohjanmaalla. Ehdotus valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2013).

lähteet:

<http://hirvaskoski.fi/joomla/index.php/historiaa/tilan-historiikki> (7.12.2015)

kohteen nimi: **Hirvaskosken kartano**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-413-29-125

kylä/k.osa: Sotkajärvi

tyyppi: käsi- ja pienteollisuus

ajotus: 1809-1863

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Hirvaskosken ruukinkartanon pihapiiri, johon kuuluu 1830 ja 1840-lukujen taitteessa rakennettu päärakennus, iso makasiinirakennus 1800-luvun alkupuolelta, 1930-luvulla rakennettu navetta, kookkaita talousrakennuksia ja pieni puisto. Päärakennuksessa on 1800-luvun klassismin piirteitä.

Hirvaskosken tilan tunnettu historia on saanut alkunsa 1841 Timosen sahan perustamisella. Sahan perustajat Anders Ramberg, Carl Ramberg ja Samuel Åström perustivat sahan yhteyteen myös rautaruukin samoihin aikoihin. Timosen ruukin perustamisessa oli mukana myös Pudasjärven entinen nimismies E.F. Wallenius. Vuoden 1853 paikkeilla ruukin omistajaksi tuli Leonard Candelin. Ilmeisesti Åström ja Wallenius möivät tuolloin osuutensa Candelinille. Nämä sahan ja ruukin alkuvaiheen omistussuhteet vaihtelevat eri lähteissä.

Candelin myi osan Hirvaskosken tuotantolaitoksista näiden hoitajana vuodesta 1853 toimineelle August Ekmanille vuonna 1858. Ekmanin toimesta Hirvaskoskelle tulivat töihin tämän sisaren pojat Herman ja John Nordblad. Vuonna 1864 sahan ja ruukin hoitaja Herman Nordblad meni naimisiin Carolina Johanna (Hanna) Uhleniuksen kanssa. Carolina Johanna Uhlenius, äitinsä puolelta Candelineja, oli tullut Hirvaskoskelle taloudenhoitajaksi. Ruukinpatruuna Herman Nordblad osti ¼ osuuden Hirvaskosken sahasta ja tilasta vuonna 1880. Rapistunut ruukki ei ollut enää tuolloin toiminnassa, sillä se paloi vuonna 1877 ja tulipalon jälkeen ruukin toimintaa ei enää jatkettu. Sahatoiminta kuitenkin jatkui ruukin palon jälkeenkin.

Herman Nordblad kuoli vuonna 1886 ja kahdeksan vuotta myöhemmin (v. 1894) leski Carolina Johanna osti Candelineilta loput ¾ Hirvaskosken tilasta ja sahasta. Sahankin toiminta oli tuolloin jo loppunut. Sahatoiminnan hiipuessä Hirvaskosken tilalla keskityttiin voimaperäiseen ja uudenlaiseen maatalouteen. Muun muassa tilan meijeriin hankittiin ensimmäisten joukossa metalliset maitopytyt vanhojen epähygieenisten puusta valmistettujen astioiden tilalle. Samoihin aikoihin alettiin maito jäähdyttää jääastioissa ja siten saatiin voi kimmuttua kermasta, joka ei ollut ehtinyt hapantua.

Nordbladien vanhin tytär Anna Maria avioitui Ruotsissa agronomi Hjalmar Holmströmin kanssa vuonna 1885. Anna Holmström muutti miehensä ja poikiensa kanssa Hirvaskoskelle 1894 tarkoituksenaan ostaa Hirvaskosken tila äidiltään Carolina Johanna Nordbladilta. Äitinsä tavoin Anna Holmström jäi leskeksi jo varhain. Hänen miehensä Hjalmar kuoli tapaturmaisesti vuonna 1898. Samana vuonna Carolina Johanna myi Hirvaskosken tilan tyttärelleen suullisella sopimuksella. Kirjallisesti kauppa tehtiin vasta vuonna 1905. Ennen kuolemaansa Hjalmar toi uusia tuulia Pohjois-Suomen maatalouteen. Hänen toimestaan hankittiin mm. Pohjois-Suomen ensimmäinen niittokone Hirvaskosken tilalle.

Anna Holmström pyöritti tilan toimintaa rautaisella otteella ensin yksin ja myöhemmin viiden poikansa avustuksella. Tilanhoitajaksi Hjalmarin kuoleman jälkeen tuli Heikki Lahti. Oulun läänin talousseura perusti karjanhoito- ja meijerikoulun Hirvaskosken tilalle vuonna 1899. Koulun johtajana toimi Ruukin Rouva Anna Holmström, jonka tiukassa valvonnassa oli kerrallaan viisi oppilasta. Koulua pidettiin tilan satapäisen karjan asuttamassa kivinavetassa vuoteen 1909 saakka. Hirvaskosken hevoskäyttöisen meijerin voin laatu oli hyvä ja niinpä voita vietiin Turun kautta Puolaan ja jopa Englantiin saakka.

Anna Holmström emännöi Hirvaskosken tilaa vuoteen 1933 saakka. Tuolloin hän möi koko tilan viidelle pojalleen. Hirvaskosken Mammu eli Anna Holmström kuoli marraskuussa 1936. Tilan pinta-ala oli kaupan ja jaon aikaan vielä yli 2000 ha, vaikka siitä oli erotettu kaksikymmentäyksi torppaa eli n. 460 ha vuonna 1922.

Hirvaskosken tila sahan aikaisine päärakennuksineen tuli jaossa Ossian Holmströmille, joka poikamiehenä hoiti tilaa vuoteen 1945 saakka. Ossian rakensi tilalle 1930-luvulla uuden pienemmän navetan, jossa oli tilaa 13 lehmälle ja nuorkarjalle. Navetta edusti aikansa uutta tekniikkaa, mm. juottojärjestelmänsä ansiosta. Kosken yhteyteen veljekset rakensivat sahan ja myllyn paikallisia tarpeita varten. Tähän samaan vesirattaaseen liitettiin myös dynamo, jonka seurauksena Hirvaskoskelle saatiin sähkövalot jo 1920-luvulla. Tästä pienestä dynamosta sai alkunsa Hirvaskosken sähköyhtiö, joka on toiminnassa ja tuottaa sähköä vedestä edelleenkin. Sotien jälkeen vuonna 1945 Ossian möi Hirvaskosken tilan veljensä Arthurin pojille Osmo ja Jussi Holmströmille ja Hirvaskoskelle muutti asumaan Osmo vaimonsa Marjatan (os. Rautio) kanssa. Osmon ja Marjatan aloittaessa Hirvaskoskella elettiin sodan jälkeistä aikaa, ja tuon ajan vaikeus näkyy myös Hirvaskosken tilan historiassa. Lypsykarjaa Hirvaskoskella oli aina vuoteen 1977 saakka ja se toi tilalle elannon metsätalouden lisäksi. Oma erityisen tärkeä merkitys tilalle oli myös sähköyhtiöllä lisätulon tuojana. Lypsykone tilalle tuli jo varhaisessa vaiheessa eli vuonna 1953.

Peltoalaa oli viljelyksessä n. 15 ha. Tämän lisäksi heinää tehtiin myös jokivarsien niityiltä. Säilörehun tekoon Osmo rakennutti "AIV-torin", pyöreän betonirakennelman navetan seinustalle. Tornissa piti säilörehun säilyä ja olla helposti käytettävissä. Lukuisista epäilijöistä huolimatta rakennus onnistui ja helpotti tilan säilörehun käsittelyvyyttä. Tilan ensimmäinen traktori hankittiin yhdessä Mummulan ja Koskenkorvan tilojen kanssa 1960-luvun alkupuolella. Traktori ei kuitenkaan heti vienyt hevosen paikkaa, sillä Osmon mielestä hevosella oli traktoria parempi tehdä osa töistä. Tällaisia töitä olivat mm. talvella heinänajo Hirvasniemi- nimisestä saaresta. Talon viimeinen hevonen nimeltään Neiti sai asua tallissa 1960-1970 lukujen vaihteeseen saakka.

Lampaita tilalla on ollut pisimpään, vuoteen 1991 saakka. Lypsylehmien jälkeen tilan kotieläintuotanto keskittyi naudanlihan tuotantoon. "Mulleja" Hirvaskoskella kasvatettiin 1980-luvun puoliväliin saakka ja viimeisten nautojen jälkeen navettaan laitettiin karsinat lampaita varten. Lammastalous oli siis päätuotantosuuntana puolenkymmentä vuotta.

Muita kotieläimiä Hirvaskosken tilalla oli, kuten muillakin tiloilla tuohon aikaan tapasi olla omavaraisuuden vuoksi. Kanat pitivät talon kananmunissa ja siat läskisoosissa. Koiria tilalla on ollut aina, sillä metsästäminen oli tärkeä keino saada lihaa taloon. Tilan mailla oli myös lohialtaita, joissa kasvatettiin kalaa omaan tarpeeseen. Vuonna 1975 tuli tilalle pieni kettutarha. Turkistaloutta Marjatta harjoitti 1983 vuoteen saakka.

Syksyllä 2004 lunasti Matti Holmström tilan perikunnalta itselleen. Osa metsistä oli vielä jakamatta edelliseltä sukupolvelta, kun tuli aika jo tehdä uutta jakoa. Matti Holmström ei Hirvaskosken tilan virallisena isäntänä ollut kauaa, sillä sukupolvenvaihdos seuraavalle sukupolvelle tehtiin jo keväällä 2006.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, Ht, M

kohteen nimi: **Hirvaskosken rukoushuone**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-413-29-50

kylä/k.osa: Sotkajärvi

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajoiutus: 1918-1944

ajoitusselite: Rakennettu 1931-1932

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Rukoushuone;

kuvaus:

Hirvaskosken laestadiolainen rukoushuone on pystytetty talkoovoimin 1930-luvun alussa. Kooltaan ison hirsirunkoisen rakennuksen toisessa päässä on iso seurasali, toisessa päässä on pirtti, joka on toiminut seurojen kahvilana ja sen takana kamari, joka on toiminut seurojen puhujan huoneena. Seurasalissa on iso peltipöytähuone, pirtissä on komea hellallinen leivinuuni ja kamarissa peltipöytähuone. Osa kamarista on erotettu myöhemmin lastenhoituhuoneeksi. Rakennuksen kauniissa ikkunoissa näkyy 1900-luvun alun tyyppillistä ristikkokoristelua.

Hirvaskosken rukoushuone on toiminut myös Hirvaskosken kouluna vuosina 1932-1955 nykyisen koulurakennuksen valmistumiseen saakka. Koulun opettaja asui pirttihuoneen takaisessa kamarissa.

historia:

Hirvaskosken rukoushuone on rakennettu Holmströmin suvun lahjoittamalle tontille suvun lahjoittamista hirsistä.

Lestadiolaisuus alkoi 1850-luvun lopulta lähtien saada jalansijaa Pudasjärvellä. Herätykset levisivät Rovaniemen suunnasta ensin Pohjanperälle eli Ranualla ja sieltä seuraavina vuosikymmeninä kaikkialle pitäjän alueelle. Suurimman voiman se sai pitäjän pohjois- ja itäosassa. Vt. kirkkoherra Snellman arvioi v. 1890, että noin puolet seurakuntalaisista omasi lestadiolaisen vakaumuksen. Suuren voiman liike säilytti Pudasjärvellä myös jatkossa. Seuroja pidettiin kylissä ahkerasti. Pitäjässä vieraili runsaasti kaikkein tunnetuimpia saamamiehiä, mm. Juhani Raattamaa v. 1883–84. Mutta jo 1800-luvun lopulla Pudasjärvellä oli kymmeninen määrä omia paikallisiakin sananjulistajia. Tunnetuin heistä oli Jongun Häyrysen talon isäntä Paavali Ervasti (1841–1896), joka oli myös merkittävä virsirunoilija.

arviointi:

MRKY2015: R,I

lähteet:

<http://www.kirjastovirma.fi/pudasjarvi/historiaa> (8.12.2015)

kohteen nimi: **Koskenkorva**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-413-29-86
kylä/k.osa: Sotkajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Koskenkorvan pihapiiri sijaitsee Hirvaskosken etelärannalla Hirvaskosken kartanoa ja vanhaa voimalaa vastapäätä. Koskenkorvan hyvin säilynyt päärakennus on rakennettu 1900-luvun alkupuolella. Neliöpihaa täydentävät 1950-luvulla rakennettu betonitiilinavetta sekä samanikäinen iso ulkorakennus.

arviointi:

MRKY 2015; R, M

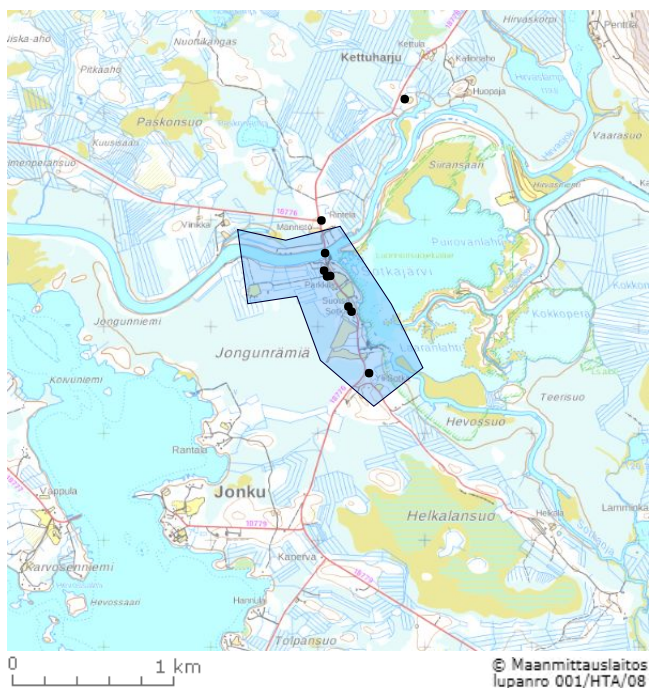
kohteen nimi: **Mummula**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-413-9-1
kylä/k.osa: Sotkajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Mummulan vanha talouskeskus sijaitsee Hirvaskosken kylässä, Korentojärvestä Iijokeen laskevan Hirvasjoen rannalla. Pihapiirissä on 1800-luvulla rakennettu hirsirunkoinen asuinrakennus, 1900-luvun puolivälissä rakennettu betoniitiilinavetta sekä pienempiä ulkorakennuksia.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

alueen nimi: **Sotka**
 pääas. kunta: Pudasjärvi
 pääas. kylä/k.osa: Sotkajärvi
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Alaparkkila
 Kaunisranta
 Pörhölä
 Rintelä
 Sotka
 Sotkan teräsristikkosilta
 Vähäsuorsa
 Yliparkkila
 Yli-Sotka

kuvaus:

Sotkassa yhdistyvät vanha arvokas rakennuskanta ja hienot vaara- ja vesistömaisemat. Perinteistä rakennuskantaa on sillan eteläpuolella kumpuilevan maaston ja loivasti mutkittelevan raitin varteen sijoittuneena. Parkkilan pappila on koko Iijokivarren arvokkaimmista rakennuksista.

Ennen toista maailmansotaa rakennettu teräsristikkosilta on siirretty Sotkaan Kurenalta. Kylän ympäristössä on myös arvokasta perinnemaisemaa.

arviointi:

Kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettuun maisema-alueeseen Iijokivarren kulttuuri- ja luonnonmaisemat.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

Airix Oy 2011. Pudasjärven kaupunki Iijokivarren rantayleiskaava Kulttuuriympäristö Selvitysraportti 18.10.2011.

kohteen nimi: **Alaparkkila**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-413-1-86
kylä/k.osa: Sotkajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1618-1721
ajoitusselite: Pirttiosa rakennettu 1668
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Alaparkkilan pirttiosa on rakennettu 1660-luvun lopulla Pudasjärven kappalaisen pappilaksi. Rakennuksen seinähirrestä löytyy kaiverrettuna vuosiluku 1668. Rakennukseen on myöhemmin lisätty kamareita.

Alaparkkilan hirsirunkoinen rakennuksessa on leveistä laudoista tehty pystyrimalaudoitus, kolmiorimahuopakatteella katettu satulakatto ja pieni huopakatteinen kuisti. Vuorilaudoituksessa on käytetty käsin taottuja rautanauvoja. Rakennuksen toiselle puolelle on rakennettu valeikkuna tasaisen ikkunajaon vuoksi. Vanha vellikello rakennuksen katolla on säilynyt. Ikkunat on uusittu vuonna 2009 puusepäntyönä alkuperäisen mallin mukaan.

arviointi:

MRKY 2015; H, Ht, R, M, A

lähteet:

Airix Oy 2011. Pudasjärven kaupunki Iijokivarren rantayleiskaava Kulttuuriympäristö Selvitysraportti 18.10.2011.

kohteen nimi: **Kaunisranta**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-413-1-79
kylä/k.osa: Sotkajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: 1946
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Pappilan kokonaisuuteen liittyvä jälleenrakennusajan pihapiiri, jonka asuinrakennus on valmistunut 1946. Talon päädyssä on maakellari ja taloa vastapäätä oleva pitkä piharakennus koostuu kolmesta toisiinsa kiinni rakennetusta osasta.

lähteet:

Airix Oy 2011. Pudasjärven kaupunki Iijokivarren rantayleiskaava Kulttuuriympäristö Selvitysraportti 18.10.2011.

kohteen nimi: **Pörhölä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-413-1-53
kylä/k.osa: Sotkajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1929
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

1920-luvun lopun pihapiiri, jossa on asuinrakennuksen lisäksi useita pieniä talousrakennuksia.

lähteet:

Airix Oy 2011. Pudasjärven kaupunki Iijokivarren rantayleiskaava Kulttuuriympäristö Selvitysraportti 18.10.2011.

kohteen nimi: **Rintelä**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-413-1-47
kylä/k.osa: Sotkajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

1900-luvun alun pihapiiri, jossa on pystylomalaudoitettu päärakennus on pieni, piharakennus ja pienempi pirtti. Kohde sijaitsee näkyvästi teiden risteyksessä.

lähteet:

Airix Oy 2011. Pudasjärven kaupunki Iijokivarren rantayleiskaava Kulttuuriympäristö Selvitysraportti 18.10.2011.

kohteen nimi: **Sotka**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-413-2-25
kylä/k.osa: Sotkajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tien laidalla, mäen päällä sijaitseva entinen hirsinen päärakennus on tiettävästi kylän vanhin. Pihapiirissä on 1920-luvulla rakennettu asuinrakennus, jossa on säilynyt alkuperäisiä piirteitä. Pihassa on myös toinen vanha talousrakennus.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:

Airix Oy 2011. Pudasjärven kaupunki Iijokivarren rantayleiskaava Kulttuuriympäristö Selvitysraportti 18.10.2011.

kohteen nimi: **Sotkan teräsristikkosilta**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-413-1-53

kylä/k.osa: Sotkajärvi

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1929

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

1900-luvun alkupuolen teräsristikkosilta, joka on siirretty Sotkaan Kurenalta.

historia:

Iijoen yli kuljettiin Kurenalla lossilla aina vuoteen 1928, jolloin valmistui ensimmäinen silta vilkastuvan autoliikenteen tarpeisiin.

arviointi:

Mrky 2015; R, M

lähteet:

Airix Oy 2011. Pudasjärven kaupunki Iijokivarren rantayleiskaava Kulttuuriympäristö Selvitysraportti 18.10.2011.

kohteen nimi: **Vähäsuorsa**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-413-3-33
kylä/k.osa: Sotkajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiirissä sijaitsee kaksi asuinrakennusta sekä talousrakennuksia. Vanhempi 1800-luvulla rakennettu talo on toisesta päästään pystyлаudoitettu ja toisesta vaakalaudoitettu maalamaton rakennus, jonka toinen pääty on edelleen vakituksessa asuinkäytössä. Rakennuksen ikkunoita on suurennettu. Aitan seinään on kaiverrettu vuosiluku 1731. Uudempi asuinkennus on 1930-luvulta. Rakennuksessa on pystylomalaudoitus ja peltinen satulakatto. Rakennuksen ulkoseinät on lisälämmöneristetty.

arviointi:

MRKY 2015; R, M

lähteet:

Airix Oy 2011. Pudasjärven kaupunki Iijokivarren rantayleiskaava Kulttuuriympäristö Selvitysraportti 18.10.2011.

kohteen nimi: **Yliparkkila**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-413-1-86

kylä/k.osa: Sotkajärvi

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

ajoitusselite: päärakennus 1860

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Talonpoikainen pihapiiri, jossa 1860 valmistunut suuri asuinrakennus, jossa on keltainen pystylomalaudoitus, satulakatto ja sekä koristeelliset kuusiruutuiset ikkunat. Pihassa on myös suuri navetta.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Airix Oy 2011. Pudasjärven kaupunki Iijokivarren rantayleiskaava Kulttuuriympäristö Selvitysraportti 18.10.2011.

kohteen nimi: **Yli-Sotka**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-413-2-11
kylä/k.osa: Sotkajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: asuinrakennus 1938
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

1938 valmistunut pieni mökki ja pihapiiri, jossa on jälleenrakennusajan tiilirakenteinen navetta. Kaksiosainen talousrakennus, joka on yhdistetty traktoritalliksi, on 1800-luvun lopulta. Kylätie on aikoinaan kulkenut pihan poikki.

lähteet:

Airix Oy 2011. Pudasjärven kaupunki Iijokivarren rantayleiskaava Kulttuuriympäristö Selvitysraportti 18.10.2011.

kohteen nimi: **Karvonen**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-403-1-14
kylä/k.osa: Jonku
tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Karvosen talouskeskus sijaitsee Pudasjärvellä Jongunjärven länsirannalla rantaviljelysmaiseman keskellä. Suurikokoisen 1800-luvulla rakennetun hirsirunkoisen päärakennuksen lisäksi pihapiirissä on iso porakivinavetta 1800-luvun lopulta sekä useita vanhoja ulkorakennuksia 1700-1900-luvuilta. Kahdessa aitassa vuosiluvut 1761 ja 1846.

Karvosen talossa toimi maakauppa vuodesta 1897 lähtien. Kaupanpidon aloitti Paavo Karvonen. Kaupaa varten Karvosen talossa oli iso maakellari ja varastomakasiinit. Karvosen kaupassa myytiin muun muassa kahvia, jauhoja, sokeria, ryynejä, saippuaa, kynttilöitä, tupakkaa ja jopa alkoholia. Maksuksi otettiin rahan lisäksi viljaa, nahkoja, höyheniä tai voita.

arviointi:

MRKY2015: H, R,M

lähteet:

Rauni Räisänen: Korpinen, Vaarojen kainalossa. Suomussalmi 1991.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Pelttarinharju**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-403-21-12
kylä/k.osa: Jonku
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Perinteinen pihapiiri Korpijoen niemellä. Päärakennuksen lisäksi pihapiirissä on otsa-aitta, sauna ja liiteri.

arviointi:

MRKY2015: M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Isomursu**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-29-70
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kipinän kylässä, Iijoen Vuomankosken eteläpuolella sijaitseva Isomursun pihapiiri on Kipinän vanhoja kantatiloja. Isomursun pitkä kahdella kiuksilla varustettu asuinrakennus on rakennettu todennäköisesti useammassa osassa. Vanhimmat rakennukset osat lienevät 1800-luvun alkupuolelta. Hirsirunkoisessa rakennuksessa on kauniisti poikittaisilla vaakalistoilla jaoteltu pystyrimalaudoitus kolmiorimahuopakatteella varustettu satulakatto. Luonnonkiviperustukset ovat osin jo painuneet maahan.

Isomursun pihapiirissä on lisäksi Kolmiosainen aittarakennus 1800-luvun lopulta. Se näyttäisi alun perin olleen läpiajettava kahdesta aitasta muodostunut rakennus. Lisäksi pihapiirissä on vanha hirsirunkoinen liiterirakennus ja sauna.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

kohteen nimi: **Kipinän koulu**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-404-29-14

kylä/k.osa: Kollaja

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1930

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kipinä kylässä lijoen rannalla sijaitseva Kipinän koulu on rakennettu vuonna 1930. Ulkonäystä päätellen L-muotoisen koulurakennuksen on suunnitellut rakennusmestari J. Karvonen. Rakennus on edelleen koulukäytössä.

Hirsirunkoisessa rakennuksessa on punaiseksi maalattu pystyrimalautavuoraus, peltikatteinen satulakatto ja betoniperustus.

Pihapiirissä on säilynyt alkuperäinen ulkorakennus ja kellari.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

kohteen nimi: **Seiteri**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-404-66-11
kylä/k.osa: Kollaja
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: Asuinrakennus rakennettu useammassa osassa, vanhin osa keskellä vuodelta 1886
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kipinän kylässä Ijoen pohjoisrannalla Sijaitseva Seiterin tila on perustettu 1700-luvulla. Seiterin nimi on peräisin isojaon ajoilta ja se tarkoittaa koiranhammasta.

Nykyinen Seiterin päärakennus on tyyliltään pohjoispohjalainen talonpoikaistalo. Useassa osassa rakennetun talon vanhin osa on rakennuksen keskiosa, joka on valmistunut vuonna 1886. Seiterin talossa on vanha veneenrakentajan pirtti. Pitkien uittoveneiden rakentaminen talviaikaan sisällä pirtissä vaati rakennuksen oviaukotukseen erikoisia ratkaisuja, jotta valmiit veneet saataisiin ulos pirtistä. Kuistin ja eteisen seinät on rakennettu vinoiksi kohti pirtin ovia, jotta avautuisi mahdollisimman suora kulkulinja.

Seiterin hirsirunkoinen päärakennus on 30 metriä pitkä. Satulakattoinen rakennus on rakennettu 4-5 osassa ja rakennuksen päädyissä on poikkiharjat. Perustus on ladottu luonnonkivistä. Ulkoverhouksena on seinien ylä- ja alaosissa pystyrimalaudoitus ja keskiosassa vaakaponttilaudoitus. Ulkoverhuus on punamullattu.

Seiterin pihapiiriin kuuluu myös hirsirunkoinen navettarakennus 1900-luvun alusta, eri omistajan hallussa oleva pienempi asuinrakennus 1960-luvulta, kaksi aittaa 1800-luvulta sekä vanha hirsirunkoinen sauna.

arviointi:

MRKY 2015; H, Ht, R, M

kohteen nimi: **Kuren entinen kansakoulu**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-406-1-16
kylä/k.osa: Kurki
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1920, 1952
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Hirsirakenteinen kaksikerroksinen koulurakennus, jonka rakentaminen on aloitettu 1920, mutta valmistunut sotien jälkeen. Julkisivut on verhoiltu vaalean keltaiseksi maalatulla pystyverhouksella. Koulua on laajennettu rankorakenteisella lisäluokalla. Sisätiloissa on säilynyt vanhoja uuneja ja takkoja. Rakennuksessa on tiilikatto ja alkuperäiset ruutuikkunat, jotka ovat alemmassa kerroksessa 8-ruutuiset ja ylemmässä 6-ruutuiset. Koulurakennuksessa on alakerrassa oppilaiden luokkatilat ja keittiö ja ylemmässä kerroksessa on opettajan ja henkilökunnan asuintilat. Yläkerran huoneita on vuokrattu myös majoituskäyttöön. Koulun kiinteistöön kuuluu myös sauna ja rivikäymälä.

historia:

Koulu lakkautettiin vuonna 1968, jolloin sen oppilaat siirrettiin Ervastian kouluun.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:

Airix Oy 2011. Pudasjärven kaupunki Iijokivarren rantayleiskaava Kulttuuriympäristö Selvitysraportti 18.10.2011.

kohteen nimi: **Vältalo**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-406-19-27
kylä/k.osa: Kurki
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1937
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

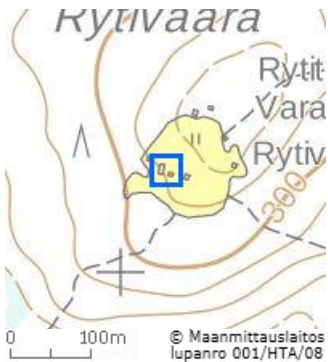
1937 valmistunut suuri maalaamaton asuinrakennus, jossa on avokuisti, alkuperäiset ruutuikkunat, korkea piippu ja suuret kuusiruutuiset ullakon ikkunat. Piharakennukset ovat säilyneet pääosin hyvin ja osa niistä on siirretty muualta. Pihassa on myös säilynyt vinttikaivo. Viereen on rakennettu uusi hirsinen punaiseksi maalattu asuinrakennus.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

lähteet:

Airix Oy 2011. Pudasjärven kaupunki Iijokivarren rantayleiskaava Kulttuuriympäristö Selvitysraportti 18.10.2011.

kohteen nimi: **Rytivaaran kruununmetsätorppa**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-874-2-0
kylä/k.osa: Naamanka
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: 1852
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuonna 1852 rakennettu Rytivaaran kruununmetsätorppa kertoo havainnollisesti metsätorpparin elämästä menneinä aikoina. Torppa sijaitsee Syötteen erämaamaisemassa. Kokonaisuuteen kuuluu asuinrakennus, navetta, puoji ja sauna. Pienikokoiset ja vaatimattomat hirsirakennukset ryhmittyvät väljästi rajautuvaksi pihapiiriksi, sauna sijaitsee pihapiirin ulkopuolella. Rakennuksia ympäröi metsän rajaama niittyalue.

Pihapiirin ulkopuolella on paikalle siirretty autiotupa, Rytitupa, joka on retkeilijöiden käytössä varaustupana.

historia:

Rytivaaran torppa rakennettiin vuonna 1852 kruunun eli valtion maalle Syötteen erämaahan. Kun Metsähallitus perustettiin vuonna 1859 hallinnoimaan valtion maita, alettiin uudisasukkaiden kanssa tehdä kontrakteja eli sopimuksia, joissa määriteltiin torppareiden oikeudet ja velvollisuudet. Kruununmetsätorppa Rytivaarasta tuli virallisesti vuonna 1870, kun Matti Ollinpoika Kynsijärvi solmi torpparikontrahdin Metsähallituksen kanssa. Vaikka vuokratilijelijänä olo oli vaatimatonta, tarjosi järjestely ainakin asuinpaikan torpparille sekä hänen perheelleen.

Rytivaaran torppa jäi tyhjilleen 1950-luvulla. Vuonna 2001 Metsähallitus aloitti Rytivaaran entisöinnin. Nykyään torppa toimii Metsähallituksen hoitamana retkeilykohteena.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:

- <http://www.luontoon.fi/rytivaara>
- <http://www.kirjastovirma.fi/pudasjarvi/tarinoidensyote/rytivaara>

kohteen nimi: **Aurala**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-24-5
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Iijokivarren perinteinen pihapiiri, jossa on kaksi asuinrakennusta ja navetta.

historia:

Kirjailija Eino Railo vietti loma-aikansa sukulaistensa luona Pudasjärven Auralassa käydessään koulua Oulussa. Vuosisadan alun Pudasjärveä hän on kuvannut ehkä parhaassa romaanissaan Koti virran rannalla.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

<http://www.kirjastovirma.fi/pudasjarvi/historiaa> (7.12.2015)

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Entinen kunnantalo**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-4-42
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: hallinto
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: kunnantalo 1936, arkisto 1955
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Entinen klassistiset tyylipiirteet hyvin säilyttänyt kunnantalo vuodelta 1936 ja arkistorakennus vuodelta 1955. Kunnantalon on suunnitellut J. Karvosen Maatalous- ja Kunnallisrakennusten Piirustustoimisto. Kunnantalo liittyy kiinteästi Pudasjärven kulttuurihistoriaan.

historia:

Ritola on erotettu vanhasta Pietarilan tilasta (Ritolantie 19–21). Ritolassa oli ilmeisesti päärakennuksen lisäksi tarvittavat ulkorakennukset, sillä Aukusti ja Kustaava Pietarila asuivat Ritolassa ennen kuin rakensivat uuden pihapiirin Kellokankaalle (Kellokankaantie 21). Kellokankaalle on siirretty vuonna 1918 tallirakennus ja riihi joko vanhasta Pietarilasta tai Ritolasta. Aukusti Pietarila myi tilan metsänhoitaja Jalo Taavetti Hartmanille.

Tila siirtyi Pudasjärven kunnalle ilmeisesti 1930-luvulla ja kunnantalo valmistui vuonna 1936. Pudasjärven kunnantoimisto oli Ritolassa 1970-luvulle asti, jolloin nykyinen kaupungintalo valmistui. Pihapiirissä olleessa Ritolan päärakennuksessa oli sosiaalityötoimisto. Rakennus purettiin 1970-luvulla.

Entiseen kunnantaloon tehtiin peruskorjaus vuonna 1974, minkä jälkeen taloon muutti päiväkotitoiminta. Ulkomaalaus on tehty 1970-luvulla. Rakennukseen on tehty lämmitysputkiremontti, ikkunat ja kaikki sisäpinnat on uusittu 1980-luvulla. Vesijohdot ovat 1970-luvulta. Rakennuksen ympärille on kaivettu salaojitus 2000-luvun alussa, ja pihapiiriä ympäröivä aita on uusittu 2005–06.

Entisen kunnantalon luoteispuolella oleva 1955 rakennettu tiili- ja rankorakenteinen rakennus tehtiin alun perin kunnan arkistoksi. Rakennus on nykyisin teknisen puolen varastona.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Kotikumpu**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-2-415
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1914
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Komea hirsinen asuintalo vuodelta 1914. Matti Isomursu vuokrasi 1919 Kotikummun kunnan huoneeksi kunnes hän itse muutti asumaan rakennukseen 1924. Rakennus on säilynyt lähes alkuperäisessä ulkoasussa. Sitä on laajennettu 2005.

historia:

Pudasjärven kunnan ensimmäinen kunnanvaltuuston kokous pidettiin kauppias K. Pietarilan talossa 02.01.1919. Tässä kokouksessa myönnettiin määräraha kunnankirjurin palkkaamiseksi ja keskusteltiin kunnanhuoneistosta. Pykälässä 17 todetaan "Huoneistoa tiedustelemaan kunnan huoneistoa varten sekä vuokraehdotusta tekemään valtuuston ensi kokoukselle valittiin pastori A.E. Ruuskanen, kaupanhoit. H. Buller ja apt. O. Wiikinkoski".

Seuraava valtuuston kokous on pidetty Kotikummulla 26.02.1919 ja tässä kokouksessa 1 § sanotaan " Kunnan huoneistoksi täksi vuodeksi päätettiin vuokrata opettaja M. Isomursulta huoneet 1000 markan vuotuista maksua vastaan, josta kärejien osalle laskettiin 600 markkaa ja kunnan osalle 400 markkaa." Samassa kokouksessa seuraavaksi päätettiin määrärahojen varaamisesta kunnanhuoneiston ylläpitoon ja kunnankirjurin palkkaamiseen. Kunnankirjurin ja sairaalan taloudenhoitajan toimet päätettiin yhdistää. Kunnankirjurin palkkaetuihin kuului myös "vapaa asunto, valo ja lämpö kunnan huoneustossa". Kunnankirjurina oli 19.03.1919 alkaen Antti Nevalainen. Tätä ennen kunnan hallintovirkamiehen tehtäviä hoitivat kunnallislautakunnan esimies ja kuntakokouksen esimies, jotka toimivat myös toimielinten puheenjohtajina.

Kotikummun päärakennus on valmistunut 1914. Matti Isomursu vuokrasi tilat kunnalle kunnes hän itse muutti asumaan rakennukseen 1924. Tätä rakennusta kutsutaan pöytäkirjoissa "kunnan huoneeksi" , "kunnan huoneustoksi" tai "Kotikummuksi". Rakennus on säilynyt lähes alkuperäisessä ulkoasussa. Sitä on laajennettu 2005.

arviointi:

MRKY2015: R,H,S

lähteet:

<http://www.pudasjarvi.fi/kunnanhuoneesta-kaupungintaloksi> (7.12.2015)

kohteen nimi: **Kurenalan keskuskansakoulu**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-409-2-169

kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1956

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Maisemallisesti tärkeällä paikalla sijaitseva ja Kurenalan taajamakuvan kannalta merkittävä jälleenrakennusajan kookas kivikoulu ja opettajien asuntola. 1956 valmistuneet rapatut tiilirakennukset ovat säilyttäneet 1950-luvun tyylipiirteensä. Ne on suunnitellut K. Helovuori Maaseudun keskusrakennustoimisto Oy:ssä.

historia:

Kurenalan koulu on valmistunut vuonna 1956. Samaan kokonaisuuteen kuuluu koulurakennuksen lisäksi opettajien asuinkerrostalo. Kookkaassa koulurakennuksessa on kaksi kolmekerroksista siipeä ja matalampi siipi, jossa on juhla/liikuntasali. Siipien välissä ovat kaksi kerroksiset nivelosat.

Opettajien asuntolassa asui parhaimmillaan kaksitoista perhettä, joissa oli yhteensä yli kolmekymmentä asukasta.

Pudasjärvellä siirryttiin peruskouluun 1972 ja koulun nimeksi tuli tuolloin Kurenalan ala-aste. Oppilasmäärä lisääntyi ja henkilökunta kasvoi. 1995 koulun nimi muuttui Kurenalan kouluksi ja käyttöön otettiin ensimmäistä kertaa koulun oma opetussuunnitelma. 1990-luvun lopulla Kurenalan kouluun liitettiin erityiskoulun luokat.

arviointi:

MRKY2015: R,M,I

lähteet:

<http://www.pudasjarvi.fi/asukkaille/opetus-ja-varhaiskasvatus/perusopetus/kurenalan-koulu> (14.4.2015)

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Kurenalan Liikekeskus**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-409-117-0

kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajoitus: 1975-

ajoitusselite: 1984

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Arkkitehtuurin Oulun koulua edustava, huolellisesti detaljoitu liikeyrakenus vuodelta 1984. Rakennuksen on suunnitellut Arkkitehtitoimisto NVV ja se on esitelty Puu-lehden numerossa 1/87.

arviointi:

MRKY2015: R,M,T

kohteen nimi: **Lammassaari**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-409-4-338

kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: asuinrakennus 1953, varasto ja asuinrakennus 1945, sauna ja autotalli 1950-luku, liiteri 1953

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Ehjä jälleenrakennuskauden pihapiiri kauniilla paikalla männikön keskellä. Kaksikerroksinen asuinrakennus ja liiteri ovat vuodelta 1953. Kaksikerroksinen varistorakennus vuodelta 1945 ja 1½-kerroksinen sauna-autotallirakennus 1950-luvulta. Rakennusta alkuperäinen asu on säilynyt hyvin.

historia:

Lammassaaren tila on erotettu vanhasta Pietarilan tilasta. Pihapiirin kaikki rakennukset on rakentanut metsäteknikko Lauri Lehtinen. Tila on saanut nimensä paikalla olleesta lammaslaitumesta.

Ensimmäisenä paikalle on rakennettu kämpä: kaksikerroksinen rakennus, jossa alakerrassa on varasto ja yläkerrassa asuinhuone. Rakennus valmistui vuonna 1945. Seuraavaksi 1953 rakennettiin asuinrakennus ja puuliiteri. Viimeisenä on 1950-luvulla rakennettu sauna-autotallirakennus.

Asuinrakennus on valmistunut vuonna 1953. Rakennuksessa oli ensin uunilämmitys, sitten keskuslämmitys. Asuinrakennusta on laajennettu 1990-luvun vaihteessa. Laajennusosaan tehtiin sauna- ja pesutilat. Liiteri valmistui myös vuoden 1953 tienoilla.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Perttala**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-2-347
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Maalaistalo, jossa piirilääkäri Frans Hjalmar Nordling piti vastaanottoa ja asui 1900-03. Hänet tunnetaan raumalaisena murrerunoilijana Hj. Nortamona, joka aloitti työuransa Rauman kaupunginlääkärinä 1886. Raumalta tie vei muutamaksi vuodeksi Pudasjärven piirilääkäriksi, kunnes 1903 hän palasi Lounais-Suomeen Porin piirilääkäriksi.

historia:

Hjalmar Nortamo oli Pudasjärvellä piirilääkärinä aivan 1900-luvun alussa. Hän perusti 1903 nuorisoseuran, joskin se perustettiin 1907 uudelleen. Nortamo muisteli Pudasjärven aikaansa 1931 julkaisemassaan kirjoitelmassa "Pudasjärvi".

Hj. Nortamona tunnetuksi tullut raumalainen murrerunoilija, lääkäri ja aktiivinen yhteiskunnallinen vaikuttaja Hjalmar Nordling syntyi Raumalla kesäkuussa 1860. Värjämestarin poika kävi koulunsa 1870-luvulla Turussa ja kirjoitti ylioppilaaksi 1880. Ylioppilastutkinto ei kuitenkaan jäänyt koulu-uran päätepisteeksi, vaan Nordling kirjautui opiskelemaan Helsingin yliopistoon ja suoritti nopeasti, vain kahdessa vuodessa, filosofian maisterin tutkinnon. Tutkinto sisälsi paljon luonnontieteitä ja Nordling valmistuikin maisterintutkintonsa jälkeen 1884 lääkäriksi. Kotikaupunki veti raumalaispojan takaisin rannikolle ja hän aloitti työuransa Rauman kaupunginlääkärinä 1886. Lääkärin ammatti säilyi monialaisen Nordlingin päätyönä läpi hänen elämänsä. Raumalta tie vei muutamaksi vuodeksi Pudasjärven piirilääkäriksi, kunnes 1903 hän palasi Lounais-Suomeen Porin piirilääkäriksi, missä virassa hän toimi eläkkeelle siirtymiseensä asti.

arviointi:

MRKY2015: R,H

lähteet:

<http://arkisto.kokoomus.net/kokoomusbiografia/elamakerta-artikkelit/nordling-frans-hjalmar/> (7.12.2015)

<http://www.kirjastovirma.fi/pudasjarvi/historiaa> (7.12.2015)

kohteen nimi: **Pietarila**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-409-4-84,115,288,369

kylä/k.osa: Pudasjärvi

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

ajoitusselite: päärakennus noin 1800, Ylä-Pietarila 1800-luvun loppu, puoji 1820-luku, navetta 1900-luvun alku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

1800-luvulta periytyvä neliöpiha, jonka päärakennuksen vanhin osa periytyy 1700-1800-lukujen vaihteesta. Pihapiirissä on lisäksi 1800-luvun lopulla rakennettu toinen asuinrakennus, 1900-luvun alun navetta, puoji ja kellari 1800-luvulta, sementtitiilinen navettarakennus vuodelta 1953.

historia:

Pietarila on yksi Pudasjärven vanhimmista tiloista, ja on perustettu 1600-luvulla. Tilan hankki omistukseensa vuonna 1694 kappalainen Daniel Danielinpoika Anglenius (1662-1725), Pudasjärven toisen kirkkoherran poika. Tila on edelleen pääasiassa saman suvun jäsenten omistuksessa, vaikka vanha pihapiiri on nykyisin jakautunut usean eri omistajan kesken. Pudasjärven kaupungin omistamassa Ylä-Pietarilan talossa toimii Pohjois-Pohjanmaan käsi- ja taideteollisuus ry:n Käsiyökeskus.

Perimätiedon mukaan vanhan Pietarilan pihapiirin kaikki hirsirakennukset rakensi 1700-1800-lukujen vaihteessa elänyt Anders (Antti) Danielinpoika Pietarila (s. 1777), koska puojissa ja kotiseutumuseoon siirretyssä talli-puojissa on hänen puumerkinsä.

1800-luvun puolivälissä isäntänä olleen Paavo Paavonpojan aikaan Pietarila oli viimeisen kerran kokonaisena. Suurimmillaan tila käsitti 1700 hehtaaria, ja 1860-luvulla sillä asui 9 perhettä, joissa oli yhteensä 60 henkilöä.

Vuonna 1900 tilalla oli ensimmäisen kerran kaksi savua, eli talo oli jaettu. Paavo Pietarilan pojat Tuomas ja Paavali rakensivat Ylä-Pietarilan asuinrakennuksen 1800-luvun lopulla, Aukusti asutti vanhaa päärakennusta ja neljäs pojista, Joonas, oli taitava puuseppä. Asuin- rakennukset rakennettiin alun perin samaan pihaan ja sisäänkäynnit olivat samalle puolen. Pian taloilla oli kuitenkin omat pihapiirinsä, joissa olivat navetat, tallit, puojit jne. 1900-luvun alussa Ylä-Pietarilan omistanut Kustaa Tuomaanpoika Pietarila oli kauppias. Tuohon aikaan pihapiirissä pidettiin muun muassa markkinoita. Perimätiedon mukaan Kustaa kävi kauppa Pietariin asti ja päävientituotteena oli savustettu poronliha. Kustaa oli mukana myös kunnallislautakunnassa. Molemmat Tuomas Pietarilan lapsista, Kustaa ja Margareta, kuolivat ilman jälkeläisiä ja Ylä-Pietarila huutokaupattiin vuonna 1943. Pudasjärven kunta osti koko Ylä-Pietarilan ja majoitti saman tien asuinrakennukseen saksalaisia sotilaita. Ilmeisesti tuohon aikaan osa rakennuksen yläkerrasta sisustettiin asuinkäyttöön. Ylä-Pietarilassa oli vuorilauditus jo 1800-luvun puolella. Rakennuksessa on ollut kuisti jonkin aikaa molemmilla sivuilla.

Kunta on remontoanut rakennusta 1950-luvulla ja ilmeisesti uudelleen 1970-80-lukujen vaihteen tienoilla. Ylä-Pietarilan kookkaassa navettarakennuksessa toimi jonkin aikaa kunnan paloasema, ja siihen oli rakennettu tornikin. Kaupunki purki osittain hirsirunkoisen rakennuksen vuoden 2000 tienoilla. Kolmantena Ylä-Pietarilan pihapiirissä on ollut pitkä talli-puojirakennus, josta osa on siirretty Pudasjärven ulkomuseoalueelle Riekinrannalle ilmeisesti 1960-luvulla.

Vuonna 1913 vanha Pietarila jaettiin Aukusti Paavonpoika (1847-1913) ja Margareta (Reeta, os. Karvonen) Pietarilan (1854-1932) poikien Kaaron, Juhan ja Aukusti n kesken. Kaarlo jäi asumaan vanhaan Pietarilaan ja Aukusti asuin ensin Ritolassa (Ritolantie 11), mutta perusti sittemmin uuden pihapiirin: Kellokankaalle (Kellokankaantie 21). Kellokankaalle on siirretty vuonna 1918 tallirakennus ja riihi joko vanhasta Pietarilasta tai Ritolasta. Kaarlo (Kalle) Pietarila oli mm. kunnallislautakunnan esimiehenä vuosien 1920-50 aikana.

Kalle (1896-1973) ja Jenni (1900-63) Pietarilan jälkeen vanha Pietarila jaettiin 1960-luvun alussa poikien Kaarlo ja Paavo Pietarilan kesken. Vanha päärakennus, puoji ja kellari siirtyivät Kaarlo ja Taina Pietarilalle, ja vanha ja uusi navetta siirtyivät Paavo ja Nanni Pietarilalle.

Vanhaan Pietarilaan kuuluivat vielä 1900-luvun puolivälissä päärakennus, pienempi asuinrakennus, hirsinen vanha navetta, maito huone, puoji, talli, kivikellari, pesutupa, peltopuuti, savusauna, kaksi riittä, heinälatoja jne. Puojin seinähirressä on vuosiluku 1823/27 ja ovesta olevassa lukon puukopassa 1799. Lukon vuosiluku on kuitenkin nurinpäin, joten se on ilmeisesti siirretty. Puotin itäisivulla on ollut kylkiäisenä lautarakenteinen taka-aitta. Luonnonkivistä kiilaamalla halvatun kivikellarin seinäkiveen on hakattu vuosiluku 1870. Kookas kaksikerroksinen ja kolmeosainen peltopuuti (vilja-aitta) 1800-luvun puolivälistä sijaitsi nykyisen Pietarilantien varrella pihapiirin itäpuolella, mutta 1980-luvulla. Toinen Pietarilantien varrella sijainneista riihistä on vielä jäljellä.

Perimätiedon mukaan Pietarilan nykyinen päärakennus on rakennettu useassa vaiheessa. Ensin on tehty eteläpäässä oleva entinen savupirtti 12 tuuman vahvuisista Sydänmaan hirsistä. Pirtin pohjoispuolella on keittiö ja välieteinen. Seuraavana 1800-luvulla rakennettiin toinen, hieman kapeampi pirtti. Peräkamari rakensi Aukusti Paavonpoika aivan 1900-luvun alussa. Rakennuksen pohjoispääty on matalampi ja kapeampi kuin eteläpääty ja sen harja on epäsymmetrinen. Pohjoispäättä on korotettu myöhemmin, jolloin vuorilaudoitusta on jatkettu räystäään alta. Rakennuksen eteläpäässä on multapenkkiperustus ja kamaripäässä rossilattia. Pienempää pirttiä kutsutaan saliksi ja pihanpuolen kamaria konttoriksi ja toista peräkamariksi. Salissa on vihreä kaakeliuuni ja kamareissa peltikuoriuunit. Pirtissä on kookas muuri, mutta sen piippu on purettu katolta. Pirtissä on sisällä parvi, josta päästään keittiön ja välieteisen päälle rakennettuun pieneen ullakkokamariin. Pirttiin johtava kaksikerroksinen kuisti on rakennettu vuonna 1933. Pienempi kuisti oli alun perin avokuistina ja laudoitettiin 1930-luvulla. Rakennuksen ulkovuorilaudoitus on suunnilleen samalta ajalta.

Pirtissä on jossain vaiheessa pidetty kouluakin ja se on ollut vuokrattuna. Päärakennuksen kate on uusittu vuosina 2006-07, myös ikkunoita on kunnostettu.

Sementtitiilinen vuonna 1952 rakennettu navetta ja varastorakennus sijaitsevat nykyisin Keskitalo-nimisellä tilalla 4:369. Navetassa oli lehmiä vain muutaman vuoden ja rakennus muutettiin maarakennusyrityksen korjaamaksi ja laajennettiin 1960-luvun taitteessa. Rakennuksen kate on uusittu ja rakennus maalattu hiljattain. Vanha hirsinen navetta on laudoitettu ja kate on uusittu 2000-luvulla.

Vuonna 1963 pihapiirin luoteispuolelle rakennettiin tiiliverhottu paritalo. Lähes samalla paikalla oli talon vanha savusauna, joka purettiin. Vanhan päärakennuksen länsipuolella oleva sauna on rakennettu tilapäiseksi vuoden 1963/64 tienoilla.

arviointi:

MRKY2015: R, M, H

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Saariharju, Harju ja Isomursu**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-1-158, 1-156, 2-433
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
ajoitusselite: Saariharju ja Isomursu 1900-luvun alku, Harju 1800-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Perinteistä rakennuskantaa edustava kokonaisuus omakotitaloalueen keskellä. Harjun ja Saariharjun talot muodostavat yhteisen neliöpihan ja ovat olleet aiemmin samaa tilaa, joka on yksi Pudasjärven vanhimmista. Isomursu on tien toisella puolella.

Harjun ja Saariharjun talot muodostavat yhteisen neliöpihan ja ovat olleet aiemmin samaa tilaa, joka on yksi Pudasjärven vanhimmista. Harjun tilaan kuuluvat pihapiirin 1800-luvulta periytyvät päärakennus ja luhtiaitta sekä 1700-luvun vilja-aitta. Saariharjuun kuuluvat puolestaan asuinrakennus, kivinavetta ja sauna. Taloilla on yhteinen paja 1800-luvulta. Harjussa oli maakauppa 1800-luvulla.

Isomursun päärakennus on 1800-luvulta.
Isomursussa toimi 1900-luvun vaihteessa maakauppa.

historia:

Harjun ja Saariharjun talot muodostavat yhteisen neliöpihan ja ovat olleet aiemmin samaa tilaa, joka on yksi Pudasjärven vanhimmista. Harjun tilaan kuuluvat pihapiirin 1800-luvulta periytyvät päärakennus ja luhtiaitta sekä 1700-luvun vilja-aitta. Saariharjuun kuuluvat puolestaan asuinrakennus, kivinavetta ja sauna. Taloilla on yhteinen paja 1800-luvulta. Lisäksi Saariharjun tilusten riihi ja hirsinen lato ovat nyt lohkotilalla (Mursuntie 8).

Saariharju

Saariharjun asuinrakennus on valmistunut 1900-luvun alussa. Rakennuksen alla on luonnonkivistä holvattu kellari. Kahdessa kamarissa on peltikuoriset uunit ja keittiössä hella liesikupuineen. Ikkunat on vaihdettu ja sisäpintoja on uusittu 2007. Harjun ja Saariharjun kuistit ja ikkunat ovat muodoiltaan ja koristeiltaan samanlaiset.

Kivinavetta on rakennettu mahdollisesti 1800-luvun puolella. Kylmämuuraustekniikalla rakennetun navettaosan päällä on hirsisalvos hakanurkalla. Kiviosan länsipuolella on lähes samankokoinen pitkänurkkainen hirsirakennus, joka on yhdistetty navettaan katetulla väliköllä. Hirsiosassa oli navetta vuosina 1955-1970. Hirsiosan lounaisnurkassa on käymälä ja eteläsvulle on tehty rankorakenteinen ja lapekattoinen työkaluvaja ja välikön kohdalle autotalli 1960- tai 70-luvulla.

Pihapiirissä oleva sauna oli alun perin väentupa. Rakennus muutettiin saunaksi 1955 ja sitä on korjattu 2000-luvun alussa. Maakellari on rakennettu 1950-60-lukujen taitteessa. Pihapiirin eteläpuolelle on rakennettu uusi asuinrakennus vuonna 1972.

Harju

Pihapiirin päärakennus, Harju, on rakennettu oletettavasti 1800-luvulla. Rakennuksen vuorilaudoitus on hyvin vanha, mahdollisesti jo 1900-luvun vaihteesta. Pohjoisovilla on uudempi peiterimalaudoitus. Rakennus maalattiin vuonna 1957, jolloin rakennuksessa olleet valehaukkaikkunat peitettiin laudoituksella. Rakennuksen ikkunat on uusittu 1950-luvulla samanlaisiksi kuin alkuperäiset. Länsipäädyn ikkunoita on nostettu ylemmäs, sillä niiden alapuolella on paikkalaudat. Harjun päärakennuksessa on toiminut kauppa 1850-luvulla.

Vilja-aittana ollut otsa-aitta on mahdollisesti 1800-luvun alusta tai jopa 1700-luvun puolelta. Vilja-aitassa on massiivinen patsasjalkarakenne ja erityisen leveät lattialankut.

1800-luvulta periytyvä hirsinen luhtiaitta oli aikoinaan kaksi kertaa niin pitkä kuin nykyinen. Nykyisin ulkohuonerakennuksessa on kaksiosainen luhtiaitta, jonka pohjoisosassa on aittahuone ja eteläosassa entinen talli. 1970-luvulla rakennuksen eteläpäädyn kehään tehtiin traktoritali, johon on sisäänkäynti rakennuksen länsipuolella. Eteläpäädyn lisättiin pulpettikattoinen rankorakenteinen suojat myöhemmin.

Isomursu

Isomursu on yksi Pudasjärven vanhimmista taloista. Isomursussa toimi 1900-luvun vaihteessa maakauppa.

Perimätiedon mukaan pihapiiriin kuuluivat aikoinaan päärakennus, pikkupuoli, puoji-navettarakennus, kolme aittaa ja maakellari. Otsa-aitan lähistöllä on ollut paja ja sauna. Viljelyksillä oli kaksi riihtä ja viisi latoa. Pitkä navettarakennus sijaitsi päärakennusta vastapäätä ja siinä oli puoji, rekiliiteri, talli, karjalato, navetan eteisenä välikkö, navetta ja katos.

Päärakennus on 1800-luvulta. Rakennuksessa on pirtti länsipäässä, eteinen, keittiö ja kaksi kamaria, joista pihanpuolen kamari on suurempi kuin keittiön takakamari. Rakennuksen itäpäässä oli aikoinaan saliksi aiottu hirsikehä. Salipää on purettu, ja hirret on siirretty 1950-luvun alussa Mursunsaaren eteläpuolelle Rantalan pihapiiriin (Rimmintie 24).

Rakennukseen on tehty muutoksia 1950-luvulla ja peruskorjaus 1970-luvulla, jolloin talo lisäeristettiin ja laudoitettiin ulkopuolelta. Päärakennuksen länsipäässä on pirtti, jonka sisäkattoa on laskettu jossain vaiheessa. Entisen pirtinmuurin paikalle on tehty sisäsauna. Keittiön alla ollut kellari on täytetty 1950-luvulla. Samaan aikaan rakennukseen on tehty uusi kuisti. Kamareissa on pyöreät peltikuoriunit.

Nykyinen sauna on 1940-50-lukujen taitteesta, ja leikkimökki on rakennettu vuonna 1956. Pikkupuoli on ollut pääasiassa vain kesäkäytössä, eikä siinä ollut alun perin uuneja. Rakennuksen eteläpään uusi muuri ja ulkovuorilauditus on 1940-luvun lopulta.

Rankorakenteisessa leikkimökissä on limilauditus ja musta huopakatto. Otsa-aitta ja sauna sijaitsevat Isomursun tilasta lohkaistulla tontilla, johon on rakennettu omakotitalo vuonna 1982. Tervatiellä oleva riihi on entinen Isomursun riihi, joka on siirretty Tervatien rakentamisen aikaan sijansa länteen päin. Riihessä on siirtomerkit, joten se on siirretty jostain viimeistään 1900-luvun alkupuolella. Rakennukseen on uusittu lattia ja katto 2000-luvun alussa.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Seurakuntakeskus ja kirkkoherran pappila**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-10-81
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: uskonnon harjoittaminen
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: kirkkoherranvirasto ja asuinrakennus 1957, seurakuntakeskus 1964
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Keskeisellä paikalla sijaitseva, arkkitehti Niilo Mattilan suunnittelemana Pudasjärven seurakunnan kirkkoherran pappila vuodelta 1957 ja seurakuntakeskus, jonka on suunnitellut arkkitehti Mikko Huhtela 1964. Seurakuntakeskus on säilynyt laajennusta lukuun ottamatta hyvin alkuperäisessä asussaan, mutta kirkkoherranpappilan ulkovouri on muutettu.

historia:

Pudasjärven kirkkoherranpappila on rakennettu vuonna 1957. Rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Niilo Mattila ja rakennusurakan hoitivat rakennusmestarit M. Hiltunen ja N. Parkkila. Rakennuksessa on ollut alun perin kirkkoherranvirasto, arkisto ja kirkkoherran asunto.

1980-luvulla kirkkoherranvirasto muutti uusiin tiloihin ja rakennus jäi pelkästään kirkkoherran asunnoksi. 1990-luvun puolivälissä talo siirtyi Vanhainkotiyhdistyksen käyttöön ja se on muutettu asunnoiksi. Rakennukseen on tehty sekä sisä- että ulkopuolen peruskorjaus 1970-luvulla, jolloin mm. ulkovouri uusittiin.

Pappilan viereen valmistui vuonna 1964 uusi seurakuntatalo, jonka on suunnitellut arkkitehti Mikko Huhtela. Rakennusurakoinnista vastasi Matti Hiltunen ja LVI-työstä Hankkija. Rakennuksessa oli kirkkosali, sakaristo, kaksi rippikoulusalaa, keittiö ja talonmiehen asunto.

Rakennusta laajennettiin 1985, jolloin seurakuntasalin yhteyteen tulivat kirkkoherranvirasto, taloustoimisto ja tilat seurakunnan eri työmuodoille. Laajennuksen suunnitteli arkkitehtitoimisto Erkki Tarvainen.

Viimeisin kunnostus on tehty vuonna 2001 arkkitehti toimisto Jorma Tepon suunnittelemien mukaan.

Pihapiirissä on rivitalo, joka on ollut alun perin seurakunnan henkilökunnan käytössä. Seurakunnan maalla ovat myös viereiset Vanhainkotiyhdistyksen rivitalot.

arviointi:

MRKY2015: R,M,I

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Suojalinna**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-2-347
kylä/k. osa: Pudasjärvi
tyyppi: kulttuuri
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1930
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Suojeluskunnan taloksi 1930 valmistunut kaksikerroksinen hirsirunkoinen rakennus näkyvällä paikalla valtatie tuntumassa.

historia:

Marraskuun 16. päivänä 1917 kokoontui Pudasjärven kylän Pietarilan talossa 17 miehen joukko pitäjän mahtimiehiä keskustelemaan vallitsevasta tilanteesta. Eteläisessä Suomessa oli levotonta ja lakkoilu yleistä. Ilmapiiri oli myös Pudasjärvellä käynyt rauhattomaksi. Päällimmäisenä puheenaiheena Pietarilan pirtissä oli Kollajan kylässä sattunut uittotyömaan lakko, jonka tarkoituksiperät olivat olleet selvästi poliittiset.

Varmuuden vuoksi kokous päätti naapurikuntien esimerkin mukaisesti perustaa oman aseellisen järjestön ja ryhtyä toimeen kansalaisten suojelemiseksi. Toiminta päätettiin pitää aluksi salassa. Sen vuoksi järjestön nimeksi laitettiin "Siltayhtiö", joka myöhemmin muutettiin huomiota herättämättömämmäksi "Kunnallisklubiksi". 25.1.1918 maan laillinen hallitus julisti suojeluskunnat viralliseksi joukokseen. Samalla myös Pudasjärven "Kunnallisklubi" julistautui Pudasjärven suojeluskunnaksi. Omat osastonsa kirkonkylän lisäksi saivat aikain saatossa Jonku, Livo, Kurenkylä, Naamanka, Aittojärvi, Kollaja, Korpinen ja Hetekylä. Pärjänsuo erotettiin omaksi osastokseen livolaisista 1941.

Verinen veljessota päättyi valkoisten voittoon keväällä 1918. Sodanaikainen innostus suojeluskuntaa ja sotilaallista toimintaa kohtaan romahti Pudasjärvellä kansalaissodan päättyttyä.

Myös perinteiseen suojeluskuntatyöhön kuuluvaa urheilutoimintaa viriteltiin pitkin seuraavia vuosikymmeniä, mutta suurempaa menestystä ei sillä saralla saavutettu. Valistustyön osalta toiminta rajoittui lähinnä kuntakeskukseen. Juhlja järjestettiin vain muutamat vuodessa. Pääsääntöisesti hyvin järjestetyt tilaisuudet vetivät runsaasti yleisöä, varsinkin jos päätteeksi oli luvassa tanssia.

Pudasjärven suojeluskuntajärjestön alkutaivalta haittasi olennaisesti omien toimitilojen puute. Esimerkiksi järjestön hallussa olevien aseiden ja ampumatarvikkeiden säilytys oli ongelmallista. Alkuaikoina kokoonnuttii yksityisissä taloissa mm. Riekissä, Pietarilassa ja Hilturannalla sekä Koskenhovilla ja Havulassa.

Varoja ei ollut liiemmin käytettävissä, mutta vuonna 1926 suojeluskunta sai ostettua kunnalta 5 000 markalla Sarakylästä Rytingin vanhan rakennuksen. Sen hirret uutettiin seuraavana keväänä Livojokea pitkin Kurenalle. Ilman naisten apua hankkeesta ei olisi selvitty. Lotat ostivat kauppias Poroputaalta tontin ja lahjoittivat sen suojeluskunnalle. Rakennuksen ensimmäinen vaihe valmistui talkoovoimin kesällä 1928.

Tilaa ei kuitenkaan ollut riittävästi, joten taloa piti laajentaa. Valtio antoi luvan kaataa Kurenkylän metsistä tarpeellisen määrän puutavaraa, joka uutettiin paikalle. Juhlasalin 37 000 markan rakennusurakka annettiin seuraavana vuonna A. Sutiselle, A. Lammelalle ja E. Tuohimaalle. Suojeluskuntatalon juhllaisia vihkiäisiä vietettiin 22.6.1930. Se sai nimekseen "Suojalinna".

Oma toimitalo piristi suojeluskunnan toimintaa huomattavasti, mutta se myös pisti järjestön talouden tiukalle. Kaikkine töineen ja tarvikkeineen uusi toimitalo oli tullut maksamaan suojeluskunnalle noin 260 000 markkaa. Rakentamisen rahoitus hoidettiin suurelta osin pankkilainoin ja lahjoituksin.

Eräs suurimpia hankkeen tukijoita olivat paikalliset lotat, joiden kalustona ja rahana keräämän avustuksen määrä oli noin 20 000 markkaa. Lottien toimesta juhlasaliin hankittiin myös Pudasjärven ensimmäinen "pianiino".

Suuri juhlasali antoi mahdollisuuden myös paikkakunnalla virinneille kulttuuriharrastuksille. Taloutta hoidettiin lisääntyneiden juhla- ja koulutustilaisuuksien kantiiniin tuotoilla sekä saaduista lahjoitusvaroin. Merkittäviä toiminnan sponsoreita olivat metsäyhtiöt.

Kansalaissota ei ollut jättänyt Pudasjärvellä kuntalaisten keskuuteen jakoa "lahtareihin" ja "punikkeihin". Suojeluskunnan toimintaan ottivat osaa niin herrat kuin tavalliset työmiehetkin. Se näkyi mm. sotilaspoikatoiminnassa, johon otettiin osaa sosiaalisista lähtökohdista riippumatta. Toiminta oli aikansa ainoaa

järjestäytynyttä nuorisotyötä. Sen tuloksellisuus oli kiinni samoista asioista kuin tänäkin päivänä: pätevistä ja innokkaista vetäjistä.

Vaikka sodanjälkeisinä vuosikymmeninä Pudasjärven rintamailla vallitsi onnellinen yhteiskuntarauha, maailma lintukodon ympärillä alkoi radikalisoitua. 1920–30 lukujen vaihteessa kommunismia vastustanut Lapuan liike nosti päätään. Lapuan liikkeen varsinaiseksi voimannäytteeksi muodostui heinäkuussa 1930 Helsingissä suoritettu talonpoikaismarssi, johon osallistui 12 000 marssijaa. Mukana oli neljä pudasjärveläistä: suojeluskuntalaiset Kaarlo Hiltula, Aarne Paavola, Jussi Perttu sekä suojeluskunnan pitkäaikainen ja toimekas aluepäälikkö Ilmari Raitamaa.

Mäntsälän kapinan jälkeen vapaaehtoinen maanpuolustusjärjestö liitettiin tiiviimmin puolustusvoimiin. Suojeluskuntaan kuuluneet nuoret miehet sijoitettiin jo ennalta vakinaisen armeijan yksiköihin. Suojeluskunta sai tehtäväkseen liikekannallepanoon liittyvät järjestelyt ja mahdolliset sodanaikaiset kotirintamatehtävät.

Ulkopoliittisen tilanteen kärjistyessä 1930-luvun lopulla pudasjärveläisiä suojeluskuntalaisiakin nähtiin Kannaksella linnoitustöissä vielä ennen heinäntekoaikaa. Ylimääräisten kertausharjoitusten alkaessa oli koko Pudasjärven suojeluskunnan varustus luovutettuna puolustusvoimille tulevaa koitosta varten.

Talvisodan jälkeen vapaaehtoisen maanpuolustustyön suosio kasvoi entisestään, ja suojeluskuntaan liittyi Pudasjärvelläkin runsaasti uutta väkeä.

Sekä välirauhan että myös jatkosodan aikana Pudasjärven Suojeluskunnan sotilaspoika- ja myös muu kotirintamatoiminta oli vilkasta: mm. vuonna 1943 järjestetyissä "mottitalkoissa" saavutettiin valtakunnallinen kärkisija yli 100 prosentin tulostavoitteella.

Suojeluskuntajärjestö lakkautettiin 30. lokakuuta vuonna 1944 välirauhansopimuksen perusteella. Suojalinna sekä muukin Pudasjärven Suojeluskunnan ja Lottien omaisuus luovutettiin Pudasjärven kunnalle.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M

lähteet:

<http://www.kirjastovirma.fi/pudasjarvi/suojeluskunta> (7.12.2015)

kohteen nimi: **TVH:n varikko**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-409-5-10 , 5-50, 78-1
kylä/k.osa: Pudasjärvi
tyyppi: tekninen huolto
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: asuinkerrostalo ja korjaamo 1957
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Valtatieympäristössä näkyvällä paikalla taajaman reunalla sijaitseva tielaitoksen vanha tukikohta, johon kuuluvat asuin- ja korjaamorakennus vuodelta 1957, varastorakennus 1950-luvun alusta ja entinen tiemestarin asuinrakennus on 1950-luvulta. Rakennukset ovat säilyttäneet hyvin 1950-luvun tyylipiirteensä.

historia:

Entisen Tielaitoksen tukikohdan vanhimmat rakennukset ovat ilmeisesti valmistuneet 1940- tai 1950-luvulla. Rakennuksista vanhin on 1940- tai 1950-luvulla rakennettu nykyinen varastorakennus , joka toimi ilmeisesti ensimmäisenä tukikohtana.

Uudempi asuin-, huolto-, varasto- ja pajarakennus on rakennettu 1957. Molemmat rakennukset ovat tiilirunkoisia. Kaksikerroksisessa asuinkerrostalossa oli Tielaitoksen henkilökunnan asuntoja. Huolto-pajarakennus on alkuperäisessä käytössään, vain vuokrattuna useammalle eri yritykselle. Pajaa on jatkettu itä- päästä vuonna 1976.

Vanhon varikkorakennusten pohjoispuolelle on rakennettu toimistorakennus 1976 ja sitä on laajennettu 1992. Yksikerroksisessa rakennuksessa on keltainen tiiliverhous. Toimistorakennus on muutettu asuinrakennukseksi vuonna 2005.

Varikkoalueen itäpuolella oleva asuinrakennus on ollut tiemestarin asuntona ja rakennettu 1950-luvulla, viimeistään 1959. Rankorakenteista rakennusta on laajennettu vuonna 2005 . Pihapiiriin kuuluvat asuinrakennus, autotalli 1970-luvulta ja kaksi höylähirsiaitaa.

Varikko ja tiemestarin entinen asuinrakennus siirtyivät yksityiseen omistukseen vuoden 2005 keväällä.

arviointi:

MRKY2015: R,H,M,I

lähteet:

Kulttuurintutkijain Osuuskunta Aura Teija Ylimartimo 2007. Kurenalan rakennusinventointi.

kohteen nimi: **Haukiojan uittorännit**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-410-12-9
kylä/k.osa: Puhos
tyyppi: teollisuuskohteet
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: Uittorännit on rakennettu vuonna 1921
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Haukijärvestä Iijokeen laskevassa Haukiojassa on ollut kolme Jyrkänkosken ohittavaa uittoränniä. Ne rakennettiin vuonna 1921. Vain Käyräränni on jäljellä. Se on rakennettu käsisahalla sahatusta hirrestä puutappikiinnityksin.

historia:

Puhoksen Haukijärvien ympärillä oli isoja savotoita 1920- ja 1930-lukujen aikaan. Alueelle rakennettiin niihin aikoihin kuusi metsätyökämppeä. Pääkämppeä oli Jylhävaaran länsipäässä sijainnut Polovela. Sen viereessä oli hevosmiesten kämppeä, jonka nimi oli Mörkölä. Pieni-Haukijärven luiteispuolella sijaisevan Julmalammen rannalla Haukiojan varressa sijaitsi Rännikämppeä. Nimensä se sai vieressä sijaitsevasta Haukiojan pisimmästä, noin 550 metrin mittaisesta uittorännistä.

9720 metriä pitkä Haukioja perattiin uittoväyläksi vuonna 1917. Samana vuonna rakennettiin ojien niskoihin tammet patoamista ja vedenkulun säätelyä varten. Ensimmäinen uitto Haukiojassa suoritettiin vuonna 1918. Haukiojan alkupään jyrkät ja mutkaiset kosket vaikeuttivat puiden uittoa siinä määrin, että koskien kohdalle päätettiin rakentaa uittorännit. Vuonna 1921 rakennettiin kaikkiin kahdeksan eripituista uittoränniä. Rakennuttajana toimi Uleä-yhtiö ja ja työnjohtajina toimivat Taneli Puhakka ja Oskari Vikström. Lyhimmät uittoränneistä olivat noin kymmenen metrin mittaisia ja pisin oli yli puolen kilometrin pituinen.

arviointi:

MRKY 2015; H

lähteet:

Pentti Honkanen: Haukijärven alueen savotta- ja uittotöistä. Puhos - kylämme historia. Oulu 2005.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Haukiojan vesimylly**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-410-12-9

kylä/k.osa: Puhos

tyyppi: käsi- ja pienteollisuus

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1800-luvun loppu

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Haukiojan vesimylly on rakennettu 1800-luvun lopulla Kötölän tilan maille Pikku-Haukijärvestä Iijokeen laskevan Haukiojan varteen. Haukiojan mylly on ns. härkinmylly. Mylly on kunnostettu 1990-luvulla.

Kötölän tila on 1840-luvun alussa perustettu Mannisen talon mäkitupa. Mäkituvan perusti Tuomas Tuomaanpoika Timonen. Kötölän seuraava haltija oli Juho Pekanpoika Kovioniemi eli Räisänen. Kruunu lunasti Kötölän mäkituvan 1870-luvulla ja asetti sen kruununtorpasta metsänvartijan virkataloksi 1873.

arviointi:

MRKY2015: R

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Haapalan koulu**

kunta: Pudasjärvi

kiinteistötunnus: 615-411-66-2

kylä/k.osa: Sarajärvi

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1953

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Haapalan kansakoulu perustettiin vuonna 1938. Se sijaitsi Sarajärven kylän alueella Rytingin kylän pohjoispuolella. Haapalaan rakennettiin uusi kansakoulu suuria ikäluokkia varten vuonna 1953. Tiilirunkoinen rapattu koulurakennus on nykyisin yksityiskäytössä.

arviointi:

MRKY 2015; M, R, H

kohteen nimi: **Nuutila**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-411-97-7
kylä/k.osa: Sarajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuodelta 1902 periytyvän kruununmetsätorpan pihapiiri. Sen suurehko hirsinen, pitkänurkkainen päärakennus on vuorattu vaalean vihreällä vaakapaneelilla. Ikkunat ovat kuusiruutuista tyyppiä. Pihasivulla on suuri umpikuisti.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:

Livojokivarren rakennettu kulttuuriympäristö 2013. Pudasjärven Livojokivarren rantaosayleiskaava. Tmi Lauri Putkonen 17.6.2013 FCG Suunnittelu ja tekniikka OY.

kohteen nimi: **Muukala**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-412-14-9
kylä/k.osa: Siurua
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Iijokivarren maalaistalon pihapiiri, jossa on asuinrakennuksen lisäksi rihi. Muukala on toiminut kestikievarina.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

lähteet:

Juho Kuopus - Amerikan raitin kautta Siuruan selkosille 2014. Maahenki Oy

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Nivala**
kunta: Pudasjärvi
kiinteistötunnus: 615-413-29-116
kylä/k.osa: Sotkajärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1900-1905
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Nivalan päärakennus sijaitsee Pudasjärven Korentokylässä Korentojärven Karhulammen kautta laskevan linattijoen rannalla Korentojärven pohjoispuolella. 1900-luvun alkuvuosina valmistunut Nivalan päärakennus on koristeellisten yksityiskohtien (mm. päätyräystäään auringonsäde-koriste) leimaama suurehko asuinrakennus.

Perimätiedon mukaan Nivalan on rakennuttanut "Timosen Ruukin rouva". Kyseinen henkilö lienee ollut Hirvaskosken eli Timosen ruukinpatruunan Herman Nordbladin leski Carolina Johanna (Hanna) o.s. Uhlenius. Hän oli tullut Hirvaskoskelle alun perin taloudenhoitajaksi mutta päätyi vuonna 1864 ruukinpatruunan vaimoksi. Hermanin kuoleman jälkeen (1898) Hanna myi Hirvaskosken kartanon tyttärelleen Anna Marialle ja tämän miehelle agronomi Hjalmar Holmströmille. Näihin aikoihin "Timosen ruukin rouva" Carolina Johanna Nordblad luultavasti rakennutti Nivalan taloon.

Nivalan talo liittyy Korentojärven maisemaan.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

<http://hirvaskoski.fi/joomla/index.php/historiaa>